
KATALOG PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

DÍLČÍ ČÁST

PRO ŽÁKY S POTŘEBOU PODPORY
VE VZDĚLÁVÁNÍ Z DŮVODU
SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ
NEBO OSLABENÍ SLUCHOVÉHO
VNÍMÁNÍ

Jana Barvíková a kolektiv

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

KATALOG PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ DÍLČÍ ČÁST

**PRO ŽÁKY S POTŘEBOU
PODPORY VE VZDĚLÁVÁNÍ
Z DŮVODU SLUCHOVÉHO
POSTIŽENÍ NEBO OSLABENÍ
SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ**

Jana Barvíková a kolektiv

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Partneři projektu:

Autorský tým:

Mgr. Jana Barvíková
PaedDr. Pavlína Baslerová
Mgr. Iva Doležalová
Mgr. Helena Dvořáčková
MgA. Mgr. Mariana Koutská, MgA.
doc. Mgr. PaedDr. Jan Michalík, Ph.D.
Mgr. Ivana Nováková
Mgr. Alexandra Tichá
EKOV – Expertní komise pro otázky vzdělávání

Recenzenti:

PhDr. Lenka Hricová, Ph.D.
Mgr. Kateřina Nosková
prof. PaedDr. Darina Tarcsiová, PhD.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla díky projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR CZ.1.07/1.2.00/43.0003. Tento projekt je spolufinancován ESF a státním rozpočtem ČR.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskosprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

KATALOG PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

DÍLČÍ ČÁST

PRO ŽÁKY S POTŘEBOU PODPORY VE VZDĚLÁVÁNÍ Z DŮVODU SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ
NEBO OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

1. vydání

© Jana Barvíková a kol., 2015

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

ISBN 978-80-244-4616-5 (tištěná verze)

ISBN 978-80-244-4690-5 (elektronická verze)

OBSAH

ÚVOD	5
1 STRUČNÉ VYMEZENÍ SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ A OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ	7
1.1 Vymezení sluchového postižení a oslabení sluchového vnímání v procesu vzdělávání.	11
1.2 Stupně podpory	11
2 DOPADY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ A OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ NA VZDĚLÁVÁNÍ.	15
3 DIAGNOSTIKA ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM A S OSLABENÍM SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ	17
3.1 Pedagogická diagnostika žáků v prvním stupni podpory.	18
3.2 Speciálněpedagogická diagnostika a úloha školského poradenského zařízení	20
4 KARTY PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ	21
4.1 Oblast podpory č. 1: Organizace výuky	23
4.2 Oblast podpory č. 2: Modifikace výukových metod a forem práce	45
4.3 Oblast podpory č. 3: Intervence	68
4.4 Oblast podpory č. 4: Pomůcky.	121
4.5 Oblast podpory č. 5: Úpravy obsahu vzdělávání	137
4.6 Oblast podpory č. 6: Hodnocení.	156
4.7 Oblast podpory č. 7: Příprava na výuku	172
4.8 Oblast podpory č. 8: Podpora sociální a zdravotní	176
4.9 Oblast podpory č. 9: Práce s třídním kolektivem.	182
4.10 Oblast podpory č. 10: Úprava prostředí	186
5 SLOVNÍK ODBORNÝCH POJMŮ	189
6 UŽITEČNÉ ODKAZY	193
6.1 Seznam speciálněpedagogických center v ČR	194
6.2 Seznam některých významných foniatrických pracovišť v ČR.	196
6.3 Seznam internetových odkazů na relevantní organizace.	197
7 LITERATURA	199

ÚVOD

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

do rukou se Vám dostává dílčí část Katalogu podpůrných opatření, zaměřená na žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení a oslabení sluchového vnímání.

Cílem této dílčí části je nabídnout pedagogickým pracovníkům přehledný sumář informací o sluchovém postižení, ukázat cestu, jak pracovat se žákem, který má obtíže v oblasti sluchového vnímání, i jak pracovat s třídním kolektivem, ve kterém se tento žák nachází. Jedná se o organizační úpravy, metody práce, pomůcky a další opatření, která bychom měli ve výchovně-vzdělávacím procesu s takovým žákem používat, aby se cítil ve škole spokojený, stal se přirozenou součástí třídního kolektivu, mohl se plně rozvíjet a později zapojit do společnosti a uplatnit v životě podle svých přání a snů. (Pro zjednodušení používáme v textu pojem „žák“ pro všechny sledované věkové kategorie, tedy jak pro děti v mateřské škole, žáky na základní a střední škole, tak i studenty vyšších odborných škol.)

Moderní společnost má zaručit rovné příležitosti všem lidem, tedy i lidem se zdravotním postižením nebo zdravotním či sociálním znevýhodněním. To platí také pro oblast vzdělávání – všichni žáci by měli mít rovnocenné šance dosáhnout plnohodnotného vzdělání. Pokud je nějaký žák znevýhodněn z důvodu zdravotního či sociálního, je zapotřebí mu poskytnout adekvátní podporu, aby se toto znevýhodnění minimalizovalo. Tomu může pomoci celá řada podpůrných opatření. Mnohá opatření jsou ve školách běžně používána, jiná mají své zakotvení v oblasti legislativní, nikoli však v oblasti aplikační (výuka znakového jazyka, poskytování tlumočnických služeb apod.).

Všechna v současnosti obvyklá či dostupná podpůrná opatření jsou popsána v této dílčí části Katalogu. Zcela nové je jejich řazení do oblastí a stupňů podpory z pohledu připravované novely školského zákona. Vzdělávací systém již nenahlíží na žáka z hlediska druhu postižení či znevýhodnění. Nově je k naplnění jeho speciálních vzdělávacích potřeb přistoupeno z hlediska míry potřeby podpůrných opatření. Klíčem k posouzení jejich naplnění se stává úroveň dosažených klíčových kompetencí žáka. Mnozí žáci se sluchovým postižením jsou schopni kompenzovat sluchovou nedostatečnost svými schopnostmi, dovednostmi, znalostmi nebo díky zásadní podpoře ze strany své rodiny. Všechny tyto individuální podmínky je třeba vhodným způsobem rozvíjet.

Posouzení rozsahu podpůrných opatření a zařazení žáka do příslušného stupně podpory je záležitostí školského poradenského zařízení (ŠPZ), kterým je v našem případě speciálněpedagogické centrum (SPC) pro sluchově postižené. To zároveň plní funkci metodickou, poradenskou a intervenční v oblasti inkluzivního i speciálního vzdělávání žáků se sluchovým postižením.

Základem úspěšného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vzájemná spolupráce školy, rodiny, příslušného poradenského zařízení, odborníků z řad lékařů i spolupracujících organizací. Na vzdělávání je nutno pohlížet nejen z hlediska edukačního. Jde nám také o rozvoj jedince po stránce sociálněadaptační, sociálněkomunikační, tělesné

i psychologické. Věříme, že publikace bude při vytváření optimálních podmínek vzdělávání žáků se sluchovým postižením a žáků s oslabením v oblasti sluchového vnímání přínosným pomocníkem.

Uvedený systém podpůrných opatření a jejich zpracování ve formě jednotlivých karet je zaměřen na poskytnutí podpory žákovi v situacích, kdy tuto podporu pro vyrovnání svého znevýhodnění potřebuje. Rozhodně nemá v úmyslu snižovat přirozené schopnosti a dovednosti žáků. Vždy je třeba respektovat individualitu každého z nich. Pokud jsou v některé části konkrétních podpůrných opatření použity formulace o „nedostatečnosti dovedností či výkonu“ žáka, vždy je třeba mít na paměti, že se nemusí vyskytovat u všech žáků zařazených do téhož stupně podpory. Praktická aplikace podpůrného opatření je dokladem pedagogické úrovně a svého druhu mistrovství každého učitele.

Autoři na závěr děkují desítkám pedagogů, kteří jimi navržená podpůrná opatření v praxi ověřili v průběhu roku 2014 a poskytli dostatek podnětů, které mohly být využity při závěrečné redakci.

Kolektiv autorů

STRUČNÉ VYMEZENÍ SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ A OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

Než přistoupíme k aplikaci podpůrných opatření ve výchovně-vzdělávacím procesu žáků se sluchovým postižením a žáků s oslabením sluchového vnímání, je nezbytné načerpat informace o samotném postižení a důsledcích, které mají vliv na kvalitu i kvantitu přijímaných informací a rozvoj mluvené řeči jedince se sluchovým postižením, potažmo na celé vzdělávání. V této kapitole poskytujeme přehled sluchových vad a jejich třídění podle různých kritérií.

Sluchové vady dělíme:

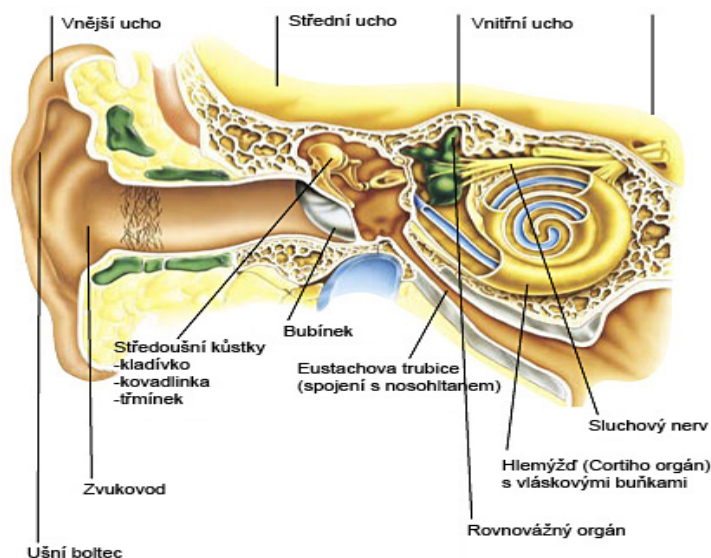
PODLE MÍSTA VZNIKU

Vady periferní

- Převodní vady sluchu – je poškozeno zevní nebo střední ucho. Vzniká blokádou nebo přerušením dráhy zvuku (např. tekutinou ve zvukovodu, srůstem sluchových kůstek, infekcí středního ucha aj.). Bývá narušeno slyšení hlubokých tónů, jedinec s postižením slyší hlasitou řeč i šepot, avšak intenzita slyšené řeči a okolních zvuků je menší. Příkladem takové vady jsou záněty zvukovodu, bubínku, středního ucha nebo vrozené vady středouší. Převodní vada nemusí být trvalá, často se dá vyléčit léky nebo chirurgicky.
- Percepční vady sluchu – poškozeno je vnitřní ucho nebo sluchový nerv a narušeno bývá slyšení vysokých tónů. V tomto případě dochází ke změně kvality i kvantity poslechu, tudíž dochází k obtížím v porozumění řeči. Příkladem percepční poruchy je stařecká nedoslýchavost, poškození sluchu nadměrným hlukem, bakteriální nebo virové infekce, vrozené syndromy a sdružené vady na podkladě genetické poruchy, patří sem i ušní šelest (tinnitus). Percepční vada je trvalá, většinou ji je možno částečně kompenzovat sluchadly nebo kochleárním implantátem.
- Smíšené vady sluchu – poškozeno bývá jak vnější či střední, tak i vnitřní ucho. Kompenzace probíhá s pomocí léků či chirurgického zákroku a vhodné kompenzační pomůcky.

Vady centrální

Tyto vady postihují podkorový a korový systém sluchových drah a způsobují značné komplikace v porozumění řeči, zatímco vnímání čistých zvuků není narušeno. Jedinec není schopen dekódovat obsah sdělení. Namísto je kvalitní rehabilitace sluchu a reedukace dle doporučení klinického logopeda či speciálního pedagoga ŠPZ.

Řez uchem

(převzato z: <http://www.interton.cz/Professionals/hearingLoss/theEar>)

PODLE DOBY VZNIKU

Vrozené vady sluchu – jsou všechny vady vzniklé před narozením jedince, a to buď na podkladě genetickém, nebo negenetickém.

Získané vady sluchu – jsou vady sluchu vzniklé v období perinatálním – v průběhu porodu či krátce po něm nebo v období postnatálním – po narození.

- Prelingvální – vznikly před ukončením vývoje řeči (okolo 7 let věku).
- Postlingvální – dochází k nim po ukončení vývoje řeči.

PODLE STUPNĚ POSTIŽENÍ

Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) se sluchové vady dělí do několika stupňů podle naměřené kvantity slyšeného (v decibelech):

- žádná porucha či vada (0–25 dB);
- lehká porucha či vada (26–40 dB);
- střední porucha či vada (41–60 dB);
- těžká porucha či vada (61–80 dB);
- velmi těžká porucha či vada zahrnující hluchotu (81 dB a více).

Lidé s lehkou a střední nedoslýchavostí mívají obtíže se slyšením v hlučném prostředí nebo při sledování televize. Lidé se středně těžkou nedoslýchavostí již většinou potřebují sluchadla, aby hlasitě řeči dobře rozuměli. Jedinci s těžší vadou se bez sluchadel neobejdou. K dobrému rozumění jim pomáhá také odezírání. Těžší vady jsou patrně především

v řečovém projevu a kvalitě komunikace. Úplnou hluchotu pomocí sluchadel korigovat nelze. Brání vývoji mluvené řeči a jedinci většinou komunikují prostřednictvím znakového jazyka. **Sluchadla** zesilují zvuk, předepisuje je odborný lékař – foniatr. Záleží na stupni i typu sluchového postižení, nakolik sluchadla mohou pomoci slyšet zvuky a porozumět mluvené řeči.

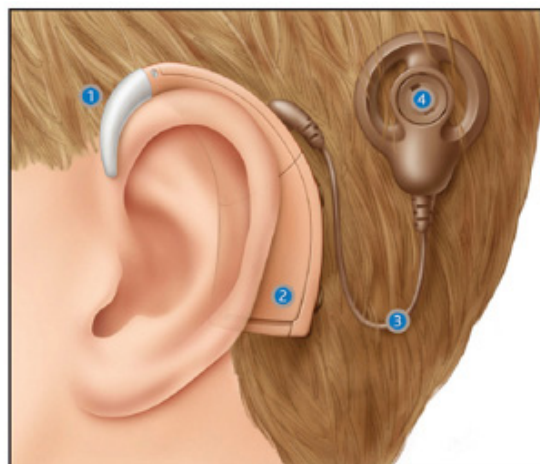
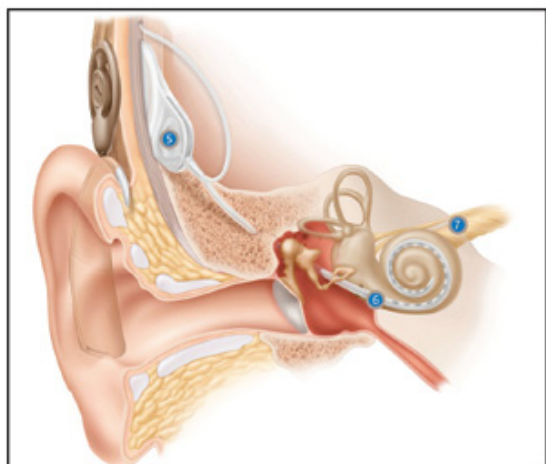

(převzato z: www.widex.cz)

Pokud není možno vadu korigovat sluchadly ani při nejvyšším možném zesílení, může za určitých podmínek pomoci kochleární implantát.

Kochleární implantát je druhem ušního implantátu, který nahrazuje funkci vnitřního ucha tak, že v hlemýždi stimuluje přímo zakončení sluchového nervu, a to zavedením svazku elektrod přímo do hlemýždě. Vhodným kandidátem je pouze osoba ohluchlá po ukončení vývoje řeči (také dlouhodobě úspěšně kompenzovaná sluchadly, u níž dochází k progresi vady) či dítě s vadou sluchu, která vznikla před ukončením vývoje řeči, a to do sedmi let věku. Úroveň kvality kompenzace ovlivňují faktory jako např. doba implantace po ohluchnutí, přítomnost další vady apod.

Na prvním obrázku vidíme řez uchem a vnitřní část kochleárního implantátu; na druhém vnější část implantátu: zvukový procesor (2) za uchem a cívku s magnetem (4), kterým se připojuje k vnitřní části.

(převzato z: <http://telemedicina.med.muni.cz/pdm/detska-ori/index.php?pg=ucho--choroby-vnitřního-ucha--rehabilitace-sluchových-vad--kochlearni-implantat>)

1.1 VYMEZENÍ SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ A OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ V PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ

Žákem *se sluchovým postižením* pro účely zpracování tohoto dílčího Katalogu je žák, který má odborným lékařem (foniatrem nebo otorinolaryngologem) diagnostikované sluchové postižení převodního, percepčního nebo smíšeného typu, jež má dlouhodobý, progresivní či trvalý charakter.

Žákem s oslabením sluchového vnímání je míněn žák, který dočasně, po dobu nejvýše šesti měsíců, potřebuje podporu ve výuce. Oslabení sluchového vnímání ovlivňuje vzdělávání žáka natolik, že je nutné zohlednění poskytováním podpůrných opatření v určité míře, po určitou dobu a podle individuální potřeby. Podpůrná opatření jsou poskytována do té doby, než je zdravotní překážka odstraněna, onemocnění vyléčeno. V případě, že potřeba podpory trvá zpravidla déle než šest měsíců, je žák převeden do druhého stupně podpory.

1.2 STUPNĚ PODPORY

Podle míry potřeby podpůrných opatření ve vzdělávání jsou žáci rozděleni do pěti stupňů podpory:

1. STUPEŇ

Do prvního stupně patří:

- Žáci s oslabením v oblasti sluchového vnímání v důsledku opakovaných zánětů středouší a horních cest dýchacích, se zvětšenou nosní mandlí a jinými onemocněními, která se dají léčit a vyléčit. U těchto žáků dochází dočasně ke zhoršení sluchové percepce ve ztížených poslechových podmínkách, hůře vnímají šepot. Po vyléčení se úroveň slyšení vrací do normálu.
- Žáci s jednostrannou hluchotou, kteří mají obtíže v určování směru přicházejícího zvuku, potřebují dostávat informace ze strany zdravého ucha. Jejich vada je sice trvalá, ale neovlivňuje významným způsobem osvojování komunikativních kompetencí ani výsledky vzdělávání.

Podpůrná opatření jsou poskytována školou na podkladě pedagogické diagnostiky žáka, kterou provádí jeho učitel. Poradenskou pomoc poskytuje pracovník školního poradenského pracoviště (ŠPP), ojediněle je možno požádat o pomoc i školní poradenské zařízení (ŠPZ), kterým je speciálněpedagogické centrum pro sluchově postižené (SPC pro SP). Žák je vzděláván podle plánu pedagogické podpory.

2. STUPEŇ

Ve druhém stupni jsou:

- Žáci, jejichž onemocnění trvá déle než šest měsíců. Tito žáci se dlouhodobě potýkají s chronickými onemocněními, jako jsou např. chronické otitidy, tinnitus, Meniérova nemoc, degenerativní či cévní onemocnění aj.
- Žáci s lehkou nedoslýchavostí, u nichž nejsou indikována sluchadla. Mívají trvalé potíže ve zhoršených poslechových podmínkách, přeslychají a zaměňují zvukově podobná slova.
- Žáci se středně těžkou, výjimečně i těžkou nedoslýchavostí, jejichž vada bývá dobře kompenzována sluchadly, nebo i žáci s kochleárním implantátem. Mívají obtíže v diferenciaci párových hlásek, vyskytují se u nich přeslechy, záměny zvukově podobných slov, mívají menší slovní zásobu, popřípadě také vadu výslovnosti v důsledku sluchového postižení.

Poradenskou, metodickou a intervenční činnost směrem k žákům, rodičům, pedagogům nebo i pracovníkům školního poradenského pracoviště (ŠPP) poskytuje speciálněpedagogické centrum (SPC) pro sluchově postižené, které na základě odborného speciálněpedagogického nebo i psychologického vyšetření doporučí žákovi potřebná podpurná opatření. Žáci jsou vzděláváni podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP).

3. STUPEŇ

Patří sem:

- Žáci se středně těžkou nedoslýchavostí, kteří mají výrazně zhoršené sluchové vnímání.
- Žáci s těžší vadou sluchu a žáci s kochleárním implantátem, jejichž vada je částečně kompenzována.
- Žáci se souběžným dalším postižením, kdy jsou obě lehká nebo jedno je lehké a druhé středně těžké.

Žáci v tomto stupni podpory mívají závažnější obtíže v oblasti sluchového vnímání. Dochází k častým přeslechům a záměnám zvukově podobných slov, žáci mají většinou omezenou slovní zásobu v českém jazyce. Typická je dlouhodobě napravovaná dyslalie, setřelá výslovnost v důsledku sluchové vady, obtíže při výuce cizích jazyků, agramatismy, obtíže v oblasti jazykových struktur, komunikačních dovedností, obtíže v oblasti čtení s porozuměním a dále i v naukových předmětech v oblasti osvojování slovní zásoby.

Stejně jako ve druhém stupni podpory je v hlavním vzdělávacím proudu nezbytné zajištění podpory ze strany školského poradenského zařízení (ŠPZ) čili speciálněpedagogického centra (SPC) pro sluchově postižené. Žák je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu s přihlédnutím k danému typu postižení, možná je podpora dalším pedagogem – asistentem pedagoga – v předmětech podle potřeby.

4. STUPEŇ

Čtvrtý stupeň podpory již znamená potřebu výrazné podpory. Patří sem:

- Žáci s těžkou vadou sluchu.
- Žáci se souběžným dalším postižením, z nichž jsou obě středně těžká nebo jedno postižení je těžké a druhé středně těžké.

Tito žáci mívají výrazné obtíže v oblasti sluchového vnímání, v lepším případě řeč slyší, ale nerozumí jí, jsou závislí na odezírání, častěji komunikují českým znakovým jazykem. Mívají obtíže v oblasti lingvistiky českého jazyka, výrazně omezenou slovní zásobu, obtížně srozumitelnou výslovnost v důsledku sluchové vady, agramatismy v řeči. Problémy se vyskytují při čtení s porozuměním, u výuky jazyků, ve kterých je nutno vyloučit poslechová cvičení i mluvenou produkci. Český jazyk je nutno vyučovat jako jazyk cizí. Žáci mívají potíže v sociálních interakcích, komunikační bariéra ve slyšicím prostředí je výrazná. Pro žáky komunikující ve znakovém jazyce je nezbytné zajistit výuku prostřednictvím znakového jazyka. Podporu poradenskou, metodickou a intervenční zajišťuje ŠPZ. Žák vzdělávaný v inkluzivním vzdělávání pracuje podle IVP s možnou podporou dalšího pedagogického pracovníka – asistenta pedagoga, tlumočnicka znakového jazyka, druhého učitele nebo přepisovatele mluvené řeči – po celou dobu vyučování.

5. STUPEŇ

V pátém stupni podpory budou všichni žáci, u nichž selhala podpůrná opatření předchozího stupně. Jsou to žáci s potřebou nejvyšší míry podpůrných opatření, žáci s těžkou sluchovou vadou na úrovni oboustranné praktické hluchoty nebo s hluchotou a žáci se souběžným dalším těžkým postižením. Žáci v tomto stupni komunikují převážně prostřednictvím českého znakového jazyka nebo pomocí náhradního komunikačního systému. V důsledku oslabení jazykových kompetencí v českém jazyce mívají také problémy při čtení s porozuměním, omezenou pojmovou zásobu, typické jsou výrazné obtíže nejen ve výuce cizích jazyků. ŠPZ poskytuje potřebnou podporu jako v předchozích stupních. Žák je vzděláván podle IVP. Podpora dalšího pedagogického pracovníka nebo tlumočnicka znakového jazyka je nezbytná po celou dobu pobytu žáka ve škole podle individuální potřeby.

2

DOPADY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ A OSLABENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ NA VZDĚLÁVÁNÍ

Sluchové postižení zásadně ovlivňuje kvantitu i kvalitu přijímaných informací. Stupeň sluchové vady sehrává velmi důležitou úlohu při osvojování komunikativních kompetencí. Pro dosažení vzdělávacího maxima žáka je nezbytné, aby mělo dítě od nejtělejšího dětství nastaven vhodný komunikační kanál podle jeho individuálních možností. V předškolním věku se klade důraz na rozvoj sluchového a zrakového vnímání a mluvené řeči, popřípadě na rozvoj komunikačních dovedností ve znakovém jazyce. Včasné zahájení sluchové rehabilitace pomocí kompenzačních pomůcek a intenzivní logopedická péče do značné míry ovlivňují úspěšnost dalšího vzdělávání. Proto je nezbytné poskytovat potřebná podpůrná opatření již v mateřské škole.

Významnou podporu v průběhu vzdělávání potřebují žáci již od třetího stupně podpory. Čtvrtý a pátý stupeň pak již počítá s takovými podpůrnými opatřeními, jako je zajištění výuky znakového jazyka a výuky českého jazyka jako jazyka cizího. V souladu se zákonem č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, se na základní i střední škole počítá i s výukou prostřednictvím českého znakového jazyka, která je zajištěna přítomností asistenta pedagoga nebo druhého učitele s patřičnými kompetencemi v komunikaci znakovým jazykem, popřípadě tlumočnicka znakového jazyka ve výuce.

Žáci s těžkým sluchovým postižením, jejichž prvním (či mateřským) jazykem je český znakový jazyk, potřebují výuku češtiny pro žáky s odlišným mateřským jazykem. Klasické učebnice pro výuku českého jazyka jsou zcela nevhodné. Pracujeme se slovní zásobou od základu, a postupně ji rozvíjíme. Zároveň učíme žáky gramatiku českého jazyka. Ideální jsou učebnice pro výuku jazyka českého jako cizího jazyka s překladem do znakového jazyka.

Žáci středních škol mají uzpůsobené podmínky pro konání maturitní zkoušky. Ve všech kategoriích je navýšena časová dotace pro maturitní zkoušku a je vyloučen poslechový subtest z cizího jazyka. V kategorii SP_III je zkouška z českého jazyka koncipována jako zkouška z cizího jazyka.

DIAGNOSTIKA ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM A S OSLABENÍM SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

3.1 PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA ŽÁKŮ V PRVNÍM STUPNI PODPORY

Podporu žáků v prvním stupni podpory zajišťuje sama škola, přičemž se klade důraz na pedagogickou diagnostiku, kterou provádí učitel na základě projevů žáka ve vyučování a jeho náhle vzniklých výukových obtíží. Nezbytná je spolupráce s rodiči. Náhlé zhoršení prospěchu může mít řadu příčin, které je nutno správně rozklíčovat, abychom mohli určit, která podpůrná opatření mohou žákovi nejlépe pomoci. Přestože se jednotlivé projevy, které následně popisujeme, mohou vyskytovat i u žáků s jiným druhem postižení, komplexně nám dávají obraz žáka s vadou sluchu či oslabením sluchového vnímání.

PROJEVY ŽÁKA:

- Občas nereaguje na pokyny učitele (žák nepracuje, dělá něco jiného).
- Je nesoustředěný – bývá duchem nepřítomen (nedává pozor).
- Jeho reakce jsou horší v hlučném prostředí.
- Špatně reaguje na pokyny v tělocvičně.
- Dělá chyby při psaní, v diktátu – zaměňuje zvukově podobná slova nebo párové hlásky.
- Neustále se doptává, může to vypadat, že ruší, povídá si se spolužáky.
- Neslyší nebo špatně rozumí tomu, co čtou žáci ve vzdálenějších lavicích – může se manifestovat jako nepozornost.
- Někteřímu učiteli rozumí lépe než jinému (dáno polohou hlasu, rychlostí řeči, artikulací apod.).
- Nerozumí při poslechu ze zvukového nosiče.
- Má potíže s porozuměním řeči při hromadných akcích.
- Nerozumí, protože ho ruší hluk z ulice.
- Mluví přes nos (při zvětšené nosní mandli).
- Více se soustředí na ústa – odezírá.
- Straní se ostatních spolužáků.
- Na otázky odpovídá neadekvátně.
- Náhlé zhoršení prospěchu.
- Je častěji unavený.
- Vyrušuje, baví se.
- Nemá domácí úkol nebo vypracuje něco jiného.
- Špatná výslovnost, komolení slov, potíže s měkčením, délkou hlásek při psaní.

POPIS POTÍŽÍ

Komunikační úroveň těchto žáků bývá srovnatelná s ostatními žáky ve třídě, na první pohled není jejich handicap patrný. Proto se často setkáváme s bagatelizováním zdravotního

oslabení žáka ze strany učitelů – „slyší, co chce“, „slyší, jak se mu to hodí“. Je třeba si uvědomit, že takový žák za příznivých podmínek opravdu slyší a zpravidla velmi dobře reaguje, pokud komunikace probíhá v optimálních podmínkách, tj. na krátkou vzdálenost, v klidné místnosti, má možnost dobře odezírat, není unavený apod. Dále musí žák v průběhu vyučování vynakládat značné úsilí na odezírání a poslech, tudíž po chvíli může být natolik unavený, že tzv. „vypne“ a pak nereaguje na pokyny učitelky.

Žáci, kterým sluch postupně ubývá, si sami zhoršování mnohdy ani neuvědomují a často svůj handicap velmi dovedně kamuflují. Pokud se žákovi zhoršuje sluch pouze na jednom uchu, začíná se natáčet lepším uchem za zdrojem zvuku. Potom se stává, že ze strany špatného ucha nereaguje, zatímco ze strany druhé reaguje velmi dobře. Zcela přirozeně se žák většinou vyhýbá hlučným místům, kde je pro něj poslech obtížnější, hledá si místo blízko vyučujícího či jiné mluvící osoby, snaží se odezírat z úst. Zvláště u žáků nadaných si až později všimneme, že něco není v pořádku. Rodiče často ani doma nezjistí, že dítě špatně slyší, sdělením pedagoga jsou překvapeni a mohou zareagovat odmítavě při žádosti o vyšetření sluchu. Je to zcela přirozené. Občasné nereagování na zavolání či pokyn rodiče připisují zaujetím dítěte hrou, a protože se řeč rozvíjí bez potíží a reakce v domácím prostředí jsou dobré, své případné podezření jsou ochotni zavrhnout, pokud dětský lékař jejich možné obavy zlehčí, popřípadě odmítne. Většinou až v prostředí, kde se vyskytuje více osob a je větší hluk, nebo při hrách s dětmi na hřišti se ukáže, že dítě nereaguje jako ostatní.

Někdy se může sluchová vada skrývat i za opožděným vývojem řeči. Většinou na problém upozorní logoped, pokud k němu rodiče s dítětem chodí. Převážná většina skrytých lehkých vad je odhalena v mateřské škole. Pokud žák však nenavštěvoval předškolní zařízení ani logopedickou péči, ke zjištění může dojít až na základní škole.

Závažným problémem ve výuce bývají diktáty a diktování učiva do sešitů, kde žáci mohou mít hodně chyb zaviněných přeslechem či záměnou zvukově podobných slov. Žák se je potom učí k následnému zkoušení. Proto ŠPZ doporučuje nahradit diktáty jinou formou ověřování znalostí a poskytovat žákovi kontrolu zápisu, popř. již hotový zpracovaný text. Dalším významným problémem jsou poslechová cvičení v cizích jazycích ze zvukových nosičů. Reprodukovaný zvuk může být pro některé žáky velmi špatně srozumitelný.

V prvním stupni podpory se mohou vyskytovat i žáci, kteří mohou mít dočasně velmi výrazné problémy ve slyšení až na úrovni těžké nedoslýchavosti. Pro ty je třeba upravit výuku podle doporučení, která v Katalogu najdete u žáků s těžším postižením. Potíže nastávají také v akusticky nevhodných místnostech, jako jsou tělocvičny, velké haly, kde se zvuk odráží. Žák nerozumí, nedává pozor, vyrušuje.

V jiných případech se žák může stranit kolektivu. Je dobré vypožorovat chování ostatních žáků vůči němu, zachytit případné signály odmítání, šikanu apod.

Jiní žáci naopak mohou mít pověst třídního klauna. Jejich neustálé komolení slov a vytváření komických situací v důsledku neadekvátních reakcí na pokyny je do této role pasuje a jim tato pozice nevádí, naopak jim může imponovat, že na sebe strhávají pozornost.

Přesná diagnostika příčin selhávání žáka ve výuce nám pomůže správně zvolit a nastavit podpůrná opatření. Při diagnostice používáme především metodu pozorování, rozhovoru, analýzu výsledků činností (např. portfolio žáka) aj.

Stěžejní budou především opatření v oblasti organizace výuky – úprava zasedacího pořádku, úprava časová a místní, v oblasti výběru odpovídajících metod práce, z nichž nejdůležitější bude individuální práce se žákem a prevence únavy a podpora koncentrace pozornosti. Významnou roli bude mít také zajištění intervence, a to především v oblasti rozvoje specifických dovedností, a v neposlední řadě také volba vhodných didaktických a speciálních didaktických pomůcek ve vyučování. Nezastupitelnou úlohu má spolupráce rodiny se školou.

Všechna podpůrná opatření jsou podrobně rozpracována v kapitole 4 tohoto Katalogu.

Výhodou pro učitele je, pokud je ve škole speciální pedagog, který bývá součástí personálního zajištění školního poradenského pracoviště (ŠPP). S ním může konzultovat svá zjištění a volbu podpory žákovi. Pokud si učitel není jistý svou diagnostikou, může se obrátit také na školské poradenské zařízení (ŠPZ), kterým je speciálněpedagogické centrum pro sluchově postižené (SPC pro SP).

Souhrn navrhovaných podpůrných opatření je zanesen v plánu pedagogické podpory. S jeho obsahem jsou seznámeni zákonní zástupci. Plán obsahuje také popis pedagogické diagnostiky a návrhy další odborné péče (lékařská diagnostika a léčba), kterou zajistí rodiče. Plán pedagogické podpory nemá stejné atributy jako individuální vzdělávací plán – neprochází správním řízením.

3.2 SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A ÚLOHA ŠKOLSKÉHO PORADENSKÉHO ZAŘÍZENÍ

Pokud zdravotní potíže i výukové problémy žáka zařazeného do prvního stupně podpory přetrvávají déle než šest měsíců, bude přeřazen do druhého stupně podpory. V tomto případě je již nezbytná speciálněpedagogická, popřípadě i psychologická diagnostika žáka v SPC pro SP, které doporučí podpůrná opatření podle jeho individuálních potřeb. O poskytování poradenských služeb musí zažádat zákonný zástupce.

Pro úspěšné vzdělávání žáka je nezbytná nejen kvalitní pedagogická, ale u žáků spadajících do stupňů 2–5 také speciálněpedagogická a psychologická diagnostika, kterou provádí školské poradenské zařízení (ŠPZ), v našem případě se jedná o speciálněpedagogické centrum pro sluchově postižené (SPC pro SP). Z vyšetření žáka vypracovává pracovník SPC zprávu a doporučení pro jeho další vzdělávání. Dále SPC vystavuje doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami – k zařazení žáka do režimu speciálního vzdělávání, doporučení odkladu školní docházky, doporučení asistenta pedagoga, odborný posudek k uzpůsobení maturitní zkoušky aj. SPC se stává poradenským a metodickým pracovištěm, které zaštiťuje inkluzivní vzdělávání žáka se sluchovým postižením v hlavním vzdělávacím proudu.

KARTY PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Karty podpůrných opatření jsou rozčleněny do deseti oblastí podpory tak, jak jsou poskytovány žákům nejen v inkluzivním vzdělávání. V první části „Projevy na straně žáka, na které opatření reaguje“ jsou uvedeny žákovy potíže v průběhu vzdělávání. Jsou vodítkem a pomocníkem především v oblasti pedagogické diagnostiky, kterou provádí učitel, když má podezření na problém související se sluchovou percepcí. V dalších částech karet získá stručný návod, jak podpůrné opatření aplikovat v praxi, popřípadě, kde tyto informace najde. Karty současně pomáhají učitelům lépe se zorientovat a pochopit jednotlivá doporučení školského poradenského zařízení, případně se také lépe vyznat v odborných (foniatrických či ORL) zprávách uvedením odborného slovníčku v závěru Katalogu. Pro rychlou orientaci najdete tabulku podpůrných opatření v obecném katalogu. Tam jsou opatření také podrobněji popsána. Zde si jen krátce vysvětlíme logistiku jejich řazení v Katalogu. První číslo v názvu opatření je číslem kapitoly Katalogu (tímto číslem začínají všechny karty), druhé číslo znamená oblast podpory, třetí číslo je číslem karty podpůrného opatření a případné čtvrté číslo je číslem podkarty. Takže např. v podkartě „4.3.5.1 Posilování sluchové a zrakové percepcie“ číslo 4 označuje číslo kapitoly „Karty podpůrných opatření“, číslo 3 označuje oblast podpory „Intervence“, číslo 5 podpůrné opatření „Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí“, poslední číslo 1 již číslo podkarty samotné.

V oddělení „Varianty opatření dle stupňů podpory“ platí pravidlo, že podpůrná opatření uvedená v nižším stupni podpory se využívají i ve stupních vyšších.

4.1 OBLAST PODPORY Č. 1: ORGANIZACE VÝUKY

1.1 ÚPRAVA REŽIMU VÝUKY (ČASOVÁ A MÍSTNÍ)

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ORGANIZACE VÝUKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- U žáka se objevuje únava způsobená koncentrací na zrakové a sluchové podněty.
- Žák ztrácí koncentraci.
- Žák častěji chybuje v souvislosti se špatným sluchovým či zrakovým zpracováním.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Místní a časové podmínky vzdělávání je nutno upravit tak, aby byla zohledněna potřeba odezírání a kvalitního sluchového zpracování.

- Úprava místní – jde o takové prostorové uspořádání lavic ve třídě, popř. vytvoření dalšího pracovního místa, které zajistí co nejkvalitnější příjem informací (sluchovou i zrakovou cestou), popř. zamezí vzájemnému vyrušování při individuální práci se žákem.
- Úprava časová – odstraňuje či minimalizuje únavu z důvodu zrakového i sluchového soustředění na práci.

ČEMU POMÁHÁ

- Snížíme neúspěšnost žáka, která je zapříčiněna nekvalitním sluchovým zpracováním a odezíráním.
- Zlepšíme koncentraci dítěte ve výuce.
- Zamezíme sluchové a zrakové únavě.
- Máme lepší možnost sledovat práci žáka a vhodně ji korigovat.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Čím těžší je sluchové postižení, tím větší jsou na žáka kladeny nároky na poslech i odezírání. Podpůrné opatření patří ve vzdělávání žáků k zásadním a jeho respektování velmi pomůže jak žákovi samotnému, tak i pedagogovi.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Kvalitní pedagogická (ŠPP) či speciálněpedagogická diagnostika (ŠPZ), na základě které vytvoříme optimální podmínky pro vzdělávání žáka.
- Máme k dispozici lékařskou zprávu, která uvádí typ a stupeň sluchového postižení.
- Při volbě a tvorbě pracovního místa respektujeme, které ucho je více postižené (mluvíme o lateralitě postižení).
- Zpětnou vazbou kontrolujeme, zda jsou vytvořené podmínky pro žáka vhodné a dostačující.

RIZIKA

- Problémem mohou být finanční náklady na zajištění odhlučnění třídy (koberce, závěsy, měkké podložky pod nohy lavic a židlí, korek na stěnu apod.) a vytvoření dalšího pracovního místa (žákovská lavice s židličkou pro žáka i druhého učitele).
- Není v možnostech školy zajistit další místo pro oddělenou výuku.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Žák s těžkým sluchovým postižením a těžkou formou ADHD (poruchou pozornosti s hyperaktivitou) byl vzděláván ve třídě s nízkým počtem žáků, avšak vzdělávaných podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a podle přílohy RVP ZV upravující vzdělávání žáků s LMP. Ve chvílích, kdy žák svým chováním negativně ovlivňoval výuku ve třídě, s ním mimo třídu pracoval asistent pedagoga, který byl žákovi dále k dispozici (rovněž mimo třídu) při hodinách čtení, neboť byly použity speciální metody výuky čtení u žáků se sluchovým postižením a odlišné učebnice. Práce s tímto žákem, kterému bylo nutno vysvětlovat učivo nahlas a zřetelně, by výrazně narušovala průběh hodiny.

Místní úprava – uspořádání lavic do tvaru písmene U – se osvědčila i v málo početné třídě soukromé ZŠ. Došlo tak ke zklidnění celé třídy, učitelka měla lepší přehled, vznikl prostor uprostřed třídy, který byl využíván ke hraní o přestávkách i pro skupinovou práci.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ – je vhodné mít dítě stále v blízkosti, aby dobře slyšelo vyslovené instrukce.

ZŠ a SŠ – zajištění optimálních světelných i akustických podmínek a vhodné usazení žáka ve třídě dle doporučení ŠPZ a ŠPP (přední lavice).

STUPEŇ 2

MŠ

- Individuální přístup.

ZŠ a SŠ

- Preferování frontální výuky.
- Respektování individuálního pracovního tempa žáka.
- Posazení žáka ke spolužákovi, který je ochoten mu při vyučování pomáhat tak, že ukáže na místo, kde skončil se čtením jiný spolužák, ukáže na cvičení, které má dělat, zopakuje instrukci učitele, v případě potřeby dá opsat diktované učivo apod.

STUPEŇ 3

MŠ – zajistíme dohled nad dítětem při aktivitách mimo třídu (nebezpečí, že neuslyší závažný pokyn učitelky)

- Střídání činností.
- Ideálně komunikace ve stejné rovině – nejen pro odezírání.
- Posazení dětí do půlkruhu při výkladu tak, aby učitel měl vhodně osvětlený obličej (ne zády k oknu).

ZŠ a SŠ

- Individuální práce s pedagogem (asistentem pedagoga nebo druhým učitelem) ve vyučování, kdy ostatní žáci mají samostatnou práci.
- Výuka probíhá v lavicích v kombinaci s aktivitami na koberci (nižší stupeň ZŠ).
- Střídání činností z důvodu zajištění zrakového i sluchového odpočinku.
- Rozvržení vyučovací hodiny na kratší časové úseky, po které se žák bude lépe soustředit na výuku (potom následuje únava zraková, sluchová, ztráta koncentrace – doporučuje se cca po 20 minutách).
- Je vhodné, aby struktura vyučovací hodiny byla zapsaná na tabuli, učitel (asistent pedagoga) upozorňuje na změnu tématu, činnosti.
- Dle podmínek školy zajistíme výběr třídy s okny na stranu, odkud přichází méně hluku.
- Omezení hlučnosti ve třídě, a tím zlepšení akustiky pořízením závěsů a koberce do třídy (viz úprava pracovního prostředí).
- Rozmístění lavic do půlkruhu či do tvaru písmene U v menších kolektivech či v hodinách, kdy jsou žáci děleni do více skupin (výuka cizích jazyků).
- Delší časové limity pro práci.

STUPEŇ 4**MŠ, ZŠ i SŠ**

- Individuální práce s dalším pedagogickým pracovníkem ve třídě nebo mimo třídu v klidné místnosti k docvičení konkrétního učiva (metodicky veden pedagogem daného vzdělávacího oboru).
- Jasná struktura jednotlivých vyučovacích hodin.
- U žáků, kteří mají odlišný vzdělávací program nebo u žáků se souběžným postižením – např. poruchou autistického spektra (PAS), poruchou aktivity a pozornosti (ADHD) – je vhodné vytvoření dalšího pracovního místa ve třídě nebo mimo třídu – pro práci s asistentem pedagoga nebo druhým učitelem.
- U žáků s vícečetným postižením je možné zkrácení vyučování ze zdravotních důvodů. (viz Úprava obsahu vzdělávání)

STUPEŇ 5

- Zcela individuální přístup dle speciálních vzdělávacích potřeb žáka dle doporučení ŠPZ.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.

1.2 DALŠÍ PRACOVNÍ MÍSTO PRO ŽÁKA (VE TŘÍDĚ I MIMO TŘÍDU)

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ORGANIZACE VÝUKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obtíže v oblasti aktivity a pozornosti.
- Žák má potíže v oblasti sluchového i zrakového zpracování informací (nerozumí zadání, přeslýchá, zaměňuje, chybuje).
- U žáka se objevuje únava způsobená koncentrací na zrakové a sluchové podněty.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Podpůrné opatření souvisí s potřebou individuální práce se žákem ve třídě nebo mimo třídu s asistentem pedagoga nebo učitelem.

ČEMU POMÁHÁ

- Zamezíme rušení ostatních žáků ve třídě při vysvětlování učiva.
- Zamezíme rušení žáka se sluchovým postižením ostatními žáky ve třídě při odlišné práci podle IVP.
- Podporujeme aktivitu žáka, který při individuální práci lépe slyší a rozumí.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Klade se důraz na to, aby oddělená práce žáka mimo třídu byla využívána co nejméně, aby nedocházelo k sociálnímu vyloučení žáka z kolektivu třídy. Mnohdy se tomu ale vyhnout nedá, a to v případech, kdy se žák učí podle upraveného školního vzdělávacího programu (ŠVP), podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP) či podle odlišných učebnic (viz stupně podpory).

RIZIKA

- Pokud není vytvořeno další pracovní místo, pracuje učitel obdobně jako v malotřídce, avšak se zvýšenými nároky na potřeby žáka v oblasti komunikace, porozumění řeči a individuálních potřeb z hlediska vzdělávacího.
- Financování spojené s koupí další lavice a židle pro žáka a učitele.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Žák individuálně integrovaný ve 4. třídě ZŠ má diagnostikovanou těžkou vadu sluchu, která je až v 10 letech kompenzována kochleárním implantátem, a těžkou formu ADHD. Od počátku má velké problémy v českém jazyce i matematice. Se žákem pracuje asistent pedagoga po celou dobu vyučování. V důsledku těžké sluchové vady má výrazné potíže v komunikaci, pracuje podle odlišných učebnic a odlišných metod práce v českém jazyce, individuální vzdělávací plán (IVP) má také v matematice. Je proto nutné zajistit jeho výuku mimo třídu ve chvílích, kdy se mu vysvětluje nové učivo, a také v době rušivých projevů chování v důsledku ADHD. Opakování učiva a písemné práce stejně jako výchovné činnosti probíhají společně s ostatními žáky ve třídě.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 A 2

Podpůrné opatření se neaplikuje.

STUPEŇ 3

MŠ

- V MŠ většinou není třeba vytvářet další pracovní místo. Učitelka může využít pracovních stolů ve třídě a s dítětem zde pracuje individuálně v době, kdy jsou ostatní děti zaměstnány jinou prací, popř. u předškolních dětí po dohodě s rodiči v odpoledním odpočinku.
- Pracovní místo v oddělené místnosti je však výhodné proto, aby dítě nebylo rozptýlováno a soustředilo se na požadovaný výkon.

ZŠ a SŠ

- Další pracovní místo umožňuje individuální práci se žákem.
- Využívá se především v naukových předmětech, ve výchovách zůstává žák s postižením v kmenové třídě.
- V některých případech lze vytvořit další pracovní místo v jiné třídě, pokud se žák vzdělává v některém z předmětů podle učebního plánu vyššího či nižšího ročníku, jak je uvedeno v IVP.

- Další pracovní místo může mít charakter procvičovací, kde si žák opakuje učivo prostřednictvím vhodných výukových programů (např. stůl s počítačem).

STUPEŇ 4

ZŠ a SŠ

- Vytvoření dalšího pracovního místa ve třídě je méně efektivní, protože dochází i nadále k rušení třídy při odlišné práci se žákem. Tišší je práce s neslyšícím žákem, který komunikuje výhradně znakovým jazykem bez doprovodu mluvenou řečí. Výhodou je neustálá přítomnost žáka ve třídě, díky čemuž je součástí dění, má přehled o tom, co se ve třídě odehrává, o vzájemné komunikaci pedagoga a ostatních žáků.
- Vytvoření pracovního místa mimo třídu neomezuje asistenta či učitele v hlasitosti výkladu. Je vhodnější u žáků, kteří komunikují mluvenou řečí, popřípadě v kombinaci se znakovým jazykem, ale obtížně regulují hlasitost vlastní mluvní produkce. Nevýhodou je sociální vyloučení žáka z kolektivu ostatních spolužáků.
- Další pracovní místo můžeme využívat jen v části hodiny, pro určitou činnost apod.

STUPEŇ 5

- Další pracovní místo je možno vytvořit i ve škole pro sluchově postižené či jiné speciální škole pro potřeby individuální práce se žákem (většinou se souběžným postižením více vadami).

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.

1.4 ÚPRAVA ZASEDACÍHO POŘÁDKU

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ORGANIZACE VÝUKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- U žáka se objevuje únava způsobená koncentrací na zrakové a sluchové podněty.
- Žák ztrácí koncentraci a orientaci.
- U žáka je nápadný orientační reflex (žák se otočí za jiným zrakovým či zvukovým podnětem), který může zapříčinit ztrátu souvislosti ve výkladu.
- U žáka dochází k neporozumění učivu z důvodu přeslechů a záměn zvukově i obrazově podobných slov.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Posazení žáka v rámci třídy je obligatorním podpůrným opatřením nejen v rámci inkluzivního vzdělávání, neboť zásadně ovlivňuje kvalitu přijímaných informací, ať už se jedná o žáka s lehčím nebo těžkým postižením sluchu.

Při posuzování vhodného místa musíme vzít v úvahu několik faktorů. Jednak míru a lateralitu postižení, schopnost žákova odezírání, popřípadě další problémy související s přidruženým postižením (ADHD, zraková vada aj.), stejně jako potřeby ostatních žáků ve třídě.

ČEMU POMÁHÁ

- Umožníme žákovi lepší přehled a jeho zapojení do dění ve třídě.
- Zajistíme kvalitnější podmínky pro odezírání i poslech.
- Usnadníme individuální práci pedagoga se žákem.
- Vytvoříme podmínky pro alternativní (náhradní) a augmentativní (doplňující) komunikaci (viz PO 3.10 „Výuka prostřednictvím podporující a alternativní komunikace“).

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

- Klasické rozmístění lavic ve třídě, přičemž žák se sluchovým postižením sedí ve druhé nebo třetí lavici, ideálně v řadě u okna pro možnost sledování dění ve třídě, odpovědí spolužáků, výkladu učitele, který si hlídá, aby měl žák možnost co nejlépe odezírat (čelní pohled).
- U klidnějšího žáka se doporučuje pořídit otočnou židli (ne na kolečkách), aby se mohl nehlukně otáčet do třídy.

- Rozmístění lavic do tvaru písmene U (do půlkruhu) se osvědčuje v menších kolektivech, žáci jsou intenzivněji vtaženi do výuky, mají lepší přehled. Vzniká ideální prostředí pro rozvoj komunikačních schopností žáka, pro lepší interakci. Tato úprava se běžně praktikuje při výuce cizích jazyků a ve třídách ZŠ pro sluchově postižené.
- Pokud to prostor třídy umožňuje, je možno vytočit lavici žáka se sluchovým postižením v řadě u okna kolmo k ostatním, žák má přehled o dění ve třídě. Nedoporučuje se u dětí s poruchou aktivity, které rozptyluje sebemenší podnět z okolí.
- Pokud se žákem pracuje asistent pedagoga, může sedět vedle něj v případě, že žák nepotřebuje překlad do českého znakového jazyka. Při potřebě komunikace v českém znakovém jazyce by měl asistent pedagoga sedět naproti žákovi.
- Do společné lavice posadíme žáka klidného, který ochotně pomůže spolužákovi se sluchovým postižením (zopakuje informaci, ukáže na místo, kde má pokračovat ve čtení, ukáže, které cvičení v učebnici mají udělat, dá opsat poznámky, když žák se sluchovým postižením není schopen současně psát a sledovat výklad pedagoga, apod).
- Při práci ve skupině učitel dohlíží na to, že žák se sluchovým postižením rozumí úkolu, že je zapojen do činnosti, a vede ostatní žáky ke správné komunikaci s ním.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Správné posouzení žákových možností v oblasti sluchového a zrakového vnímání a schopnosti koncentrace.

RIZIKA

- Nejsou finance na zakoupení otočné židle.

Při nesprávné aplikaci opatření může dojít ke/k:

- zvýšené únavě zrakové a sluchové;
- ztrátě koncentrace a pozornosti;
- neporozumění výkladu;
- nemožnosti kvalitně odezírat;
- vytvoření optických bariér.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Žák se středně těžkou nedoslýchavostí individuálně integrován ve čtvrté třídě běžné základní školy je do značné míry závislý na odezíráni a kvalitních poslechových podmínkách. Ve třídě je sice jen 16 žáků, místnost je malá, lavice jsou nevhodně uspořádány pro práci ve skupině (dvě lavice naproti sobě – tzv. hnízda). Kolem lavic je velmi málo místa, takže žáci přeskakují přes aktovky, a pokud jdou k tabuli, vzniká hluk a žáci se rozptylují. Žák se sluchovým postižením byl často dezorientován, nevěděl, co má dělat nebo udělat úkol nesprávně, protože dobře nerozuměl zadání. V takto málopočetné třídě jsme si mohli dovolit uspořádat

lavice podél stěn do tvaru písmene U. Nejenže vznikl prostor uprostřed třídy pro případné hraní o přestávkách, ale žák především získal přehled o dění ve třídě, bylo mu umožněno odezírání od spolužáků i učitelky, kterou měl naproti sobě. Celá třída se zklidnila, čímž se výrazně zlepšily poslechové podmínky.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ

- Máme dítě od sebe na krátkou vzdálenost, ideálně naproti sobě, aby mohlo dobře odezírat.
- Kontrolujeme, zda dítě rozumí instrukci.
- Při skupinových pracích kontrolujeme a korigujeme práci ve skupině, dohlížíme, aby se k činnosti dostalo i dítě s postižením.
- Ideální je komunikace ve stejné rovině – nejen pro odezírání.
- Posazení dětí do půlkruhu při výkladu tak, aby mluvící osoba měla vhodně osvětlený obličej (ne zády k oknu).

ZŠ a SŠ

- Zabezpečení kvalitního osvětlení třídy (umělé x světlo dopadající okny).
- Posazení v přední lavici ve třídě podle doporučení SPC pro sluchově postižené při respektování laterality a stupně postižení (nevhodná je první lavice).
- Dodržování zásad komunikace s osobami se sluchovým postižením.

MŠ, ZŠ a SŠ

- Individuální práce učitele se žákem v době, kdy ostatní mají samostatnou práci (zopakování, vysvětlení pojmů).
- Střídání činností z důvodu zajištění zrakového i sluchového odpočinku.

STUPEŇ 2

ZŠ a SŠ

- Preferování frontální výuky.
- Respektování individuálního pracovního tempa žáka.

STUPEŇ 3**MŠ, ZŠ, SŠ**

- Větší důraz na osvětlení – potřeba odezírání je větší.
- V případě potřeby individuální práce se žákem je možno využít dalšího pracovního místa ve třídě či mimo třídu.
- Pokud je ve třídě nižší počet žáků (také dělené hodiny), je vhodné uspořádání lavic do písmene U.
- Při skupinových činnostech hlídáme správné pochopení instrukcí.
- Pohybové činnosti předem vysvětlíme, můžeme používat předem domluvené neverbální signály.

ZŠ, SŠ

- Žák sedí vedle spolužáka, který mu pomáhá překonávat sluchovou bariéru.
- Možnost pořízení otočné židličky pro nehlukné otáčení do třídy za účelem sledování odpovědí spolužáků a dění ve třídě.

STUPEŇ 4**MŠ, ZŠ i SŠ**

- Nezbytné je zabezpečení kvalitních podmínek pro zrakové vnímání (odezírání, znakový jazyk).
- Individuální práce s asistentem pedagoga, druhým učitelem – ti pracují se žákem požadovaným způsobem (vizualizace mluvené češtiny, znakový jazyk, prstová abeceda, totální komunikace, zápis), a to na takovém místě ve třídě, kde nebudou rušit ostatní žáky a zároveň bude mít žák možnost sledovat dění ve třídě a bude do výuky zapojen.
- Individuální práce se žákem mimo třídu.
- Jasná struktura jednotlivých vyučovacích hodin pro lepší časoprostorovou orientaci žáka.
- Vhodné je rozmístění lavic do tvaru písmene U.

STUPEŇ 5**MŠ, ZŠ, SŠ**

- Zcela individuální přístup dle speciálních vzdělávacích potřeb žáka dle doporučení SPC pro SP.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. JANOTOVÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. 51 s. ISBN 80-7216-82-6.
2. KRAHULCOVÁ-ŽATKOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 1996. 218 s. ISBN 80-7184-239-7.

3. KRAHULCOVÁ, B. *Komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Beakra, 2014. 376 s. ISBN 978-80-903863-2-7.
4. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UPOL, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
5. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
6. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s. ISSN 0323-0732.

1.5 SNÍŽENÍ POČTU ŽÁKŮ VE TŘÍDĚ

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ORGANIZACE VÝUKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák je unaven z důvodu hlukové zátěže.
- Žák má problémy v porozumění řeči v hlučném prostředí.
- Žák ztrácí koncentraci při potřebě usilovněji se soustředit na poslech a odezírání.
- U žáka je nápadný orientační reflex (žák se otočí za jiným zrakovým či zvukovým podnětem), který může zapříčinit ztrátu souvislosti ve výkladu.
- Žák je nesamostatný, ve větší míře potřebuje individuální přístup.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Podpůrné opatření je vhodné zvolit u žáků, kteří jsou do jisté míry schopni samostatné práce, nevyžadují nutně přítomnost asistenta pedagoga, přesto u nich dochází k neporozumění v důsledku špatného sluchového zpracování a potřebují mnohem častější kontrolu a intervenci učitele.

ČEMU POMÁHÁ

- Zavedením opatření zlepšujeme kvalitu komunikačního prostředí.
- Zavádíme u žáků, kteří potřebují více individuální péče, intervence a pomoci.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Doporučení pro vřazení či přeřazení žáka do třídy s nižším počtem žáků dává školské poradenské zařízení. Ve školách samostatně zřízených pro žáky se zdravotním (sluchovým) postižením nebo ve speciálních třídách pro žáky se zdravotním postižením je snížený počet žáků ve třídě zaručen vyhláškou.

NA CO KLÁST DŮRAZ

Požadavek předpokládá potřebu navýšení finančních prostředků na dalšího učitele v případě, že je nutno rozdělit jednu třídu do dvou (na základě souhlasu zřizovatele).

RIZIKA

- Samotné snížení počtu žáků ve třídě nezajistí bezproblémové vzdělávání žáka s těžkým postižením (sociální integrace, komunikační bariéra apod.).
- Méně vhodným řešením je třída, ve které je sice méně žáků, ale vzdělávají se zde žáci více ročníků.
- Škola, kterou si rodiče vybrali, nemůže např. z kapacitních a finančních důvodů zajistit snížený počet žáků ve třídě.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 A 2

Podpůrné opatření se neaplikuje.

STUPEŇ 3

MŠ

V období intenzivní reedukace sluchu a řeči je nízký počet dětí ve třídě důležitým podpůrným opatřením, protože zajišťuje menší hlučnost, častější možnost individuální práce s dítětem, větší prostor pro reedukaci sluchu i řeči dle doporučení SPC. Výhodou proto bývá vzdělávání v logopedické třídě MŠ, kde je snížený počet dětí zajištěn, stejně jako pravidelná logopedická péče a komunikace orální cestou.

ZŠ

Potřeba nižšího počtu žáků je stále aktuální zejména v první, druhé a třetí třídě, důvody jsou stejné jako u dětí v MŠ. S větší samostatností a zdokonalováním sluchové orientace v průběhu vyučování mohou být žáci vzděláváni i ve třídách s větším počtem žáků, je však i nadále nezbytné zohlednění v oblasti sluchového vnímání (přeslechy, záměny slov, chybovost v hluku apod.).

SŠ

PO se zpravidla neaplikuje.

STUPEŇ 4

MŠ

Děti s těžkým postižením sluchu, popřípadě žáci s kombinovaným postižením jsou většinou odkázáni na znakový jazyk nebo jiný, alternativní druh komunikace (např. znakovaná čeština, VOKS apod.). V případě, že jsou integrovány v běžné MŠ, pouhé zajištění nižšího počtu dětí jim výrazně nepomůže, je nezbytné současné zajištění péče asistentem pedagoga, druhým učitelem.

ZŠ

Opatření se doporučuje u žáků, kteří nepotřebují pomoc druhého učitele, asistenta pedagoga, či ji potřebují jen v omezené míře.

SŠ

Opatření se v inkluzivním vzdělávání neaplikuje, výrazný handicap pomáhá kompenzovat tlumočnick ZJ, přepisovatel mluveného slova, druhý učitel či asistent pedagoga.

STUPEŇ 5**ZŠ**

Platí jako v MŠ s pomocí asistenta pedagoga, druhého učitele, tlumočnicka znakového jazyka.

SŠ

Platí jako v ZŠ s možným využitím přepisovatele mluveného slova.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
3. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.
5. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
6. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb.

1.6 VZDĚLÁVÁNÍ V JINÉM NEŽ ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ (DOMÁCÍ PROSTŘEDÍ NEBO JINÉ NEŽ ŠKOLSKÉ ZAŘÍZENÍ)

Alexandra Tichá

Oblast podpory: **ORGANIZACE VÝUKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák není schopen běžného vzdělávání z důvodu diagnostikovaného dalšího závažného onemocnění (například onkologického onemocnění) nebo z důvodu kombinace s jiným těžkým zdravotním postižením (například po úrazu, kdy nemůže chodit a je upoután na lůžku).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Ve výjimečných případech lze vzdělávat žáky po dobu nezbytně nutnou v domácím prostředí. Žákům jejich zdravotní stav krátkodobě či dlouhodobě nedovoluje navštěvovat jejich kmenovou třídu. Tento způsob vzdělávání mohou žáci zahájit i v průběhu školního roku, pokud proto u nich nastaly mimořádné důvody zdravotního charakteru.

ČEMU POMÁHÁ

- V plné míře uplatňujeme zvýšenou individuální péči, kterou žáci potřebují.
- Domácí prostředí je pro ně v danou dobu s ohledem na zdravotní stav méně stresové než školní prostředí.
- Způsob a rozsah výuky přizpůsobujeme s ohledem na závažnost onemocnění i aktuální psychický stav.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Zákonný zástupce žáka, který je nepřítomen ve výuce déle než dva měsíce, a to v důsledku svého zdravotního stavu, může písemně požádat ředitele příslušné školy o takový způsob vzdělávání, který bude odpovídat jeho možnostem. Mezi ně patří možnost být vzděláván i podle IVP, ale i možnost být vzděláván v domácím prostředí.

K žádosti musí doložit doporučení lékaře a školského poradenského zařízení, v našem případě SPC pro sluchově postižené. Jeho součástí je i nastavení učebních plánů žáků a náhradní způsoby vzdělávání.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Ředitelé škol musí těmto žákům maximálně přizpůsobit organizaci, obsah, formy a metody vzdělávání vzhledem k jejich vzdělávacím potřebám, nesmí být opomenuta zdravotní hlediska a musí být respektována individualita a potřeba žáka.
- Pedagog, asistent pedagoga docházející k žákovi domů.
- Je vhodné využívat počítačovou techniku, kterou může být on-line sledování výuky, komunikace prostřednictvím e-mailu, skypu.
- Pedagog musí umět využívat speciální metody, postupy, formy a prostředky vzdělávání, kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je:

Žák je vzděláván v domácím prostředí. Domů pravidelně dochází pedagog, případně asistent pedagoga jeho kmenové třídy. Jeho návštěvy jsou pečlivě naplánovány i s přesně stanoveným obsahem učiva.

Žák je vzděláván v domácím prostředí. Může on-line sledovat výuku, která probíhá ve škole. Pedagog třídy mu poskytne speciálně připravené úkoly k procvičování. Pedagog má možnost v pravidelných intervalech se žákem komunikovat a zjišťovat, jak porozuměl učivu při sledování probíhající výuky. Komunikaci se žákem lze zajistit i prostřednictvím skypu, e-mailu. Při vzdělávání lze využít i školní web, e-learning.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 3

Opatření se neaplikuje.

STUPEŇ 4

1. stupeň ZŠ / 2. stupeň ZŠ, SŠ

Aplikujeme u žáků, kterým jejich zdravotní stav nedovoluje pravidelně navštěvovat školu, ale mohou do školy docházet pouze na konzultace a přezkoušení. Jejich vzdělávání probíhá v domácím prostředí a může probíhat i podle IVP.

STUPEŇ 5

1. stupeň ZŠ / 2. stupeň ZŠ, SŠ

Aplikujeme u žáků, kterým jejich zdravotní stav nedovoluje pravidelně navštěvovat školu. Jejich vzdělávání probíhá v domácím prostředí a také může probíhat i podle IVP.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. MICHALÍK, J. *Školský poradenský systém v ČR, expertní stanovisko* , 2008.
Dostupné na:
<http://uss.upol.cz/o-ustavu/clenove-ustavu/professori-a-docenti/jan-michalik/>
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.

1.7 MIMOŠKOLNÍ POBYTY A VÝCVIKY

Mariana Koutská

Oblast podpory: **ORGANIZACE VÝUKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má nízké sebevědomí.
- Žák je předmětem šikany (popř. existuje možnost, že by mohl být).
- Žák je vyčleněn z kolektivu (sluchové postižení je předmětem nemoderovaných diskuzí a důvodem vyčlenění).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Adaptační pobyty mají socializační funkci a slouží primárně k vybudování funkčních sociálních vztahů v novém kolektivu. Významnou stránku adaptačního pobytu představuje změna prostředí, díky které je možné dosáhnout odlišného prožívání a chování.

Z hlediska přínosu pro integraci žáka do společnosti dělíme adaptační pobyty na dva typy. První představuje adaptační pobyt pro celý kolektiv třídy běžné školy. Druhý typ adaptačního pobytu se odehrává ve škole pro sluchově postižené, kam má žák integrovaný do běžné školy možnost přijet jednou za půl roku a zúčastnit se aktivit, které souvisí s kulturou Neslyšících.

Cílem 1. typu pobytu je:

- Dosáhnout vzájemné spolupráce ve skupině.
- Docílit rychlejšího odhalení schopností a dovedností jak jedince, tak i celé skupiny.
- Vytvořit příležitost pro každého žáka nalézt své místo v kolektivu třídy.
- Předcházení sociálněpatologickým jevům (šikana, kriminalita, alkoholismus, rasismus).

Cílem 2. typu adaptačního pobytu je:

- Seznámit integrované žáky se specifiky kultury Neslyšících.
- Rozvíjet s těmito žáky dovednosti a kompetence ve znakovém jazyce, prstové abecedě a dalších komunikačních systémech.
- Nabídnout žákům, často dětem slyšících rodičů, dospělého neslyšícího jako možný komunikační, kulturní i identifikační vzor.
- Usnadnit přijetí vlastního sluchového postižení a příslušnost ke světu slyšících i neslyšících.

K naplnění těchto cílů slouží metody zážitkové pedagogiky, které stimulují nové prožitky, a tím i vytváření nových pozitivních zkušeností. Na zajištění PO se podílí pedagogičtí pracovníci školy, rodiče a externisté z pořádajících organizací, případně tlumočnick do znakového jazyka.

ČEMU POMÁHÁ

- Rozvíjíme sociální a komunikační kompetence žáků.
- Pomáháme vytvářet zdravý třídní kolektiv, kde jsou si všichni vědomi významu každého jednotlivce pro skupinu.
- Nastavujeme vnitřní skupinová i komunikační pravidla třídy (viz PO „Sociodynamika třídy“).
- Získáme lepší přehled o fungování třídy.
- Zabraňujeme rozvoji nežádoucích sociálněpatologických jevů.
- Plynuleji začleňujeme žáka do kolektivu třídy, žák může poznat spolužáky i pedagogy a snadněji tak dostat novým (a zvýšeným) nárokům, které mu integrace do běžné školy přináší.
- Získáváme informace o komunitě Neslyšících, znakovém jazyce a kultuře Neslyšících.
- Pomáháme žákovi získat kamarády se sluchovým postižením, kteří často sdílí stejné obtíže nebo dovednosti jako integrovaný žák.
- Rozvíjíme sebepojetí žáka směřující k biculturnímu typu identity, tj. identity člověka, který funkčně žije v obou světech a oceňuje je – ve světě slyšících i neslyšících.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

První varianta adaptačního pobytu pro třídu běžné školy s integrovaným žákem probíhá v září, ihned po zahájení nového školního roku s novým (nebo staronovým) kolektivem třídy, respektive při přechodu na 2. stupeň ZŠ nebo přechodu na SŠ.

Druhá varianta adaptačního pobytu se realizuje jednou nebo dvakrát ročně po dohodě s nejbližší školou pro sluchově postižené. Nutná je úzká spolupráce mezi pedagogy obou škol a rodiči integrovaných dětí. Adaptační pobyt tohoto typu předpokládá, že navštěvující žák bude mít vedle přichystaného programu možnost z části pracovat na úkolech zadaných jeho školou. V případě zájmu je možné tento typ pobytu nabídnout i některým spolužákům z běžné školy.

Adaptační pobyt má přesně daný řád, jeho součástí jsou úvodní hry zaměřené na seznámení (warm-up), dále aktivity rozvíjející komunikaci, důvěru a spolupráci, rolové hry a konečně aktivity směřující k reflexi celého pobytu i reflexi samotné třídy. Adaptační pobyt může vytvořit pedagogický sbor (ve spolupráci s rodiči) nebo profesionální organizace, které se připravě a vedení podobných kurzů věnují.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Předem zajistit nutné úpravy na místě adaptačního pobytu tak, aby žák nebyl více znevýhodňován (nepřítomnost indukční smyčky, špatné osvětlení, nevhodná akustika).
- Úzká spolupráce s rodinou při přípravě adaptačního pobytu.
- Rozvíjet spolupráci s externisty na přípravě pobytu (např. s organizacemi neslyšících apod.).

RIZIKA

- Neochota spolupracovat ze strany pedagogů a rodičů (nesouhlas s adaptačním pobytem).
- Nedostatek finančních prostředků při možné spoluúčasti na straně rodičů.
- Neúčast žáka se sluchovým postižením na adaptačním pobytu.

Na co všechno potřebujeme peníze navíc:

Je třeba zajistit finanční prostředky na pomůcky, ubytování, případně zaplacení celého programu pořádající organizaci.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příklad zajímavě pojatého adaptačního pobytu pochází ze švédských speciálních škol, které nabízejí partnerství běžným školám s integrovanými žáky se sluchovým postižením. V rámci tohoto partnerství spolu komunikují pedagogové obou škol a vzájemně konzultují otázky týkající se komunikace se žákem a realizace nejrůznějších opatření. Mimo to školy pro sluchově postižené organizují jednou za půl roku týdenní pobyt pro žáky se sluchovým postižením integrované do běžných škol. Žáci se takového pobytu mohou účastnit se svým sourozencem nebo spolužákem. V průběhu pobytu je také mohou přijet navštívit rodiče.

Adaptační pobyt ve škole pro sluchově postižené nabízí seznámení se s neslyšícími vrstevníky v rámci herních aktivit, dětská divadelní představení, sportovní soutěže a vyprávění ve znakovém jazyce, které zajišťuje tandem slyšících a neslyšících lektorů či pedagogů. Žák má zároveň čas věnovat se vlastním úkolům, prohlédnout si školu a vyzkoušet si nejrůznější kompenzační pomůcky.

Tento typ adaptačního pobytu nabízí v první řadě příležitost poznat svět neslyšících (neslyšící vrstevníci, dospělí neslyšící), ke kterému většina žáků integrovaných do běžných škol nemá přístup, a tím pádem i lepší poznání sebe sama a přijetí vlastního sluchového postižení. Díky tomuto typu pobytu jsou žáci paradoxně nejen lépe připraveni na integraci v rámci běžné školy, ale také na širší pojetí integrace do celé společnosti v dospělém životě.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 5

Toto opatření se aplikuje ve všech stupních podpory, neboť příchod žáka se sluchovým postižením do běžné třídy vždy klade velké nároky na společnou domluvu pravidel komunikace. Překážky v komunikaci jsou často nenápadné, ale o to závažnější může být jejich opomenutí. Možnou výjimku představuje skvěle začlenění žáka do kolektivu třídy na základě PO „9.1 Klima třídy“.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. DUBEC, M. *Adaptační (stmelovací) soustředění: Kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 6. ročníku a primy gymnázia*. Praha: Projekt Odyssea, o. s., 2007. 49 s. ISBN 978-80-87145-22-7.
2. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
3. ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu: Hry snižující nadměrné napětí, vyjádření emocí, dotekové (taktilní) hry, relaxace a koncentrace*. Praha: Portál, 2008. 176 s. ISBN 978-80-7367-426-7.
4. VODSLOŇ, P. *Víkendový adaptační pobyt žáků 1. tříd, jejich rodičů a učitelů*. In: www.rvp.cz [online]. 2012 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/17431/VIKENDOVY-ADAPTACNI-POBYT-ZAKU-1-TRID-JEJICH-RODICU-A-UCITELU.html/>.

4.2 OBLAST PODPORY Č. 2: MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD A FOREM PRÁCE

2.1 ZPŮSOBY VÝUKY ADEKVÁTNÍ PEDAGOGICKÉ SITUACI

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák hůře rozumí během výuky vlivem narušeného sluchového vnímání.
- Žákova pozornost je krátkodobá.
- Odezírání způsobuje únavu žáka.
- Žákovi nevyhovují akustické podmínky ve třídě (dochází ke zhoršení porozumění řeči).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření popisuje uspořádání vyučovacího procesu a jeho složek – pedagog, žák, učivo. Vyučovací proces může vypadat různě podle počtu žáků, pedagogů, učiva, délky vyučovací hodiny a prostoru, ve kterém probíhá. Jednou z nejdůležitějších zásad při práci se žáky se zdravotním postižením je časté střídání činností. Čím mladší žáci, tím častější střídání činností by mělo následovat. Činnosti střídáme tak, aby po sobě následovaly aktivity kontrastní, rušnou část by měla střídát klidová. Žáci však potřebují vědět, co se bude dít, především pokud nepracují s asistentem pedagoga, který je na změnu včas upozorní. Kvůli možnému hluku ve třídě mohou přeslechnout daný pokyn či informaci. Je zapotřebí upozorňovat na náhlou změnu tématu, změnu činnosti či pokračování ve výkladu. Žákovi také můžeme poskytnout členění vyučovací hodiny v písemné podobě, aby mohl stále sledovat dění ve třídě. Je dobré, pokud si pedagog se žákem domluví individuální signál pro jakoukoli změnu v průběhu vyučovací hodiny. Tuto činnost může vykonávat také vybraný spolužák, který domluveným způsobem upozorní na změnu činnosti či možné nebezpečí. U žáků s těžkým sluchovým postižením je vhodné zařazování oddechových a relaxačních chvil, protože v důsledku dlouhodobého odezírání a soustředění dochází k únavě a ke ztrátě koncentrace.

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá u žáků hledat nejvhodnější přístup ke zprostředkování učiva.
- Motivuje k učení a umožňuje efektivní osvojování nových poznatků.

- Přirozeně začleňuje žáka do kolektivu třídy.
- Udržuje stálou pozornost, snižuje únavu a prodlužuje dobu, po kterou je žák schopen aktivně se soustředit.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Střídání činností znamená rozčlenění vyučovací hodiny na kratší časové úseky. Přesný časový úsek závisí na prováděné činnosti a její náročnosti na soustředění a psychickou zátěž. Např. výklad nového učiva je pro žáka náročný na odezírání a sluchové vnímání, a proto by měla následovat činnost oddechová. U žáků s těžkým postižením bude nejvíce vyhovovat individuální výuka. Při dobré přípravě učitele, vhodném výběru výukových metod a zajištění porozumění zvládnou žáci s lehčím postižením i jiné formy výuky.

- Individuální výuka (PO – „Modifikace výukových metod a forem práce – Individuální práce se žákem v průběhu výuky“).
- Frontální výuka – výuka probíhá ve třídě, probírané učivo je stejné pro všechny žáky, pedagog řídí všechny činnosti najednou – frontálně. Zasedací pořádek ve třídě je dán. Žákům s těžkým postižením nebude vyhovovat, jelikož klade velké nároky na pozornost a porozumění verbálně sdělovaným informacím. Efektivní bude při malém počtu žáků ve třídě a při uspořádání lavic do tvaru písmene U. Žákům pomáhá, pokud pedagog vyvolává spolužáky jménem, aby věděli, kdo odpovídá na dotaz. Popř. dovolíme otáčet se na mluvící spolužáky.
- Individualizovaná výuka – rozvíjí samostatnost a činorodost žáků, přihlíží k jejich zájmům a potřebám. Může se zařazovat během jedné vyučovací hodiny nebo jednou týdně, měsíčně. Pro žáky bude přínosem, jelikož si sami mohou rozhodovat o své práci, sami si určují tempo a učí se spolupracovat s ostatními žáky. Přirozenou formou si upevňují učivo.
- Diferencovaná výuka – žáci jsou zařazováni do skupin podle určitých kritérií (intelekt, zájmy, místo bydliště). Pro žáka s těžším sluchovým postižením nemusí být vždy výhodná, jelikož vzhledem k postižení jej skupina nemusí přijmout. Může se dostat do skupiny žáků, kteří se s ním moc nebaví, nemají ho rádi, neví, jak s ním komunikovat, mohou ho nutit do věcí, které nezvládnou.
- Skupinová a kooperativní výuka – žáci jsou sdružováni do skupin, které mohou být smíšené. Pracují na stejném úkolu nebo každá skupina řeší jiný úkol. Potíže žákovi s těžkým postižením bude způsobovat vzájemná komunikace mezi spolužáky. Je dobré zvolit takovou skupinu, ve které má kamaráda nebo někoho, kdo s ním umí komunikovat. Pedagog by měl mít promyšlené, kam žáka zařadí, hlídá, aby porozuměl úkolu a byl do něj aktivně zapojen.
- Týmová výuka – výuku vede tým pedagogů, asistentů pedagoga i specialistů z různých oborů. Může probíhat mimo třídu ve specializovaných učebnách, laboratořích, jazykových učebnách apod. Tato forma výuky by mohla žákům vyhovovat, neboť zajišťuje

snížený počet žáků v pracujícím týmu, je zde větší prostor pro dotazy a vysvětlování. Tento typ výuky není příliš rozšířen.

- Projektová výuka (projekty) – pedagog je ve funkci poradce. Řídí práci žáků, vybízí je k činnosti, tvořivosti, dohlíží na obsahovou stránku toho, na co mají přijít, navrhuje je na správné postupy řešení. Žákům je dobré zadávat úkoly tak, aby je zvládli, a je nutné dávat pozor, aby měli i nějakou zásluhu.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Pedagog by měl mít předem vypracovanou přípravu vyučovací hodiny, znát složení třídy, stupeň sluchového postižení žáka a jeho individuální potřeby.
- Střídání činností musí mít určitý řád, aby nedocházelo k chaosu, důležité je vždy danou činnost dokončit a až potom začít novou.

RIZIKA

- Nevhodné zařazení žáka do některé z forem výuky – neznalost konkrétního druhu a stupně jeho postižení.
- Nepřipravenost pedagoga na danou hodinu.
- Pedagog nemá možnost zařadit některou z výukových forem práce z finančních nebo personálních důvodů – velký počet žáků ve třídě, jeden pedagog ve třídě.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Žák pracuje společně se třídou, využívá všechny formy výuky.

STUPEŇ 2

Můžeme zapojovat všechny formy výuky, průběžně kontrolujeme porozumění a ihned poskytujeme individuální vysvětlení při neporozumění.

STUPEŇ 3

Pedagog sleduje porozumění žáka, odpovídá na jeho dotazy, využívá adekvátní vizuální pomůcky, část hodiny může žák pracovat individuálně s pedagogem nebo s asistentem

pedagoga. Při diktování nové látky sledujeme, zda je žák schopen zapisovat si, stěžejní pojmy píšeme na tabuli, při diktování nechodíme po třídě, aby mohl žák odezírat. Diktáty píšeme po přípravě nebo volíme tzv. řízený diktát, pokud žák diktáty nezvládá, nahradíme je doplňovacími cvičeními.

STUPEŇ 4

Žák pracuje s asistentem pedagoga, do výuky se zapojuje v rámci svých možností, potřebuje velké množství vizuálních materiálů, okopírované zápisy výkladu učitele, vysvětlování neznámých pojmů, vedení slovníčku pojmů, práci s náhradními učebnicemi nebo pracovními listy přizpůsobenými jeho postižení.

STUPEŇ 5

Individuální práce s asistentem pedagoga, při níž se vychází z individuálních potřeb žáka. Výuka může probíhat ve třídě i mimo třídu. Žák může mít jiné učebnice. Komunikace může probíhat prostřednictvím znakového jazyka nebo jiných alternativních komunikačních systémů. Důležité je časté střídání činností a prodloužení časových limitů na práci.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. MALACH, J. *Základy didaktiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003. ISBN 80-7042-266-1.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

2.2 INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE SE ŽÁKEM

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žákova paměť je krátkodobá.
- Žákovo pracovní tempo je pomalé či kolísavé.
- Žák ztrácí koncentraci v důsledku usilovného sluchového soustředění a odezírání.
- Žák nerozumí výkladu, jelikož má nedostačující slovní zásobu.
- Žákovi nevyhovují akustické podmínky ve třídě (dochází ke zhoršení porozumění řeči).
- Žákovi nevyhovuje velký počet žáků ve třídě, který vytváří více nežádoucích zvuků, a proto žák hůře rozumí.
- Žák je nesamostatný, potřebuje dozor či pomoc učitele nebo asistenta pedagoga.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Jedná se o rozvržení vyučovací hodiny, které má každý pedagog dopředu promyšlené. Závisí také na náplni konkrétní vyučovací hodiny (výklad nové látky, opakování, písemná práce apod.). Jistě těmto žákům bude vyhovovat také individuální práce. Toto opatření spočívá v tom, že výuku vede jeden pedagog a pracuje s jedním žákem. Používá postupy, které vyhovují žákovým schopnostem a možnostem. Může pracovat ve třídě společně s ostatními žáky nebo i mimo třídu.

ČEMU POMÁHÁ

- Přispívá ke zdárnému zpracování podávaných informací a jejich uchování v paměti.
- Pomáhá zvládat výuku, orientovat se ve třídě a v kolektivu spolužáků, zařazovat se do života většinové, slyšící populace.
- Učí samostatnosti.
- Umožňuje pracovat dle osobního tempa a zdravotních omezení.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Rozvržení vyučovací hodiny je dopředu promyšlené, což klade vyšší nároky na pedagogy. Učitel musí mít předem připravené společné aktivity i individuální úkoly pro žáka, ale také pro žáky, kteří svou práci zvládnou rychleji. Během výkladu se musí ujišťovat, zda žák rozumí, a dát mu prostor na jeho možné dotazy. Individuální práce se aplikuje ve vybraných

předmětech nebo u žáků s těžkým sluchovým postižením a souběžným postižením více vadami u všech vyučovacích předmětů po celou dobu vyučování. Individuální práce spočívá ve vysvětlování pojmů, v práci s textem, pořizování zápisků z výkladu učitele, procvičování výukové látky, komunikaci prostřednictvím českého znakového jazyka. Žák je ve třídě společně s ostatními, nebo může pracovat i mimo třídu. Např. při společném čtení nemůže žák vnímat řeč spolužáků a zároveň sledovat text v učebnici. Je vhodnější, pokud může mít jiné, klidné místo. Pedagog žákovi může vysvětlit neznámé pojmy a společně proberou i obsah textu. Tento způsob je vhodný i při vysvětlování nových pojmů, nebo pokud žák opakuje např. u počítače. U žáků je velmi nutné poskytnutí delšího času na kvalitní osvojení pojmů při výkladu nového učiva, vícečetné opakování a podpora názorných materiálů. Především v naukových a odborných předmětech dochází k nárůstu nových pojmů, které žáci těžce zvládají. Potřebují delší čas na jejich osvojení, aby nedocházelo k unikání vztahů mezi pojmy. Delší čas je také možné poskytnout na vyhotovení písemných prací i na jejich kontrolu. Při ústním zkoušení je poskytnutí delšího času na odpověď důležité, aby žák orální informaci (otázku) zpracoval a zformuloval adekvátní odpověď. Řeč může být méně pohotová a žák bude působit dojmem, že požadované učivo neumí. Jedná se ale o to, že školní komunikace je mnohem náročnější než běžná řeč, která je mnohokrát procvičena v různých situacích. Ještě je nutné zastavit se u domácí přípravy žáků s těžkým sluchovým postižením, neboť je časově velmi náročná a není možné připravit se na všechny předměty. Je proto nutné množství učiva rozvrhnout a zkoušení naplánovat tak, aby měl žák dostatek času na přípravu.

Toto opatření aplikujeme již u dětí v mateřské škole. Činnosti týkající se rozvoje řeči a komunikace, navázání zrakového kontaktu a odezírání, reedukace sluchu a ILP je nutné provádět individuální formou.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Kvalitní příprava hodiny.
- Znalost stupně postižení žáka a jeho schopností.
- Týmová spolupráce a jednotnost vedení.

RIZIKA

- Fixace žáka na osobu pedagoga.
- Žák sám na sebe nechce upozorňovat a chce pracovat s kolektivem.
- Individuální práce se žákem ve třídě ruší ostatní.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ

V mateřské škole zkontrolujeme, zda má dítě kompenzační pomůcku, zajistíme, aby dobře vidělo na všechny ostatní děti, dbáme na bezpečnost při pobytu venku. Posilujeme komunikaci s ostatními dětmi.

ZŠ

Individuální práci není potřeba aplikovat, pokud žákovi zajistíme vhodné místo ve třídě, dobré osvětlení pro odezírání a dobré akustické podmínky. V průběhu hodiny se budeme ujíšťovat, zda žák rozumí, zapisuje si výklad učitele. Učíme žáka, aby se sám přihlásil, pokud nerozumí, a ihned mu poskytneme možné vysvětlení. Můžeme ho posadit vedle spolužáka, který bude ochoten pomoci, např. ukázat, kde čteme, jaký sešit si má vzít, co bude dále následovat.

SŠ – není potřeba aplikovat, žák má vytvořené potřebné návyky.

STUPEŇ 2

MŠ

Připravujeme cílené úkoly na individuální rozvíjení sluchu a řeči. Učíme dítě obsluhovat kompenzační pomůcku.

ZŠ

Poskytnutí delšího času na vypracování písemných prací a na ústní odpověď. Individuální práce se aplikuje při neporozumění – vysvětlení pojmů.

SŠ

Kontrola porozumění – žák si zajišťuje sám.

STUPEŇ 3

MŠ

Individuální péče vychází z doporučení poradenského zařízení. Jedná se o cílená cvičení na posilování sluchového vnímání a speciálních dovedností – nácvik prstové abecedy, základy znakového jazyka, logopedickou péči.

ZŠ

Individuální opakování nového učiva s vyučujícím v době, kdy ostatní žáci pracují samostatně. Zvýšený dohled na porozumění. Vyloučení reprodukováného poslechu, především v cizím jazyce – poskytnutí písemného textu.

SŠ

Kontrola porozumění konkrétními dotazy (neptat se pouze ve stylu „Rozumíš?“ nebo „Slyšíš?“), kontrola zápisků v sešitech. Poskytnutí delšího času na písemné práce, vyloučení poslechu v cizím jazyce – poskytnutí písemného textu.

STUPEŇ 4**MŠ**

Dítě pracuje část dne s asistentem pedagoga – speciální cvičení, získávání nových informací. Je nutné volit individuální tempo práce, používat velké množství názorných materiálů, komunikaci vést prostřednictvím znakového jazyka. Nutný je dohled při pobytu venku. Při volné hře může být dítě zařazeno mezi vrstevníky.

ZŠ

Žák částečně pracuje se třídou, částečně s asistentem pedagoga. Je stanovené množství učiva pro naplánované zkoušení. Pro písemné zkoušení jsou všechny otázky zadávány písemnou formou. Zápisky dělá asistent pedagoga nebo jsou mu kopírovány přípravy pedagoga či některého ze spolužáků. Dopomoc daktylem nebo dvojruční abecedou, znaky znakového jazyka.

SŠ

Individuální pomoc ze strany asistenta pedagoga ve formě pořizování zápisků, vysvětlování nových a neznámých pojmů.

STUPEŇ 5

Žák pracuje s asistentem pedagoga nebo druhým učitelem po celou dobu výuky, částečně může pracovat společně se třídou. Prodloužení časového limitu mu nepřináší užitek.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

2.3 STRUKTURALIZACE VÝUKY

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má deficit v oblasti exekutivních funkcí, v orientaci v prostoru, ve schopnosti plánovat a organizovat.
- Žák má obtíže v oblasti kognitivních schopností.
- Schopnost adaptace žáka na školní prostředí je výrazně narušena.
- Žák má deficit v oblasti porozumění, vyjadřování, v celkové kvalitě komunikace.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Toto opatření se aplikuje především u žáků s poruchami autistického spektra (PAS). Bude však také vyhovovat žákům se sluchovým postižením těžšího stupně nebo při kombinaci s jiným postižením (mentálním).

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá zajistit pocit bezpečí a jistoty u žáků.
- Předchází agresivnímu nebo odmítavému chování z důvodu nepochopení.
- Zlepšuje orientaci v prostoru i v čase.
- Zlepšuje orientaci v prováděných činnostech.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

U žáků s těžkým postižením vážne komunikace a porozumění, proto se snadno dostávají do stresu a mohou se stát agresivními vůči okolí. Stává se, že nechápou, co se kolem nich děje, nerozumí instrukcím a nedokáží se orientovat bez pomoci dospělé osoby. Struktura činností, zamezení nepředvídatelným změnám, členění prostoru a vizualizace zajistí pocit bezpečí. Je proto žádoucí dávat jasné pokyny pro ukončení činnosti a přechod k jiné činnosti. Pro ukončení činnosti používáme jasný signál – např. podtržení barevnou pastelkou, zakroužkování úkolu či označení obrázku. Velmi pomáhá udělat přehled denního režimu, např. kartičky se symboly činností, které se budou provádět. Úkoly jsou zadávány konkrétně s přesným určením času – např.: vypočítáš tři příklady, přečteš pět slov, napíšeš dvě věty; budeš počítat, psát, číst, cvičit, potom bude oběd a přijde máma; třikrát se vyspíš a přijede máma. Pokud chceme, aby žák daný prvek opakoval vícekrát, vizuálně

označíme konkrétní počet, na stránku napíšeme číslici nebo počet teček, které si žák bude odškrtnávat. Všechny činnosti se snažíme podpořit vizuálně – obrázky, kartičky, fotografie, reálné zmenšené předměty. Odměňujeme za dílčí úspěchy – např. kartičky s obrázky, smajlíky. Důležité je klást přiměřené nároky jak co do obsahu, tak do délky trvání úkolu. Je lepší, když pracujeme častěji v kratších blocích. Zapojujeme relaxační a oddechové chvíle. Pro žáka s těžkým postižením provedeme strukturalizaci pracovního místa tak, aby měl klid na učení, neměl žádné rozptylující podněty a ani nerušil probíhající výuku ve třídě. Jeho lavice může být umístěna vepředu nebo vzadu ve třídě, pokud má žák závažnější postižení a potřebuje větší strukturovanost prostředí, můžeme využít paraván nebo jinou zástěnu, popř. pro výuku volíme i jinou místnost. Žák však může během dne využívat i jiné prostory dle předem stanoveného plánu.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Kvalitní příprava pedagoga.
- Stanovení individuálního přístupu k žákovi, způsobu komunikace, míry strukturalizace, vymezení pracovního prostoru.

RIZIKA

- Nedostatečné znalosti o žákovi a nepřizpůsobení podmínek.
- Zobecnění strukturalizace a použití pro všechny žáky – je třeba znát úroveň jednotlivých oblastí vývoje žáka a vše přizpůsobit jeho individuálním potřebám.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Podpůrné opatření nepopisujeme dle jednotlivých stupňů podpory, jelikož se jedná o individuální podporu jednotlivých žáků a není možné ji zobecnit.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z. a kol. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: UP, 2012. 146 s. ISBN 978-80-244-3309-7.

2.4 KOOPERATIVNÍ UČENÍ

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák je nesamostatný, chybí mu sociální vztahy.
- Žák nedostatečně komunikuje se slyšícími spolužáky.
- Žák má nedostatečné sebevědomí.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření popisuje způsob výuky, ve které žáci navzájem spolupracují a učí se pracovat v týmu.

ČEMU POMÁHÁ

- Učí žáky rozvíjet samostatnost, řešit konflikty a hodnotit výsledky práce.
- Rozvíjí komunikační dovednosti.
- Učí žáky nestydět se za své postižení a nebát se požádat o pomoc.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Cílem je vytvoření skupiny, která se může skládat z dvojice nebo i většího počtu žáků. Skupina má zadaný nějaký úkol, který společně řeší. Skupiny si mohou žáci vytvořit sami nebo jejich složení určuje pedagog. V počátku pedagog vysvětlí úkol, který bude skupina řešit, a určí pravidla spolupráce. V případě přítomnosti žáka s postižením je důležité, aby nebyl z kooperativní práce vyčleňován. Pedagog mu přidělí takovou skupinu, ve které se bude cítit dobře, spolužáky, kteří s ním budou umět komunikovat a nebudou jej ignorovat ani zesměšňovat. Žák dostane přidělenou činnost, za kterou bude zodpovídat. Může se stát, že neporozumí úkolu, a proto je vhodné, aby se mohl bez ostychu zeptat a dostalo se mu vysvětlení, spolužáci ho dokáží motivovat. U žáků s těžkým postižením, kteří mají potíže s orální komunikací, bude nutné vysvětlit zbytku skupiny, jakým způsobem se budou dorozumívat, popř. bude nutná pomoc. Kooperativní učení není vhodné u žáků se souběžným postižením více vadami, např. při sluchovém postižení s poruchami autistického spektra (PAS). Takový žák musí pracovat zcela individuálně. O kooperaci můžeme hovořit již v předškolním věku, kdy se děti učí -kooperativnímu chování při volné hře a pohybových aktivitách. Navzájem si půjčují hračky, přejímají různé sociální role,

seznamují se s dětmi, které jsou „jiné“, učí se s nimi komunikovat. Je důležité dbát na to, aby nedošlo k soupeření a posmívání.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Učitel má předem promyšlené složení skupin.
- Zná stupeň postižení žáka, způsoby jeho komunikace, jazykové kompetence a vztahy mezi spolužáky.

RIZIKA

- Nevhodné zařazení žáka se sluchovým postižením do skupiny – nezvládne komunikaci, bude terčem posměchu.
- Zadání úkolu, který není úměrný postižení žáka.
- Klima ve třídě – soutěživost, šikana, nepřijetí žáka s postižením do skupiny.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Toto podpůrné opatření není členěno do stupňů podpory, neboť na nich nezávisí. Může být použito u všech stupňů s větší či menší pomocí pedagoga při zadávání úkolu a může pomoci při jeho řešení. Závisí na pedagogových znalostech třídy a žáka se sluchovým postižením.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 2. vydání. Praha: Portál, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7367-712-1.

2.5 METODY AKTIVNÍHO UČENÍ

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák je málo aktivní.
- Žák není schopen samostatně řešit problémy.
- Žák není schopen komunikovat se spolužáky.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Popisuje aktivní zapojení žáků do výuky, rozvíjí vzájemnou komunikaci a logické myšlení, zvládnání základního učiva všemi žáky a postupné rozvíjení dílčích cílů. Činí výuku atraktivní. Žákům bude vyhovovat, neboť co uvidí, zažijí a vyzkouší si, si zapamatují lépe než při pasivním učení a mechanickém drilování textů, kterým nerozumí a většinou se je učí z paměti.

ČEMU POMÁHÁ

- Samostatnost při řešení problémů.
- Zážitek z úspěchu.
- Možnost udělat chybu bez následku.
- Respektování různých názorů.
- Interakce a spolupráce.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Pedagog vybere vhodné a zajímavé téma a srozumitelným způsobem jej vysvětlí žákům. Žáci předkládají vlastní názory a postřehy, které se mohou zapisovat na tabuli. Pedagog by neměl kritizovat a hodnotit, ale pouze korigovat. Pokud je ve třídě žák s postižením, je důležité i s ním počítat a nevyčleňovat jej z kolektivu. Bude záležet na stupni jeho sluchového postižení a na úrovni jeho jazykových kompetencí.

Aby byli žáci se sluchovým postižením schopni aktivně se v kolektivu zapojit, je důležité:

- Vyvolávat žáky ve třídě jménem, aby věděli, kdo mluví, a mohli se na mluvícího spolužáka otočit – usnadníme jim tak porozumění, jelikož budou moci odezírat.

- Opakovat či zjednodušeně vysvětlit odpovědi spolužáků v případě, že je to třeba. Žáci zejména s těžkým sluchovým postižením mají ztíženou situaci tím, že se v případě komunikace mluvenou češtinou musejí spoléhat na odezírání.
- Důležité pojmy a odpovědi zapisovat na tabuli.
- Přetlumočit ostatním žákům odpověď žáka se sluchovým postižením (jeho řeč nemusí být vždy a všem srozumitelná).
- Diskuzi začít tím, co znají všichni, aby se i žák s postižením mohl zapojit.
- Držet se tématu, nepoužívat dlouhé příklady.
- Na závěr shrnout učivo a vytvořit přehled důležitých bodů.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Povzbuzovat žáka s postižením, podněcovat ho k aktivitě.
- Sledovat po celou dobu jeho porozumění a v případě potřeby zopakovat, vysvětlit.
- Mít dobře připravenou hodinu, používat i názorné pomůcky.

RIZIKA

- Neudržení tématu – časté vybočování, žák ztrácí souvislosti, a tím i motivaci k práci.
- Rychlé tempo.
- Spousta nových pojmů, kterým nerozumí a nejsou mu vysvětleny.
- Nepoužívání vizuálních pomůcek a nepsání zásadních pojmů či postupů na tabuli nebo na papír.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Toto podpurné opatření do skupin nečleníme, protože aktivní učení vytváří podmínky pro začlenění žáka do skupiny spíše dle věku než podle stupně postižení. Je možné využít již v MŠ formou didaktických her a dramatizací příběhů. Závisí na pedagogovi, jakým způsobem žáka začlení, aby to i pro něj bylo výhodné a z hodiny si odnesl znalosti.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování*. Portál, 2013. 152 s. ISBN 978-80-262-0404-6.

2.6 VÝUKA RESPEKTUJÍCÍ STYLY UČENÍ

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák málo komunikuje s okolím.
- Žák má obtíže v oblasti sluchového vnímání (přeslechy a záměny zvukově podobných slov – souvisí také s výukou cizích jazyků).
- Žák má deficit v oblasti kognitivních schopností.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření popisuje, jakým způsobem dochází k procesu učení, neboť každému jedinci vyhovuje jiný individuální způsob učení, získávání, zpracovávání a zapamatování si nabytých informací. U žáků se sluchovým postižením je nutné brát ohled na to, že schází bezděčné učení a nemůžeme se spolehnout na učení vnímané sluchem. Nebudou se učit čtením nahlas či přeříkáváním učební látky šeptem.

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá k lepšímu zapamatování učiva podle dominantního smyslu, který žák preferuje (zrakové a hmatové vnímání).
- Umožňuje dosahovat lepších výsledků při učení, a tím i větší pohody a motivace pro další učení.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Zrakové vnímání je potřeba podpořit vizuálními materiály, jelikož pouhé čtení textu nebude účinné z důvodu nedostatečné slovní zásoby a neporozumění pojmům. Učení u žáků většinou vyžaduje velké úsilí a zabírá množství času, přestože se žáci snaží naučit pouze to nejnutnější. Je pro ně bližší konkrétní myšlení, proto se často učí nazpaměť – souvisí s raným učením v MŠ – obrázek, znak, pojem. Učení samozřejmě ovlivňuje motivace a vytrvalost. Nejeftektivnějším učením je učení prožitkové, kdy si žák může předmět osahat, vyzkoušet jeho funkčnost. Různé styly učení lze kombinovat. Je důležité zjistit optimální výukový styl žáka a podle něj se snažit aplikovat didaktické výukové metody.

- Zjistit stupeň sluchového postižení. Žák s lehkým a středně těžkým sluchovým postižením, který je dobře kompenzován, je schopen používat styl auditivní.

- U žáků s těžkým sluchovým postižením se jedná o styl vizuální a zážitkový. Čím těžší sluchové postižení, tím více vizuálních materiálů a praktických zkušeností žák potřebuje – např. výklad učitele podpořený videozáznamem, dataprojektorem, interaktivní tabulí, používáním modelů, přehledných tabulek, obrázků apod. Pedagog si uvědomuje, že volí přiměřenou slovní zásobu, nemluví v dlouhých souvětích, neodbočuje od tématu, mluví na žáka z čelního pohledu.
- Poskytnutí zápisu učitele s grafickým zvýrazněním důležitých pojmů.
- Vyznačení učiva, které je nutné se naučit.
- Pokud není možné aplikovat po celou dobu vyučování, doplnit individuální prací, prací s asistentem pedagoga nebo druhým učitelem ve třídě.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Každou činnost, výklad, vysvětlování podložíme vizuálním materiálem.
- Vysvětlujeme neznámé pojmy, sledujeme porozumění během výkladu.
- Respektujeme dotazy žáka a opakovaně poskytneme vysvětlení.

RIZIKA

- Nerespektování postižení, dlouhý výklad bez vizuální podpory.
- Chůze po třídě při výkladu nebo mluvení čelem k tabuli.
- Namátkové vyvolávání žáků v lavicích bez možnosti otáčení se na spolužáky nebo zopakování jejich odpovědí.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Opatření nepopisujeme pro jednotlivé stupně podpory, neboť je společné pro všechny stupně postižení. Pedagog odhaduje míru použití jiných smyslů při získávání informací.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.

2.7 PODPORA MOTIVACE ŽÁKA

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák nerozumí výkladu učitele.
- Žákovo pracovní tempo je pomalé, pozornost je kolísavá.
- Žák je v průběhu vyučování pasivní.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření reaguje na potřebu příjemné pracovní atmosféry ve třídě, vzájemné vztahy a spolupráci pedagogů a žáků. Největší motivací pro žáky stále zůstává pochvala a kladné hodnocení od pedagogů. Použitím správných metod a postupů pedagog zajišťuje, aby žáci zůstávali ve vyučování aktivní a neztráceli zájem o učivo.

ČEMU POMÁHÁ

- Přispívá k zapamatování maxima informací.
- Napomáhá psychické pohodě žáka.
- Ovlivňuje zájem o učení.
- Zmírňuje nechuť ke komunikaci.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Žáky motivujeme především názornými pomůckami, barevně znázorněnými texty, přehlednými tabulkami. Především u žáka s těžkým postižením, který nepracuje s asistentem pedagoga, je důležité sledovat zájem o učivo v dané hodině. Může se stát, že nebude rozumět výkladu učitele nebo mu unikne některá jeho část a dojde ke ztrátě koncentrace a zájmu o učivo. V tomto případě je vhodné ihned vysvětlit pojem, který žák ve výkladu nepochopil, a postupně jej motivovat k tomu, aby se dokázal hned přihlásit a požadoval vysvětlení. Do každého výkladu zapojujeme ukázky, pracujeme s interaktivní tabulí, různými počítačovými programy, modely a jinými vizuálními pomůckami. Aktivitu žáka podporujeme konkrétními otázkami, které musí být položeny srozumitelně. Snažíme se nenapomínat žáka v případě, že mu pomáhá s vysvětlením spolužák v lavici. Vždy zapojujeme žáka do práce a při neúspěchu oceníme jeho snahu. Podporujeme a oceňujeme jeho verbální projev, i když je méně srozumitelný, a tím jej motivujeme k další komunikaci a zbavujeme strachu z mluvení

před třídou. U žáků je motivační i to, že jim zadáváme kratší celky učiva na naučení a poskytujeme i delší čas. Žáci mají potíže s učením se z paměti, a proto je pro ně motivační naučit se dvě sloky básničky z pěti, protože ví, že celé by to nikdy nezvládli. K motivaci přispívá i výběr slovních pokynů, např. nepoužíváme věty: „To to trvalo, no vidíš, že to umíš, mluv nahlas, nerozumím ti.“ S motivací začínáme již v mateřské škole. Motivujeme dítě různými hudebními nástroji i ozvučenými hračkami, aby si zvyklo na zvuky, nebálo se nosit sluchadla a stalo se to pro něj samozřejmostí. Používáme pozitivní motivaci, pochvalu, můžeme si společně zatleskat nebo nabídneme žákovi drobnou odměnu – razítko, nálepku.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Mít dobrý plán vyučovací hodiny.
- Volit činnosti tak, aby byly zajímavé.
- Střídat činnosti (především výklad nové látky neplánovat na celou vyučovací hodinu).
- Úkoly zadávat tak, aby nebyly ani příliš jednoduché, ani složité.
- Chválit a povzbuzovat.

RIZIKA

- Špatný odhad žakových schopností – nezvládne úkol.
- Nezajímavé a monotónní vyučovací hodiny.
- Nevhodný přístup k žákovi, zesměšňování.
- Nevhodně nastavený systém odměn a trestů.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Podpůrné opatření nerozdělujeme do stupňů podpory. Motivace je velmi důležitá u všech typů a stupňů zdravotního postižení i u všech věkových skupin žáků.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. LOKŠA, J., LOKŠOVÁ, I. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7367-176-X.

2.8 PREVENCE ÚNAVY A PODPORA KONCENTRACE POZORNOSTI

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák nerozumí výkladu učitele.
- Žákovo pracovní tempo je pomalé, pozornost je kolísavá.
- Žák je unaven z důvodu odezírání a soustředění na sluchové podněty.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Přijímání informací podléhá kvalitnímu sluchovému a zrakovému vnímání. Žáci jsou v závislosti na velikosti ztrát sluchu odkázáni na vizuální způsob přijímání informací (čím větší ztráty sluchu, tím větší podpora obrázků, modelů a zástupných předmětů je potřeba). Neustálé sledování komunikace zrakem a stálá koncentrace pozornosti je velmi náročná a vyčerpávající. Učitel musí po určité době počítat s nástupem únavy a poklesem porozumění.

ČEMU POMÁHÁ

- Zamezení nebo oddálení nástupu únavy.
- Zajištění stálého soustředění při přijímání a zpracování informací.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Zrakové vnímání mluvené řeči neboli odezírání je u žáků stěžejní. Jedná se o vnímání obsahu řeči zrakem, kdy žák sleduje pohyby mluvidel hovořící osoby, ale periferně také její mimiku a gesta. Musíme si uvědomit, že ne všechny hlásky českého jazyka můžeme odezírat, protože mají společný kiném (např. hlásky p, b, m). Zapojení gest a mimiky v komunikaci může být pro žáka významnou pomocí. Odezírání je ovlivněno zdrojem světla, které dopadá na mluvící osobu, její mluvní technikou, vzdáleností mluvícího, výškovou úrovní komunikujících, stupněm sluchového postižení žáka, úrovní jeho slovní zásoby v českém jazyce a znalostí gramatiky českého jazyka. Při delší komunikaci se kvalita odezírání snižuje a žák začne dělat chyby v porozumění. Délka kvalitního soustředění se na odezírání je velmi individuální, ale u dospělých se uvádí 20 minut. Je jasné, že žáci s těžkým sluchovým postižením a žáci neslyšící nemohou zároveň sledovat komunikaci

a psát si zápisky. Také sledování komunikace více osob najednou je velmi náročné. Žáci s nedoslýchavostí jsou schopni částečně vnímat mluvenou řeč, pokud mají kvalitní sluchadla. V jejich případě záleží na akustických podmínkách, počtu žáků ve třídě, šumu ve třídě, hluku z ulic apod. Proto i v tomto případě bude docházet k únavě a ztrátě pozornosti. Je důležité, aby učitel znal žáka a stupeň jeho sluchového postižení, měl by žáka sledovat v průběhu hodiny a vyzorovat nastupující únavu. V takové situaci by měl učitel zařadit činnost, která zaměstná jiné smysly, poskytnout krátký odpočinek, učivo předávat zábavnou formou a nabídnout velké množství názorných materiálů.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Zapojovat oddychové a relaxační chvílky.
- Opakovat důležité informace, které žákovi mohly uniknout.
- Zajistit vhodné podmínky pro odezírání, sednout si k žákovi, počkat na navázání zrakového kontaktu a ověřovat porozumění.
- Mít promyšlené činnosti, které budu se žákem v průběhu hodiny vykonávat.

RIZIKA

- Pedagog nerozezná nastupující únavu, nezapojuje relaxační chvílky.
- Monotónní projev, nezáměr o žákovo porozumění, nepoužívání vizuálních pomůcek.
- Nepřiměřená komunikace se žákem.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Opatření není členěno do stupňů podpory, sledovat nastupující únavu a podporovat koncentraci pozornosti je nutné u všech stupňů postižení i věkových skupin.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. JURKOVIČOVÁ, P. (ed.) a kol. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2649-5.
2. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění*. 2. vyd., dopl. Praha: ASNEP, 2001. 186 s. ISBN 80-903035-0-1.
3. www.teiresias.muni.cz/comin/kurzy-komunikace.

2.9 PRAVIDELNÁ KONTROLA POCHOPENÍ OSVOJOVANÉHO UČIVA

Iva Doležalová

Oblast podpory: **MODIFIKACE VÝUKOVÝCH METOD
A FOREM PRÁCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obtíže v oblasti smyslového vnímání.
- Žákovo porozumění mluvené řeči vázne z důvodu nedostatečného osvojení českého (či cizího) jazyka.
- Žákova pozornost je rozptýlená.
- Žákovo porozumění mluvené řeči vázne z důvodu nevyhovujících akustických podmínek ve třídě.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Při vyučovacím procesu má pedagog neustálý kontakt se žáky a vhodnými způsoby se informuje o tom, zda žáci rozumí jeho výkladu, zda provádí zadávané činnosti a jakých výsledků dosahují. Pedagog, který má tyto informace, může změnit tempo výkladu, vyučovací metodu, popřípadě se vrátit k nepochopené nebo obtížné části učiva. Zpětná vazba by měla fungovat i obráceně. Žáci jsou průběžně informováni o tom, zda postupují a pracují správně, mají možnost dotazovat se. Především žáci se sluchovým postižením se musí ujistovat, zda danou informaci pochopili správně, zda nedošlo k přeslechnutí. Slyšet pokyny vyučujících ještě neznamená, že jim žák rozumí, neboť mu chybí bezděčné učení, které je běžné u slyšících spolužáků. Může se stát, že probírané látce nerozumí kvůli neporozumění pojům. Jedná se tedy o neustálou výměnu informací mezi pedagogem a žákem. U žáků je také vhodné kontrolovat zápisky v sešitech, jelikož při výkladu může dojít k přeslechnutí a žák se potom pojem naučí špatně.

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá pochopení a zapamatování si probíraného učiva, aby jej byli žáci schopni aplikovat.
- Poskytuje pedagogovi představu, zda žák probíranému učivu rozumí.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Přesvědčujeme se konkrétními dotazy, zda nám žák se sluchovým postižením rozumí. Nikdy se neptáme otázkou: „Rozumíš?“ nebo „Slyšíš?“, jelikož žák se sluchovým postižením vždy přikývne. Zeptáme se: „Co si připravíš? Jakou barvu potřebujeme? Na které straně čteme?“, nebo jej necháme informaci zopakovat. Pokud se žák se sluchovým postižením sám přihlásí, že něčemu nerozumí, je žádoucí podat vysvětlení hned, aby mu neunikly další vazby. Také je vhodné jej pochválit za to, že se sám ozval, a pozitivní zpětnou vazbou tak podpořit jeho sebevědomí ve chvílích, kdy neporozumí či si není jistý, tak aby se nebál zeptat, třeba i opakovaně. Dobré je psát zásadní pojmy na tabuli, používat názorné materiály a zařazovat častější opakování. Dotazujeme se po každém důležitém sdělení. Pokud žák se sluchovým postižením stále nerozumí, opakujeme potřebné informace nebo otázku jiným způsobem (jinými slovy, jinak postavenou větou, případně můžeme použít i písemnou podobu). Žák s těžkým sluchovým postižením může mít potíže s pochopením slova i v jiném než základním tvaru. Je důležité ukázat s pomocí obrázků, že slovo v základním tvaru (označující osobu, zvíře, předmět apod.) nezměnilo svůj význam – např.: „Na okně sedí kočka. Chytím kočku. Hraji si s kočkou.“

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Jasný výklad nového učiva.
- Častější opakování důležitých pasáží i celku.
- Zapojování všech analyzátorů.
- Tvoření přehledných tabulek, grafického zpracování textů – vypíchnutí podstatných jevů – kostra učiva.
- Používání příkladů ze života.

RIZIKA

- Nesprávně kladené otázky pro kontrolu porozumění.
- Rychlé tempo řeči pedagoga, používání dlouhých souvětí a neznámých a cizích pojmů.
- Odklánění se od tématu.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Ujištění, zda žák danému učivu rozumí, se realizuje v rámci celé třídy.

STUPEŇ 2

Kontrola konkrétními dotazy, vysvětlení pasáží, kterým žák nerozuměl.

STUPEŇ 3

Individuální práce učitele se žákem – vysvětlení pasáží, kterým žák neporozuměl, použití názorných materiálů, většího množství příkladů. Může využít individuální ověření získaných znalostí – test, práce na PC apod.

STUPEŇ 4

Pravidelná a důslednější kontrola porozumění, poskytnutí písemného zápisu. Práce s asistentem pedagoga nebo druhým učitelem.

STUPEŇ 5

Žák pracuje převážně s asistentem pedagoga nebo druhým učitelem. Je nutné zapojovat relaxační chvílky. Možnost modifikace učiva – nejedná se o redukci učiva, ale o úpravu podávané informace v závislosti na možnostech příjmu této informace ze strany žáka.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.3 OBLAST PODPORY Č. 3: INTERVENCE

3.1 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY

Mariana Koutská

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák se obtížně zapojuje do (již fungujícího) kolektivu dětí, které se znají z předchozích let (MŠ, 1. stupeň ZŠ).
- Žákovo sebevědomí je nedostatečné, má malou příležitost se projevit.
- Žák se neúčastní společných mimoškolních akcí.
- Žák má adaptační potíže.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Spolupráce rodiny a školy spočívá ve třech hlavních oblastech: osobní kontakt pedagoga (asistenta pedagoga) s rodinou; písemná forma komunikace pedagoga s rodinou a účast rodin ve třídách. Rodič může do života třídy a školy vstoupit v roli pozorovatele, pomocníka, dobrovolníka, asistenta, případně se může stát členem rady školy.

Toto podpůrné opatření se věnuje: 1) procesu adaptace žáka na nové prostředí, k jehož zdárnému průběhu mohou rodiče velmi přispět; 2) pozici rodiče coby experta, který může vstupovat do výuky.

Podpůrné opatření spočívá ve specifické spolupráci s rodiči (detailní seznámení se s dokumentací žáka, prohlídka školy, návštěva třídy, příprava třídního kolektivu na nového spolužáka, informování ostatních rodičů a vyhodnocení celého procesu adaptace) a v zapojení rodiče jako experta do hodiny nebo při extrakurikulárních aktivitách – ať již nárazově, nebo v rámci pravidelné spolupráce v určitém předmětu nebo tématu. Spolupráce mezi pedagogem/školou a rodičem (zákonným zástupcem) musí být postavena na partnerském principu. Role učitele spočívá mimo jiné i v respektu a trpělivosti, které jako profesionál v komunikaci s rodiči projevuje. Důležité je především zvládnout a překonat možné obtíže ve spolupráci nebo komunikaci s rodiči. Proto si učitel může přizvat i další odborníky (supervizor, mediátor).

ČEMU POMÁHÁ

U žáka:

- Usnadňuje přijetí autority pedagoga.
- Přispíváme ke zlepšení pozice žáka v kolektivu třídy a k vyrovnání možného sociálního znevýhodnění plynoucího z přítomnosti sluchového postižení.
- Vytváří pozitivní postoj k integraci, ke škole.
- Pomáháme žákovi k přijetí sebe sama → rozvíjíme pozitivní sebepojetí → přijetí ostatními dětmi ve třídě.

U rodiče:

- Přispíváme k posílení sebeúcty rodičů.
- Sladujeme výchovně-vzdělávací činnosti s pedagogem (a naopak) společně s lepším pochopením jednotlivých vzdělávacích cílů.

U učitele:

- Pomáhá porozumět žákovi i jeho rodinné situaci.
- Rozvíjí vlastní vědomosti.
- Nabízí novou inspiraci pro práci se třídou.
- Umožňuje větší flexibilitu při zavádění podpůrných opatření apod.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Podpůrné opatření je realizované ve třech fázích.

Přípravná fáze (první návštěva ve škole, orientační setkání, návštěva učitele v rodině):

- Pedagog se ve spolupráci s rodiči (případně pracovníky poradenského zařízení) seznámí s dokumentací žáka, způsobem komunikace, dalšími specifickými potřebami.
- Pedagog s rodiči absolvuje prohlídku školy a třídy a společně vyberou vhodné místo pro sezení (viz PO „Úprava zasedacího pořádku“) včetně možného přesunu v průběhu hodiny (od tabule a lavice, na koberec v kruhu apod.), respektive pro instalaci indukční smyčky apod.
- Pedagog s ostatními dětmi ve třídě probere téma sluchového postižení a specifika komunikace (viz PO „Sociodynamika třídy“); návštěva třídy společně s rodiči spojená s informacemi o sluchovém postižení, kompenzačních pomůčkách a způsobech komunikace.

Fáze nástupu do školy:

- Společné setkání rodičů, žáka a nových spolužáků ve třídě. V rámci této hodiny se rodiče s dítětem ostatním představí, vysvětlí, co znamená sluchové postižení, případně jak funguje sluchadlo (nebo jiná kompenzační pomůcka). Je možné zapojení rodiče jako experta, který má pro žáky připravenou besedu na téma sluchového postižení a může sloužit jako identifikační a kulturní vzor. Tito rodiče představují značně opomíjenou

jazykovou a kulturní menšinu, což je téma, které si v případě integrace žáka do běžné školy zaslouží prostor, např. formou kurzů znakového jazyka, divadelního představení ve znakovém jazyce, znakované hudbě aj.

- Specifická situace nastává v případě, kdy jde o neslyšící rodiče, případně jiného dospělého neslyšícího.
- Společné setkání rodičů žáka a ostatních rodičů dětí ze třídy. Informování o navržených opatřeních a vysvětlení způsobu komunikace.

Fáze vyhodnocení:

- Průběžná plnohodnotná oboustranná komunikace s rodiči žáka týkající se vztahů ve třídě, vhodnosti navržených opatření apod.
- Možné řešení krizových situací.
- Možné setkání s dalšími rodiči i mimo rámec třídních schůzek.

Pro kvalitní spolupráci rodičů a školy je třeba zajistit, aby byli rodiče o všem informováni. Spolupráce se školou může být realizována formou částečného zapojení do aktivit školy (přednáška, herní program, výcvik v určité dovednosti), ale také například stížností. Kromě klasických možností k setkání (třídní schůzky, konzultace, besedy a další aktivity školy) se nabízí využití možností písemné komunikace (brožury, příručky, zpravodaj, informační nástěnka, neformální zprávy, individuální záznamníky, schránky pro návrhy apod.) a elektronické komunikace (e-mail, SMS, online fórum na webových stránkách školy, newsletter nebo sociální sítě). Spolupráci rodiny a školy usnadníte zřízením rodinné místnosti a možností zapůjčení hraček, knih nebo pomůcek. O spolupráci rodiny a školy je možné sepsat vzájemnou dohodu.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Respektovat úlohu rodičů a podporovat účast rodin.
- Nastavit neformální komunikaci a spolupráci s rodiči.
- Mluvit s rodiči o vzájemných očekáváních.
- Nabídnout rodičům bohatou škálu aktivit a strategií k zapojení.
- Pozitivně rodiče motivovat a mít radost i z malých pokroků.
- Snažit se o pravidelný kontakt a zapojení celé rodiny.
- Prezentovat příležitost rodičů vystoupit před třídou jako šanci k dobrému začlenění dítěte do kolektivu a nikoli jako nutné zlo.
- Zohlednit komunikační a časové potřeby rodičů (v případě sluchového postižení) a v některých případech zajistit tlumočnicka českého znakového jazyka (viz PO „Spolupráce s rodiči – tlumočnick“).
- Zachovávat důvěrnost.

RIZIKA

- Pouhé formální zavedení opatření.
- Nekonstruktivní kritika rodičů učitelem z důvodu frustrace.
- Nepřijetí sluchového postižení na straně rodičů a omezení přístupu k informacím o komunitě Neslyšících, jejich historii, znakovém jazyku apod. V takovém případě je vhodné nabídnout třídě setkání například s neslyšícím studentem speciální pedagogiky, pracovníkem SPC nebo neslyšící rodinou s cílem otevřít toto téma a nabídnout dítěti, rodičům i dalším dětem ve třídě informace, které povedou k většímu porozumění a pochopení problematiky sluchového postižení.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je zkušenost rodiny, která měla dítě s kochleárním implantátem úspěšně integrované do běžné MŠ a připravovala se na přechod do 1. třídy. Při rozhovoru s ředitelkou školy a zvažování vhodných opatření přišla řeč na dvě děti, které již chodily na první stupeň a měly horší prospěch. Ředitelku až na základě rozhovoru s matkou dítěte napadlo, že jejich obtíže jsou možná způsobeny nediagnostikovaným sluchovým postižením. Ukázalo se, že měla pravdu, a dětem byla diagnostikována lehčí a střední nedoslýchavost.

Paní ředitelka se s matkou dítěte, které mělo vstoupit do 1. třídy, domluvila na setkání s rodiči obou starších žáků a posléze i na přednášce pro rodiče spolužáků těchto tří dětí na půdě školy. Rodiče dětí se sluchovým postižením si takové opatření velmi chválili, neboť dostali informace z první ruky a měli pocit, že se mají na koho obrátit. Rodiče ostatních spolužáků zase překonali obavy a pokládali dotazy na pravidla komunikace i na opatření, která jsou v takovémto případě ve výuce zaváděna.

Tyto debaty a otevřený přístup paní ředitelky i matky nastupujícího prvňáčka měly v důsledku velmi pozitivní vliv nejen na adaptaci žáka se sluchovým postižením v 1. třídě, ale také na školní úspěšnost dvou starších dětí a především na celkovou atmosféru školy. Sluchové postižení se nestalo tabu – něčím, o čem se nemluví – ale naopak tématem, kolem kterého se poprvé sešli jak pedagogové, tak rodiče. V současné době je ve škole v nabídce kurz znakového jazyka pro zájemce jak z řad dětí, tak z řad pedagogů a rodičů.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Toto opatření se aplikuje ve všech stupních podpory, neboť příchod žáka se sluchovým postižením do běžné třídy vždy klade velké nároky na domluvu kvalitní a dlouhodobé spolupráce s rodinou.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ČAPEK, R. *Učitel a rodič: Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. 200 s. ISBN 978-80-247-4640-1.
2. GINSBERG, M. B. *Invaluable Allies: Partnering with parents for students success*. In: Edhorizons.org [online]. 2012 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: http://www.parentinvolvementmatters.org/system_files/library/92.pdf.
3. Projekt „Rodiče vítáni“ společnosti EDUin: www.rodicevitani.cz.
4. Webové stránky projektu TOND: <http://www.tond.cz/>, které je možné využít pro přiblížení znakového jazyka a problematiky tlumočení.

3.2 ROZVOJ JAZYKOVÝCH KOMPETENCÍ

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má nedostatečně rozvinutou schopnost užívat jazyk svého okolí komunikačně přiměřeným a efektivním způsobem.
- Žák nevyužívá jazyk většiny ke svému vzdělávání.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Podpůrné opatření obsahuje požadavek zvyšovat schopnost žáka pojmenovávat vše kolem sebe (s využitím mluveného či znakového jazyka) a rozumět tomu, o čem mluví ostatní ve složitých větách a co je obsaženo v jejich sdělení, pokynu nebo žádosti. Zahrnuje také nutnost využívat některou z metod alternativní (náhradní) nebo augmentativní (doplňující) komunikace, pokud užívání mluveného jazyka není možné využít pro efektivní komunikaci a vzdělávání.

Toto podpůrné opatření zahrnuje nutnost tolerovat možné chyby v řečovém projevu, nesprávná řešení úkolů, nebo dokonce odlišnosti v reakcích a chování žáka, které mohou být důsledkem nedostatečně zvládnutého jazyka a komunikačních zvyklostí, a to nezávisle na chronologickém věku žáka.

Podpůrné opatření budou potřebovat všichni žáci se sluchovým postižením, u nichž došlo k postižení sluchu před dokončeným vývojem řeči (prelingválně) – tj. cca do 7 let. Opatření se týká i žáků s kompenzací sluchadly nebo kochleárním implantátem. Ve skupině ohluchlých žáků v pozdějším věku (postlingválně) – budou někteří toto opatření vyžadovat pouze po přechodnou dobu, než dojde k obnovení schopnosti rozumět mluvené řeči s kompenzační pomůckou (zvuk slyšené řeči může ohluchlá osoba vnímat jinak, než byla zvyklá, nemusí po nějakou dobu identifikovat zdroj zvuku, i když ho dříve bezpečně znala).

ČEMU POMÁHÁ

- Celkové orientaci žáka v každodenním životě.
- Zvyšuje informovanost žáka o pravidlech a zákonitostech okolního světa.
- Pomáhá zvyšovat pravděpodobnost soužití žáka s majoritní společností bez izolace v sociální oblasti i v oblasti vzdělávání.
- Výrazně zvyšuje pravděpodobnost úspěchu ve školním prostředí a ve vyučování, zejména v předmětech, které jsou závislé na přenosu informací mluveným nebo psaným slovem.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

MŠ, ZŠ: Opatření může znamenat budování slovní zásoby od úplných počátků, kdy žák užívá pouze hlas a pokouší se napodobovat zvuk slova, jeho rytmus nebo intonaci v době krátce po nasazení některé z kompenzačních pomůcek. Může znamenat nutnost nácviku a procvičování složitějších gramatických jevů při tvorbě věty, dále pomoc v rozvoji porozumění významů věty změnou v ohýbání slov nebo jejich užití v jiném než obvyklém významu (tzn. rozvíjení pragmatické roviny jazyka).

ZŠ, SŠ: Je nutné cíleně připravovat jazyková cvičení, která budou obsahovat potřebné jazykové jevy, a věnovat jim dostatek času, přestože nás věk dítěte nutí zvyšovat tlak na předávání informací prostřednictvím řeči a na pokroky v jednotlivých předmětech.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Respektování individuálního tempa žáka – s nedostatečnou slovní zásobou souvisí i možné nepochopení zadání úkolů žákovi prostřednictvím neznámých pojmů (četnost nových slov, abstraktní pojmy atd.)
- Žák může potřebovat delší dobu na pochopení instrukce.
- Důležitá je práce s chybou – pouhé podtržení chyby nebo tzv. vidlička v místě chybného písmena nebo slova žákovi nepomáhá – slovo/pojem je nutné vysvětlit, zapsat do slovníčku, vizualizovat (nakreslit, nalepit obrázek, ukázat znak).

RIZIKA

- Učitel může potřebovat čas na vysvětlení učiva, látky, souvislostí – nepostupovat tedy v učivu se žákem dále. Toto opatření může poskytovat opodstatnění pomalejšího tempa nebo nezařazení obvyklé látky do výuky.

ILUSTRACNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je vzdělávání žákyně s vrozenou hluchotou, kompenzovanou kochleárním implantátem. Na počátku školní docházky užívala pouze samohláskovou řeč, rozuměla jen holým větám a denně zacvičovaným pokynům. Hodina navíc byla věnována právě jen rozšiřování slovní zásoby (pojmenování, vysvětlování slova s jeho zákresem do sešitku, užití slova ve větě, rozpoznání slova v jiném tvaru než zacvičovaném, později s dovedností psaní i forma slova v písemné podobě). Samozřejmostí byla práce s chybou, která se vyskytla, a její neklasifikace do doby fixace požadované dovednosti. Nutnou součástí byla schopnost rozpoznat, o jakou chybu se jedná (akceptace chyb souvisejících s nedostatečnou slovní zásobou nebo omezeným porozuměním pokynům v jiných předmětech).

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ

- Podpora při vytváření a rozvoji nové a chybějící slovní zásoby, schopnosti spojovat slova do vět a rozumět obsahu věty.
- Podpora mluveného projevu žáka, doplňování informací o pojmu (význam toho, co označuje), přirozená korekce chyb žáka ve skladbě věty předložením správného mluvního vzoru.
- Podpora žáka v pokládání otázek a v nabízení odpovědí celou větou, se správnou gramatickou stavbou věty a ověřování porozumění otevřenými otázkami žákovi.

ZŠ

- Doporučení pro navýšení počtu vyučovacích hodin pro možnost individuální péče – budování pojmů nebo vysvětlování významu sdělovaného a přečteného.
- Osvědčuje se slovníček pro zápis neznámých, nových slov a pojmů, nejlépe s grafickým zobrazením a zapojením do systému kategorií, později s údaji o slovním druhu a se souvisejícími gramatickými informacemi. Nepostradatelný je pro práci s chybou.

STUPEŇ 2

MŠ, ZŠ

- Doporučení k významnému rozšiřování, resp. budování slovní zásoby (postup: to je..., kde je...?, co/kdo je to?).
- Podpora porozumění obsahu sdělení daného větou (slova ve větě mění svůj tvar – skloňujeme, časujeme, užíváme spojovací výrazy).
- Popisujeme děj na obrázku, vedeme žáka k odpovědím v gramaticky správných větách.

ZŠ

- Ve výkladu užíváme jednoduché pokyny, ověřujeme jejich pochopení otevřenou otázkou směrem k žákovi, tolerujeme chyby, ke kterým dochází pro nepochopení mluveného a čteného textu (žák neodpoví, protože nerozumí, nezná správné slovo, nedokáže zformulovat větu, pochopí zadání nebo pokyn jinak).
- Tolerujeme nesprávnou výslovnost (chyby ve výslovnosti) související se sluchovou vadou.

STUPEŇ 3

MŠ

- Požadavek obracet pozornost žáka na význam zvuku spojováním se zdrojem tohoto zvuku pro budování sluchové paměti a zlepšování schopnosti zapamatovat si a vybavit zvuk a význam slova při jeho zaslechnutí v běžné nebo výukové situaci.
- Věnujeme pozornost prozodickým faktorům řeči (tempo mluvy, tón hlasu, melodie, pauzy, hlasitost, rytmus řeči), korigujeme jejich užívání v komunikaci a jejich možnost ovlivnit význam sdělení.

ZŠ

Individuální práce pedagoga se žákem nad rámec vyučování, zavedení zážitkového deníku a práce s ním.

STUPEŇ 4

MŠ, ZŠ, SŠ

Opatření zahrnuje požadavek zavést a užívat prostředky funkční komunikace (znakový jazyk, některý z prostředků podpůrné komunikace), a to nejen pro podporu výuky (podpora čtení a psaní s porozuměním), ale i v komunikaci sociální. V případě výběru znakového jazyka je třeba pracovník s danou kompetencí, a to po dobu vyučování.

STUPEŇ 5

MŠ, ZŠ, SŠ

- Žák dosud neužívá mluvenou řeč k běžnému dorozumívání a nerozumí sdělení a pokynům v mluvené řeči ani s podpůrnými komunikačními prostředky. Opatření zahrnuje požadavek vybrat, zavést a užívat český znakový jazyk, případně další prostředky náhradní komunikace, v prostředí běžné školy s asistencí pracovníka, který daný komunikační prostředek ovládá, a to i v době pobytu žáka v družině.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.2.5 VÝUKA ČESKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA

AUTOR

Expertní komise pro otázky vzdělávání – EKO V

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák komunikuje českým znakovým jazykem, který je jeho prvním, event. mateřským jazykem.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Pro některé žáky se sluchovým postižením (zejména pro žáky prelingválně neslyšící, kteří pocházejí z rodin neslyšících rodičů) je primárním jazykem český znakový jazyk, tedy jazyk, který je jim díky své vizuálně-motorické povaze již od nejútlejšího věku bezproblémově smyslově přístupný; jde o jazyk, který je jejich základním nástrojem k uchopení světa.

Na základě znalosti českého znakového jazyka a na základě znalosti světa zprostředkované tímto jazykem se učí – jako druhý (první cizí) jazyk – češtinu (buď pouze v psané, nebo v psané i mluvené formě).

Pro žáky se sluchovým postižením, pro něž je český znakový jazyk prvním jazykem, plní tento jazyk všechny funkce mateřského jazyka a jako k takovému je k němu třeba přistupovat i při školním vzdělávání. Je nutno jej v rámci školní výuky užívat jako jazyk vyučovací (ve všech předmětech) i jako jazyk vyučovaný (v předmětu český znakový jazyk).

Pro žáky se sluchovým postižením, jejichž prvním jazykem je čeština, může být český znakový jazyk druhým (dalším cizím), avšak přirozeným a smyslově dobře přístupným jazykem. Jako velmi výhodné se to jeví zejména u žáků s těžkým sluchovým postižením ze slyšících rodin, kteří mají od narození velmi ztíženou přístupovou cestu k českému jazyku a ocitají se ve fázi, kdy jim v podstatě chybí mateřský jazyk.

ČEMU POMÁHÁ

- Rozvíjíme první (mateřský) jazyk žáka ve všech jazykových rovinách.
- Pomáháme upevňovat sebevědomí žáka a vytvářet pocit sounáležitosti se skupinou (menšinou) Neslyšících.
- Díky dobré znalosti českého znakového jazyka a rozvinuté vnitřní řeči (myšlení) si žák může s pochopením osvojit jazyky další, včetně psané češtiny.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Konkrétní realizace (obsah i forma) vyplývá ze ŠVP každé školy a/nebo IVP každého žáka.

Žáci se sluchovým postižením preferující český znakový jazyk: Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace je český znakový jazyk vyučován jako jazyk mateřský (s dostatečnou hodinovou dotací a náležitými metodami); zároveň je modifikována komunikační a literární výchova. Vedle výuky českého znakového jazyka je do učebního plánu zařazena i výuka češtiny jako druhého (prvního cizího) jazyka. Při výuce dalších cizích jazyků je vhodné využívat český znakový jazyk. Cizí jazyky si žáci osvojují především v psané formě. Ve všech nejazykových předmětech je třeba zprostředkovávat obsah jak v českém znakovém jazyce, tak v psané češtině.

Žáci se sluchovým postižením preferující mluvenou češtinu: Český znakový jazyk může být vyučován jako druhý (další cizí) jazyk (většinou jako volitelný předmět).

Na čistě jazykovou výuku je vázána výuka „reálií“, díky níž se žáci blíže seznamují s kulturou a s dějinami Neslyšících. To – spolu se vzorem dospělého neslyšícího pedagoga – je velmi podstatné pro sebeuvědomování a utváření vlastní identity žáků.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Vyučující předmětu český znakový jazyk by měl tento jazyk ovládat na velmi vysoké úrovni a dobře se orientovat v oblasti kultury Neslyšících (požadavky kladené na takového vyučujícího jsou srovnatelné s požadavky kladenými na pedagogy, kteří vyučují v cizím jazyce), v ideálním případě by mělo jít o rodilého mluvčího českého znakového jazyka.
- Vyučující by zároveň měl být vzdělaný v lingvistice a v lingvistice znakových jazyků, zvl. českého znakového jazyka.

RIZIKA

- Pokud nenabídneme žákovi vzdělávání v jeho prvním (mateřském) jazyce, může dojít ke komunikační a jazykové, sociální, psychické a kognitivní deprivaci. Tyto deprivace jsou v odborné literatuře běžně popisovány u osob se sluchovým postižením (zvláště u osob prelingválně neslyšících), které byly v dětství vystaveny výlučně nebo převážně mluvené češtině.
- Škola není schopna zajistit výuku českého znakového jazyka kvalifikovanou osobou.
- Obtíže při zajišťování výuky českého znakového jazyka a v českém znakovém jazyce ve školách, které nejsou primárně určeny pro žáky se sluchovým postižením.

ILUSTRACNÍ PŘÍKLAD

1. Neslyšící žákyně má slyšící rodiče, kteří si uvědomují důležitost bezproblémové komunikace se svým neslyšícím dítětem. Rodiče se rozhodli pro bilingválně-bikulturní výchovu. Žákyně navštěvuje MŠ a následně i ZŠ, kde je přítomen i znakový dospělý neslyšící pedagog a zároveň kolektiv znakových spolužáků. V rozvrhu je navíc zaveden i předmět český znakový jazyk.

2. Neslyšící žákyně má voperován kochleární implantát. Rodiče se obávají, že přínos kochleárního implantátu nebude dostačující pro bezproblémovou komunikaci pouze mluvenou řečí. Rodiče se rozhodli, že chtějí předejít potenciální jazykové deprivaci dítěte. Žákyně navštěvuje MŠ hlavního vzdělávacího proudu a zároveň na několik hodin týdně navštěvuje MŠ pro sluchově postižené, kde je přítomen i znakový dospělý neslyšící pedagog a zároveň kolektiv znakových spolužáků. V rozvrhu je navíc zaveden i předmět český znakový jazyk.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

VE STUPNÍCH 1 – 3

se opatření neaplikuje z důvodu primární komunikace žáka mluvenou češtinou. Český znakový jazyk se může ale učit jako jazyk druhý, pokud ho škola má v nabídce předmětů (např. jako předmět nepovinný, kroužek aj.). Toto považujeme za velký přínos nejen pro samotného žáka se sluchovým postižením, ale i pro jeho ostatní spolužáky.

STUPNĚ 4 A 5

MŠ, ZŠ

- Český znakový jazyk je vyučován jako první (mateřský) jazyk. Opatření se realizuje výše popsáním způsobem.

SŠ

- Český znakový jazyk je vyučován jako první (mateřský) jazyk. Opatření se realizuje výše popsáním způsobem.
- Pro potřeby maturitní zkoušky jsou žáci, kteří v komunikaci preferují český znakový jazyk, zařazeni do kategorie „sluchové postižení“, skupina 3.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. HUDÁKOVÁ, A. (ed.). *Ve světě sluchového postižení*. Praha: FRPSP – Tamtam, 2005. ISBN 80-86792-27-7.
2. HUDÁKOVÁ, A. *Žáci s vadami sluchu u státních maturit? Aneb Nakročení k racionální diskusi o vzdělávání žáků s vadami sluchu v České republice*. Speciální pedagogika, 2004, roč. 14, č. 3, s. 177–198. ISSN 1211-2720.
3. Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění pozdějších předpisů – zákona č. 384/2008 Sb.

3.2.6 JAZYKOVÁ PODPORA V ČEŠTINĚ JAKO V DRUHÉM JAZYCE

Expertní komise pro otázky vzdělávání – EKOV

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák komunikuje českým znakovým jazykem, který je jeho prvním (či mateřským) jazykem.
- Český jazyk je pro žáka jazykem druhým (cizím), jako takový se ho učí.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Výuka českého jazyka je postavena jako výuka cizího jazyka, a to zejména u prelingválně neslyšících žáků, jejichž primárním (mateřským) jazykem je český znakový jazyk, tedy jazyk, který je jim díky své vizuálně-motorické povaze již od nejtěplejšího věku bezproblémově smyslově přístupný; jazyk, který je jejich základním nástrojem k uchopení světa.

Český jazyk se žáci učí:

- v psané formě;
- v mluvené formě.

Kompetence v psané češtině u žáků, kteří preferují český znakový jazyk, se postupně přibližují kompetencím v českém znakovém jazyce, což umožňuje vzdělávání v obou těchto jazycích. Vzhledem k tomu, že český znakový jazyk nemá psanou podobu, je nutno, aby výuka českého jazyka byla natolik kvalitní, aby se žáci co nejdříve v češtině stali funkčně gramotnými a psaná čeština se mohla stát nástrojem jejich (celoživotního) sebevzdělávání.

Ve většině vyučovacích hodin (kromě hodin výuky dalších cizích jazyků) je pak vyučovacím jazykem těchto žáků český znakový jazyk a postupně – díky stále se zvyšujícím kompetencím – také psaná čeština.

ČEMU POMÁHÁ

- Zabráníme komunikačním a jazykovým a návazně sociálním, psychickým a kognitivním deprivacím, které jsou v odborné literatuře běžně popisovány u osob se sluchovým postižením (zvláště u osob prelingválně neslyšících), pokud byly vystaveny výlučně nebo převážně mluvené češtině.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Pro výuku češtiny u mluvčích preferujících český znakový jazyk musí být používány metody zcela odlišné od metod běžně používaných pro výuku češtiny u rodilých mluvčích češtiny.

Tyto metody v mnohém čerpají z metod obvyklých pro výuku cizích jazyků, ale zároveň to musí být metody respektující to, že u těchto žáků je výrazně akcentováno vizuální vnímání světa. V neposlední řadě je třeba pracovat s faktem, že pro žáky, kteří preferují český znakový jazyk, je čeština sice druhým (prvním cizím) jazykem, zároveň však prvním jazykem, ve kterém se stávají gramotnými (protože český znakový jazyk nemá psanou podobu, pomineme-li možnost využití systému SignWriting).

Konkrétní realizace (obsah i forma) vyplývá z ŠVP každé školy a/nebo IVP každého žáka. Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace je český jazyk vyučován jako jazyk cizí (s dostatečnou hodinovou dotací a náležitými metodami); zároveň je modifikována komunikační a literární výchova. Vedle toho je součástí učebního plánu předmět český znakový jazyk (jako jazyk první/mateřský). Ve všech nejazykových předmětech je třeba zprostředkovávat obsah jak v českém znakovém jazyce, tak v psané češtině.

Pokud má být vyučována i mluvená forma češtiny, je třeba toto zohlednit v dalších podpůrných opatřeních, např. zavedením předmětu logopedická péče.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Vyučující předmětu čeština jako cizí jazyk pro žáky, jejichž prvním jazykem je český znakový jazyk, by měl být náležitě vzdělán v tomto „předmětu“ a zároveň by ideálně měl být schopen vyučovat češtinu jako cizí jazyk se zapojením českého znakového jazyka.

RIZIKA

- Nevhodné používání metod výuky českého jazyka, učebních materiálů.
- Nekvalifikovaný učitel.
- Obtíže při zajištění vhodných výukových materiálů.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Z některých zahraničních studií je zřejmé, že žáci, kteří se národní mluvený jazyk státu, ve kterém žijí, učili až po osvojení národního znakového jazyka jako jazyk druhý (první cizí), dosahovali mnohem lepších výsledků – v testech čtenářské gramotnosti i ve vzdělávání obecně – než žáci se stejně závažným sluchovým postižením, kteří se vzdělávali v národním mluveném jazyce.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ. *Žáci, pro něž je jediným smyslově plně přístupným jazykem jazyk vizuálně-motorický, u nás český znakový jazyk.*

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 2

Opatření se neaplikuje, pokud žakovým primárním jazykem je jazyk český.

STUPEŇ 3

ZŠ, SŠ

Opatření je možno aplikovat, pokud má žák výrazné obtíže v osvojení komunikačních kompetencí v českém jazyce.

STUPNĚ 4 – 5

MŠ

Prvopočáteční výuka českého jazyka jako jazyka cizího (např. pomocí metody globálního čtení).

ZŠ

Výuka českého jazyka jako jazyka cizího.

SŠ

- Výuka českého jazyka jako jazyka cizího.
- Žáci se sluchovým postižením preferující v komunikaci český znakový jazyk jsou u maturit zařazeni do skupiny „Sluchové postižení III“, což mj. představuje modifikovanou zkoušku z českého jazyka, která se formálně a obsahově nejvíce blíží zkoušce z českého jazyka jako jazyka cizího (mj. neobsahuje literaturu), vyloučení poslechového subtestu, realizaci dílčí ústní zkoušky prostřednictvím písemné interakce vedené formou chatu aj.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. HUDÁKOVÁ, A. (ed.). *Ve světě sluchového postižení*. Praha: FRPSP – Tamtam, 2005. ISBN 80-867-92-27-7.

2. HUDÁKOVÁ, A. *Žáci s vadami sluchu u státních maturit? Aneb nakročení k racionální diskusi o vzdělávání žáků s vadami sluchu v České republice*. Speciální pedagogika, 2004, roč. 14, č. 3, s. 177–198. ISSN 1211-2720.
3. FIKEJS, J. SignWriting – číst a psát znakový jazyk. *Info-Zpravodaj*. 2005, roč. 13, č. 3, s. 22–23.
4. PADĚLKOVÁ, J. *Využití SignWritingu ve výuce znakového jazyka*. Brno: 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
5. SUTTON, V. *Co je SignWriting?*. Ruce.cz [online]. 2006 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na : www.ruce.cz/clanky/427-co-je-signwriting.
6. Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění pozdějších předpisů – zákona č. 384/2008 Sb.
7. <http://www.novamaturita.cz/uzpusobeni-podminek-1404034012.html>

3.3 INTERVENČNÍ TECHNIKY

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má deficit v oblasti sluchového vnímání.
- Žák má problémy s chápáním, respektováním a dodržováním přiměřených norem společenského chování; má potíže v sociálním kontaktu s dospělými i vrstevníky.
- Žák má obtíže v oblasti kognitivních a exekutivních funkcí.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Souhrnným pojmem intervenční techniky mohou být označovány podpůrné terapie, stimulační programy a ostatní způsoby intervence využitelné v oblasti vzdělávání, podpory zdraví a rehabilitace žáka. Svým uceleným přístupem podporují nutnost hodnotit vývoj žáka v souvislostech a postup ve vzdělávání žáka podřizovat tomuto pohledu.

ČEMU POMÁHÁ

- Zavedením konkrétních intervenčních technik do vzdělávání a obecně do podpory žáka zvyšujeme jeho celkové kompetence, a to v sebeobslužných a sociálních dovednostech, v komunikačních schopnostech, ve smyslových i kognitivních schopnostech.
- Ovlivňujeme tím velmi výrazně to, jak se žák cítí ve svém těle, v sociální interakci i v úspěšnosti při výuce. Pomáháme žákovi vnímat svět jako bezpečné a dobré místo.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Z hlediska potřeb školy a vzdělávání je možné intervenční techniky, podpůrné terapie a tzv. stimulační programy rozdělit na ty, které:

1. Jsou přímo obsahem školního vzdělávacího programu (Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální). Tyto terapie se realizují v rámci plnění příslušného rámcového vzdělávacího programu, včetně zabezpečení prostorových i finančních nákladů na zajištění těchto terapií.
2. Jsou přímo koncipované pro rozvoj v oblastech typických pro určitá zdravotní postižení, v ideálním případě by je proto škola (zřízená pro tento typ postižení nebo obecně zdravotní postižení) měla pro vzdělávání svých žáků využívat, nabízet, realizovat a podílet se na jejich finančním krytí. Do této skupiny bychom zařadili specifické terapie i stimulační programy.

3. Cílová skupina žáků je nspecifikovaná zdravotním postižením, ale dílčím oslabením v některých dovednostech. Žáci jsou vzděláváni většinou v běžných školách, je zcela na informovanosti personálu, zda tyto programy/terapie nabízí, uskutečňuje a podílí se na jejich finančních nákladech. I do této skupiny patří specifické terapie a stimulační programy.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Zdravotní stav žáka s ohledem na orgánové nebo funkční změny organismu ovlivňuje způsob jeho vzdělávání.
- Je nezbytně nutné vytvářet podmínky pro zmírňování dopadů nepříznivého zdravotního stavu a co nejefektivnější možnosti učení, ať už ve smyslu nabývání dovedností a vědomostí ve školním prostředí, nebo v učení sociálním.

RIZIKA

- Nutný pracovník s potřebnou kvalifikací – potřebné kurzy, resp. oprávnění využívat tyto programy pro působení na žáky.
- Možnost spolupráce s externím odborníkem nebo pracovištěm – prostor pro poskytování těchto terapií, logistické zajištění terapií a programů.
- Náklady na související vybavení (snoezelen, rehabilitační místnost) a zajišťování přenosu žáků a dozoru nad nimi během programu.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Dívka v běžné základní škole, zdravotní postižení kompenzované sluchadly. Stimulační program Fonematické uvědomování dle Elkonina byl zařazen nad rámec výuky, a to pro zlepšení schopnosti zapsat zcela samostatně slyšená slova (program zlepšuje schopnost rozčlenit slovo na hlásky, které obsahuje, a jmenovat je ve správném pořadí za sebou).

Chlapec, s kompenzací sluchadly, se souběžným postižením více vadami, ležící, neuvádějící hlas, ve škole pro žáky s tělesným postižením. Canisterapie pro stimulaci užívání hlasu – pokyny pro psa.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Ve stupních 1, 2, 3 se neaplikuje.

STUPEŇ 4

- Specifické podpůrné terapie i stimulační programy jsou přímo koncipované pro rozvoj žáků v oblastech typických pro určitá zdravotní postižení.
- Do této skupiny, pro žáky se sluchovým postižením, bychom zařadili např. myofunkční terapii, která je zaměřená na změnu orálních funkcí, a dále některé z ucelených vzdělávacích nebo stimulačních programů.
- Dalším příkladem může být Fonematické uvědomování dle Elkonina – zlepšuje výrazně stav sluchového vnímání, především vnímání hlásek ve slově, jejich správného pořadí ve slově (<http://www.poradys.cz/#!fonematicke-uvedomovani/c1kc5>).
- Další možností je stimulační program Hypo, který pomáhá zlepšit a prodloužit dobu aktivní pozornosti a soustředění žáka, což je pro tuto skupinu zdravotního postižení velmi výhodné.
- Mezi další patří např. Metoda dobrého startu, Maxík, Kupoz, Kuprev aj.
- Cílová skupina žáků je nespecifikovaná zdravotním postižením, ale dílčím oslabením v některých dovednostech při vzdělávání v běžných školách. Typické jsou stimulační programy.

STUPEŇ 5

- Do této skupiny lze zařadit podpůrné terapie realizované v rámci plnění příslušného rámcového vzdělávacího programu, na doporučení poradenského pracoviště i v rámci plnění individuálního vzdělávacího plánu.

Intervenční techniky se zaměřují především na rozvoj nebo podporu funkcí těla (ovládání pohybů, vnímání polohy těla a zapojování konkrétních svalových skupin, vnímání svých pocitů, schopnost zapojit konkrétní svalovou skupinu), na zvyšování samostatnosti v sebeobslužných činnostech (udržování čistoty, samostatnost v příjmu potravy a tekutin), na schopnost udržovat čistotu. Mohou působit čistě relaxačně. Lze jmenovat např.: rehabilitace, canisterapie, hypoterapie, myofunkční terapie, bazální stimulace, snoezelen, ergoterapie.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Kombinované vady*. Olomouc: UP, 2005. ISBN 80-244-1154-7.
2. PAVLŮ, K. V. *Pedagogické programy – Kupoz a Hypo* [online]. 2011 [vid. 18. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.pedagogicka-poradna.cz/pedagogicke-programy/pedagogicky-program-kupoz.html>.
3. MIKULAJOVÁ, M., DOSTÁLOVÁ, A. *V krajině slov a hlásek: trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina: metodická příručka*. 1. vyd. Bratislava: Dialóg, 2004. ISBN 80-968502-2-9.

4. VIKTORINOVÁ, I. *Aby školáčky měli lepší start – stimulační program Kuprev a Maxík* [online]. 2011 [vid. 14. 1. 2014].
5. MINAŘÍKOVÁ, L. *Metoda dobrého startu: Skládanka* [online]. 2012 [vid. 12. 1. 2014]. Dostupné z: <http://skladanka.webnode.cz/news/metoda-dobreho-startu/>.
6. <http://www.Alternativnikomunikace.cz>
7. <http://www.urozcesti.cz/kategorie/canisterapie/>
8. <http://www.itaac.com/>
9. <http://www.os-svitani.cz/hipoterapie.php>
10. <http://www.Bazalni-stimulace.cz/>
11. <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1901>

3.4 INTERVENCE NAD RÁMEC BĚŽNÉ VÝUKY

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák nereaguje přiměřeně svému věku na běžné řečové podněty (nerozumí běžným pokynům a slovním komentářům k okolnímu dění, rozumí omezeně; sociálně nerozumí dění kolem sebe, „čte“ jinak reakci okolí).
- Žákovy výsledky neodpovídají jeho intelektovým schopnostem ani péči, která je mu věnována v rodině i pedagogy ve škole.
- V některé z oblastí vzdělávání žák výrazně selhává.
- Žák zdánlivě nerespektuje společností uznávaná pravidla chování a společenského styku. Pravidla chování v určité společnosti dítě přejímá informovaným spolužitím v dané komunitě. Omezený přístup informací v případě smyslového postižení může způsobovat u dětí se sluchovým postižením „skleníkové“ vnímání okolního světa – dítě ví „jen to, co mu řekneme“ (může být omezeno mimovolní slyšení a nepřetržitý tok informací sluchovou cestou k dítěti).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Podpůrné opatření spočívá v poskytování speciálněpedagogické podpory v oblastech, které se vzhledem k věku žáka nepovažují za zvládnuté v dostatečné kvantitě i kvalitě, jsou důsledkem zdravotního postižení a jejich nedostatečné rozvinutí dále negativně ovlivňuje úspěšnost žáka nejen ve školních dovednostech, ale i v míře začlenění do společnosti.

ČEMU POMÁHÁ

- Umožňuje pedagogovi zaměřit se na rozvoj dovedností, které se obecně nevnímají jako dovednosti výukové, přesto ale zásadním způsobem ovlivňují úspěšnost žáka ve škole (zvyšování jazykových dovedností – rozvoj slovní zásoby, sociální a samoobslužné dovednosti, emocionální korekce, resp. podpora).
- Intervence v oblasti, která je rozvinuta velmi slabě, nedostatečně nebo vůbec, pomáhá žákovi úroveň dovedností posunout kvalitativně výše a vyrovnávat tak nejen konkrétní handicap, ale celkový dopad sluchového postižení na vývoj osobnosti žáka.
- Zavedením tohoto opatření výrazně zvyšujeme pravděpodobnost úspěchu žáka ve školním prostředí i v míře začlenění do společnosti.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Mateřská škola

Všichni žáci, u nichž došlo k postižení sluchu před dokončeným vývojem řeči – tj. cca do 7 let. Opatření se týká i žáků s kompenzací sluchadly nebo kochleárním implantátem. Rozvoj sluchového i zrakového vnímání, podpora v oblasti funkční komunikace (včetně zácviku v užívání některého z možných prostředků alternativní a augmentativní komunikace) a zvyšování sociálních kompetencí.

Základní a střední škola

Skupina žáků se sluchovým postižením získaným v pozdějším věku bude toto opatření vyžadovat po přechodnou dobu, než dojde k vyrovnání úrovně dovedností.

Skupina ohluchlých žáků bude toto opatření využívat po dobu potřebnou k obnovení dočasně ztracených sluchových, komunikačních a případně také sociálních kompetencí.

Opatření aplikujeme také v situacích, které můžeme označit jako nedostatečné z hlediska podpory žáka jeho vlastní rodinou – rodiče s obdobným, nebo dokonce ještě těžším sluchovým postižením, s malými kompetencemi v komunikaci s mluvicím prostředím nebudou moci svému dítěti pomáhat ve výuce v takové míře a kvalitě, jako jiní rodiče (přesto se nejedná o rodiče s nedostatečnou péčí – z hlediska podpory žákovi lze využít podpůrná opatření pro žáky se sociálním znevýhodněním, mluvený jazyk je pro rodiče se sluchovým postižením cizím jazykem). Tento bod platí zejména v zařízeních tzv. běžného vzdělávacího proudu (individuální integrace, inkluze).

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Rozvoj sluchového i zrakového vnímání.
- Podpora v oblasti funkční komunikace (včetně zácviku v užívání některého z možných prostředků alternativní a augmentativní komunikace) a zvyšování sociálních kompetencí.
- Zlepšování čtenářských dovedností nejen v počátcích školní docházky, doučování v předmětech obtížných pro žáka atd.
- Využívat doporučení pro dotaci vyučovací hodiny navíc, nebo dokonce zajištění úvazku pro dalšího pracovníka pro poměrnou část vyučování (družina).
- V ojedinělých případech může být doporučením na celou dobu vyučování.
- Doporučení může zahrnovat i zajištění dopomoci během odpoledních aktivit (družina).

RIZIKA

- Obecné zaměření školství na výkon, na získání určitých kompetencí v rámci některého z výstupů, a tudíž na nutnost co nejrychleji tyto požadavky splnit.

- Dovednosti vývojově nižší jsou považované za zdržující, mnohdy zbytečné, velmi často nejsou identifikovány jako nutně předcházející požadované dovednosti.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je doporučení k zácviku v dovednostech, které žákovi pomáhají lépe zvládat vyšetření u foniatra. Žák byl přijatý do běžné mateřské školy, s malou sluchovou zkušeností, po krátké kompenzaci sluchadly. Pedagog tak zvyšuje pravděpodobnost dobré spolupráce žáka s lékařem, a tím i spolehlivost udávaných hodnot při audiologickém vyšetření. To je nezbytně nutné pro správné (tzn. pro žáka ideální) nastavení sluchadel.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ, ZŠ, SŠ

Realizuje se pouze ve smyslu zvýšeného monitoringu nabývání nebo stagnace ve sledovaných oblastech. Bez nároku na navýšení finančních prostředků.

STUPEŇ 2

MŠ, ZŠ, SŠ

V tomto stupni podpory se týká doporučení aplikovatelných v rámci nenavýšené časové dotace, s nárokem na finance pro vybavení a přípravu pomůcek a dalšího didaktického materiálu.

STUPEŇ 3

ZŠ, SŠ

Navýšení hodinové dotace o jednu výukovou hodinu týdně, a to pro intervenci v oblastech selhávání žáka.

STUPEŇ 4

ZŠ, SŠ

Opatření již zahrnuje požadavek na intervenci v potřebném rozsahu, vedenou s užíváním podpůrné komunikace. V případě výběru znakového jazyka je třeba pracovník s kompetencí ve znakovém jazyce.

STUPEŇ 5

MŠ, ZŠ, SŠ

Žák dosud neužívá mluvený jazyk a nerozumí pokynům ani s podpůrnými komunikačními prostředky. Opatření tedy zahrnuje požadavek vybrat, zavést a užívat prostředky náhradní komunikace, v prostředí běžné školy s asistencí pracovníka, který daný komunikační prostředek ovládá, a to i v době pobytu žáka v družině.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.5 ROZVOJ SPECIFICKÝCH DOVEDNOSTÍ A POZNÁVACÍCH FUNKCÍ

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák nereaguje přiměřeně svému věku na běžné podněty, jeho výsledky neodpovídají intelektovým schopnostem ani péči, která je mu věnována v rodině i pedagogy ve škole.
- V některé z oblastí vzdělávání žák výrazně selhává.
- Žák může působit, že nerespektuje společností uznávaná pravidla chování a společenského styku.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Součinnost pedagogů příslušného zařízení v reedukaci sluchu i v nácviku slyšení a rozumění je pro žáka velice prospěšná a podporující, stejně jako procvičování dalších specifických dovedností, vedoucích ke zlepšení spolupráce žáka při cílených foniatrických vyšetřeních u lékaře.

Toto podpůrné opatření tedy spočívá v poskytování podpory v oblastech, které se vzhledem k věku žáka nepovažují za zvládnuté v dostatečné kvantitě i kvalitě, jsou důsledkem zdravotního postižení a jejich nedostatečné rozvinutí dále negativně ovlivňuje úspěšnost žáka nejen ve školních dovednostech, ale i v míře začlenění do společnosti. Povědomí pedagogů o oblastech nutné podpory v případě selhávání žáka se zaměřuje na oblast tzv. školských dovedností, toto opatření klade důraz na podporu dovedností obecně vnímaných jako dispozice a osobnostní předpoklady, vyzrálост psychických funkcí, schopnost ovládat svoje tělo, emoce i jednání a schopnost získávat informace o okolním světě slyšením a komunikací.

ČEMU POMÁHÁ

- Zavedením tohoto opatření výrazně zvyšujeme pravděpodobnost úspěchu žáka ve školním prostředí i v míře začlenění do společnosti.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

MŠ

Všichni žáci se sluchovým postižením, u nichž došlo k postižení sluchu před dokončeným vývojem řeči – tj. cca do 7 let. Opatření se týká i žáků s kompenzací sluchadly nebo kochleárním implantátem. Oblast rozvoje sluchu: detekce, diskriminace, diferenciacce, identifikace, porozumění, rozvoj sluchové paměti a sluchové pozornosti. Podpora v zácviku dovedností, které zvyšují schopnost žáka spolupracovat s odbornými lékaři při vyšetření sluchu a ovlivňují zásadně možnost správně nastavených kompenzačních pomůcek (podmíněná reakce na zvuk, reakce na ukončenou řadu zvuků, slovní zásoba pro slovní audiometrii). Podpora existující, případně vytváření efektivní komunikace žáka s okolím (odezírání, rozvoj ostatních náhradních a podpůrných komunikačních strategií).

ZŠ, SŠ

Skupina žáků se sluchovým postižením získaným v pozdějším věku může toto opatření vyžadovat po přechodnou dobu, než dojde k vyrovnání úrovně dovedností.

Od stupně 3 – navýšení hodinové dotace navíc a její rozdělení na několik kratších úseků pro zácvik nezvládnutých dovedností popsaných pro potřebu ZŠ, dále pro zácvik nebo docvičování specifických dovedností souvisejících s konkrétním oslabením, vyplývajícím z daného zdravotního postižení (pokud nejsou součástí ŠVP dané školy – navýšení tzv. disponibilními hodinami v týdenním rozvrhu). Podpora v dalších oblastech, které podstatným způsobem ovlivňují postup reedukace a kompenzace sluchového postižení (zvyšování sociálních kompetencí, zlepšování čtenářských dovedností nejen v počátcích školní docházky, doučování v obtížných předmětech pro žáka, zejména pro stále nedostatečnou slovní zásobu a narušené porozumění v oblasti mluvené i psané řeči).

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Sluchové postižení s sebou nese téměř vždy obtíže s vytvořením řeči a se schopností mluvené řeči rozumět a samostatně ji užívat pro domlouvání se s okolím.
- Stupeň rozvinutých komunikačních dovedností zásadně ovlivní schopnost vzdělávání žáka, protože výuka probíhá mluvenou řečí, informace jsou předávány mluvenou řečí a to, jak žák předepsané dovednosti zvládl, se také ověřuje prostřednictvím mluvené řeči.
- Argument, že žákovo postižení je již kompenzováno některou z technických pomůcek, je zcela mylný – přidělením sluchadel nebo implantací kochleárního implantátu problém se sluchem nekončí, mluvená řeč se nerozvine „přes noc“, dopady sluchové a následně získané jazykové deprivace mohou přetrvávat velmi dlouho.

RIZIKA

ZŠ, SŠ

- Zavedení tohoto opatření i přes součinnost s rodinou fakticky oddaluje postup ve školních dovednostech.
- Ty jsou z hlediska času pro jejich zvládnutí v každém ročníku limitované, což může snižovat ochotu zavádět toto opatření.
- Pokud jsou ale ŠPZ doporučována, znamená to, že aktuální schopnosti nedovolují žákovi ani učiteli ve školských dovednostech jakkoliv pokročit.
- Personál školy, rodiče i kontrolní orgány by měli doporučení pro nácvik specifických dovedností chápat jako nezbytně nutný předcházející krok v krocích dalších.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je vzdělávání dívky s vrozenou hluchotou, kompenzovanou kochleárním implantátem, prvním rokem v předškolním zařízení běžného typu, bez sníženého počtu dětí ve třídě. Personál zařízení má od ŠPZ k dispozici pomůcky k nácviku reakcí na zvuk, s rozlišováním hlasitosti zvuku, k reakcím žákyně na ukončenou řadu zvuků a označení jejich kvality. ŠPZ poskytuje personálu materiál pro rozšiřování slovní zásoby o slova, která žák slyší při audiologickém vyšetření, je metodicky veden tak, aby postupoval správně. Zvyšuje tak pravděpodobnost dobré spolupráce žáka s lékařem, a tím i spolehlivost udávaných hodnot při audiologickém vyšetření. To je nezbytně nutné pro správné (tzn. pro žáka ideální) nastavení sluchadel a kochleárního implantátu.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ, ZŠ, SŠ: Zvýšený monitoring nabývání nebo stagnace ve sledovaných oblastech.

STUPEŇ 2

MŠ: Individuální chvíle pro zácvik v doporučených oblastech.

ZŠ, SŠ: Doporučení aplikovatelná v rámci nenavýšené časové dotace – individuální dopomoc v oblastech, ve kterých začíná žák selhávat.

STUPEŇ 3

ZŠ, SŠ: Navýšení hodinové dotace o jednu výukovou hodinu týdně – individuální dopomoc v oblastech, ve kterých začíná žák selhávat.

STUPEŇ 4

ZŠ, SŠ: Požadavek na intervenci s navýšením hodinové dotace. Pokud je komunikace vedena s užitím podpůrných prostředků, bude s tímto opatřením také souviset nutnost zajištění pracovníka s danou kompetencí, a to po dobu vyučování. V případě výběru znakového jazyka je třeba pracovník s kompetencí ve znakovém jazyce.

STUPEŇ 5

ZŠ, SŠ: Žák dosud neužívá mluvenou řeč k běžnému dorozumívání a nerozumí sdělením a pokynům v mluvené řeči ani s podpůrnými komunikačními prostředky, žák může mít obtíže i v prosté reakci na zvuk a v identifikaci zdroje zvuku. Intervence musí být vedena znakovým jazykem (v případě žáka s kombinovaným postižením, které znemožňuje užívání tohoto jazyka, některými prostředky náhradní komunikace), v prostředí běžné školy s asistencí pracovníka, který daný komunikační mód ovládá, a to i v době pobytu žáka v družině.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.5.1 POSILOVÁNÍ SLUCHOVÉ A ZRAKOVÉ PERCEPCE

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák nereaguje na zvukové a řečové podněty běžným způsobem, nedokáže využívat sluch (a to ani s kompenzační pomůckou) k rozvoji mluvené řeči, porozumění řeči neodpovídá věku žáka a nepokračuje dále přiměřeným způsobem.
- Žák nedokáže využívat nebo dále rozvíjet náhradní mechanismy (odezírání), které souvisejí se zvyšováním schopností jiných smyslů, v tomto případě zejména zrakové percepce.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

- Spočívá v cílené reedukaci sluchu, od nejjednodušších reakcí na zvukový podnět ve smyslu detekce (zjištění přítomnosti zvuku), identifikace (schopnost označit zvukový nebo řečový podnět, který dítě slyšelo, ukázáním na zdroj zvuku nebo jeho zopakováním), diskriminace (schopnost jedince vnímat podobnosti a rozdíly mezi dvěma či více zvukovými podněty, nejprve neřečovými, později řečovými), diferenciací (schopnost odlišení zvuku a určení konkrétní odlišnosti zvuku), v rozvoji sluchové paměti a sluchové pozornosti, a to bez ohledu na fyzický věk a obecně předpokládanou úroveň rozvoje.
- Spočívá v cíleném výcviku zrakové pozornosti a schopnosti diferenciací pro vytváření kompenzačních mechanismů orientace v okolí a komunikaci.

ČEMU POMÁHÁ

- Zavedením tohoto opatření výrazně zvyšujeme pravděpodobnost úspěchu žáka ve školním prostředí i v míře začlenění do společnosti.
- Pro orientaci v okolním dění, v komunikaci i v oblasti vzdělávání potřebuje žák cíleně využívat informace přicházející nejen prostřednictvím sluchu, ale i prostřednictvím dalších smyslů, zejména zraku.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

- Aplikujeme u všech žáků, u nichž došlo k postižení sluchu před dokončeným vývojem řeči (cca do 7 let), opatření se týká i žáků s kompenzací sluchadly nebo kochleárním implantátem.

- Opatření se týká také nově diagnostikovaných pacientů (dosud nezjištěná vada nebo významná progresse). Žák bude toto opatření vyžadovat po přechodnou dobu, než dojde k vyrovnání úrovně dovedností.
- Skupina ohluchlých žáků bude toto opatření využívat po dobu potřebnou k obnovení dočasně ztracených sluchových, komunikačních a případně také sociálních kompetencí.
- MŠ, ZŠ: Oblast sluchové percepce: rozvoj detekce, identifikace, diskriminace, diferenciacie, rozvoj sluchové paměti a sluchové pozornosti, fonematického sluchu.
- Podpora v zácviku dovedností, které zvyšují schopnost dítěte spolupracovat s odbornými lékaři při vyšetření a kompenzaci sluchu.
- MŠ, ZŠ, SŠ: Podpora schopnosti využívat zrak pro porozumění mluvené řeči – schopnost odezírání, schopnost sledovat zrakem pohyb, a to dostatečně dlouhou dobu pro identifikaci významu pohybu i schopnost nápodoby pohybu. Podpora schopnosti zrakové diferenciacie a dalších zrakových funkcí pro pokračující čtenářské dovednosti a schopnosti získávat informace z psaného textu.

NA CO KLÁST DŮRAZ

Dodržení vývojové posloupnosti v jednotlivých oblastech sluchové i zrakové percepce.

RIZIKA

- Zavedení tohoto opatření i přes součinnost s rodinou fakticky oddaluje postup ve školních dovednostech.
- Ty jsou z hlediska času pro jejich zvládnutí v každém ročníku limitované, což může snižovat ochotu zavádět toto opatření.
- Pokud jsou zrakové funkce žáka nenarušené, může chybět motivace věnovat pozornost a úsilí zvyšování schopnosti využívat zrak ke kompenzaci sluchových vjemů.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je dívka v mateřské škole, s odkladem školní docházky o jeden rok, s nově diagnostikovaným sluchovým postižením a kompenzací sluchadly. Součástí IVP je zácvik v odezírání. Zacvičovaná baterie slov/obrázků je dívence předkládána bezhlasně, pouze mluvními pohyby, současně s expozicí obrázku vedle pohybujících se mluvidel. Dívka si spojuje pohyb úst s významem obrázku, při dalších cvičeních je schopna „vidět“ význam slova, které mluvčí nevyslovuje nahlas, a označit (vybrat) správný obrázek. Zvyšuje se pravděpodobnost rozumění řeči i v méně akusticky příznivých podmínkách – absenci zvuku částečně nahradí chápání významu artikulovaných slov.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ, ZŠ, SŠ

- Zvýšený monitoring nabývání nebo stagnace ve sledovaných oblastech.

STUPEŇ 2

MŠ

- Individuální chvílky pro zácvik v doporučených oblastech.

ZŠ, SŠ

- Doporučení aplikovatelná v rámci nenavýšené časové dotace – individuální dopomoc v oblastech, ve kterých začíná žák selhávat.

STUPEŇ 3

MŠ, ZŠ, SŠ

- Navýšení hodinové dotace o jednu výukovou hodinu týdně – individuální dopomoc v oblastech, ve kterých začíná žák selhávat.

STUPEŇ 4

MŠ, ZŠ, SŠ

- Požadavek na intervenci s navýšením hodinové dotace. Pokud je komunikace vedena s užitím podpůrných prostředků, bude s tímto opatřením také souviset nutnost zajištění pracovníka s danou kompetencí, a to po dobu vyučování. V případě výběru znakového jazyka je třeba pracovník s kompetencí ve znakovém jazyce.

STUPEŇ 5

MŠ, ZŠ, SŠ

- Žák dosud neutilizuje mluvený český jazyk k běžnému dorozumívání a nerozumí sdělení a pokynům ani s podpůrnými komunikačními prostředky, žák může mít obtíže i v prosté reakci na zvuk a v identifikaci zdroje zvuku.
- Intervence musí být vedena českým znakovým jazykem, prostředky náhradní komunikace, v prostředí běžné školy s asistencí pracovníka, který daný komunikační prostředek ovládá, a to i v době pobytu žáka v družině.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. BASLEROVÁ, P. *Metodika práce se žákem se zrakovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3307-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.5.5 ZÁCVIKOVÉ POBYTY

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák s nově diagnostikovaným sluchovým postižením nemá osvojené potřebné kompetence v užívání kompenzačních pomůcek nebo mechanismů pro překonávání sluchového handicapu.
- Žák má změnu v posouzení zdravotního stavu (změna stupně nebo typu postižení), potřebuje vzdělávání pomocí jiných (speciálních) metod práce, které pedagogové tohoto žáka neznají a neumí mu efektivně pomoci.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Jedná se o krátkodobý pobyt žáka ve školském zařízení, které má se vzděláváním žáků s těmito vzdělávacími potřebami větší zkušenost. Využívá se jako podpora při vytváření a zdokonalování nových dovedností, které souvisí se změnou zdravotního stavu žáka, k nácviku práce s doporučenou kompenzační pomůckou, u žáka s náhlými nebo přetrvávajícími obtížemi ve výuce, které souvisí se změnou v diagnóze, s novou kompenzační pomůckou a malou nebo žádnou zkušeností s jejím ovládnutím.

Lze také využít nabídku zdravotnických organizací nebo různých sdružení. Cílovou skupinou pro jejich aktivity bývá celá rodina, protože sluchové postižení ve svém důsledku zasahuje celou rodinu a mění způsoby jejího fungování. Tato sdružení své pobyty koncipují jako víkendová nebo týdenní setkání.

Opatření umožňuje podporu pedagogickému personálu kmenové školy i zařízení, ve kterém se pobyt realizuje (nárůst pracovních povinností pro personál).

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá žákovi i zákonným zástupcům vyrovnat se s novou životní situací, která nastala (ohluchnutí, znatelné zhoršení sluchu nebo po potvrzení diagnózy, tzv. z „plného“ zdraví, zácvik v užívání nové kompenzační pomůcky).
- Zácvikový pobyt podporuje u žáka vytváření a zdokonalování specifických dovedností pro kompenzaci negativních dopadů zdravotního postižení, s cílem dosáhnout co možná největšího efektu při kompenzaci ztráty sluchu.
- Rodině žáka poskytuje informace o zdravotním postižení a jeho dopadech na další život žáka i rodiny.
- Personálu kmenové školy pomáhá dále rozvíjet získané dovednosti žáka kompetentním způsobem.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Zákonný zástupce žáka (ne kmenová škola, ta může zákonného zástupce žáka o poradenském zařízení a jeho podpoře informovat, pokud o něm již neví) se spojí s příslušným školským poradenským zařízením, které zácvkový pobyt zajistí, případně předá zákonným zástupcům žáka informace o možnostech zácviku v jiných než školských zařízeních.

RIZIKA

- Zácvkový pobyt pro personál kmenové školy ve škole pro sluchově postižené záleží na řediteli zařízení (nutnost uvolnit pedagoga a finanční prostředky spojené s pracovní cestou zaměstnance a se zastupujícím pedagogem).
- Praktická nemožnost získat konkrétní kompenzační nebo didaktickou pomůcku (zesilovač zvuku, indukční smyčka, počítačové programy nebo informační a komunikační technologii) nebo využívat speciální postupy při výuce i po návratu žáka zpět do kmenové školy (užívání znakového jazyka) – pobyt žáka může být chápán jako zbytečný.
- Zákonný zástupce žáka v případě nově zjištěné diagnózy poradenské zařízení neosloví.
- Příslušná škola (místo pro zácvkový pobyt) není v místě bydliště žáka nebo není v denní dojezdové vzdálenosti, a toto opatření je tedy jednoznačně spojeno s přechodným pobytem žáka na internátě dané školy.
- Zácvkové pobyty, které organizují jiné subjekty, jsou plně v kompetenci rodičů a záleží na nich, zda tyto kurzy využijí (vždy jsou za úplatu).

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe mohou být:

Dívka, 2,5 roku, s krátkou dobou kompenzace sluchadly, s připravovaným přijetím do běžné mateřské školy od začátku nového školního roku. Ředitelka mateřské školy, která bude současně třídní učitelkou dívky, docházela dva týdny do SPC, aby se blíže seznámila s pedagogickými možnostmi ve vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením, aby se orientovala v nabídce speciálních didaktických pomůcek a vyzkoušela si jejich ovládání.

Žákyně 7. třídy, běžná základní škola, náhlé ohluchnutí po úrazu. Po operaci kochleární implantace, po tzv. oživení implantátu, intenzivní zácvik docházkou žákyně do SPC. Dívka se naučila přístroj (řečový procesor za uchem) obsluhovat a ovládat pro co nejlepší efekt slyšení. Důležitou částí zácviku byla sluchová cvičení (po ohluchnutí je slyšení s kochleárním implantátem subjektivně jiné, žák si jinakost uvědomuje, pamatuje si zvuk různých zdrojů zvuku – při jejich zaslechnutí věděl, co slyší – nyní neví), žákyně nedokázala poznat, co slyší a co konkrétní zvuk způsobilo (nedokázala poznat, že slyšený zvuk je tekoucí voda, troubící

auto, mluvící žena; nerozuměla tomu, co kdo říká). Intenzivním zácvikem získala žákyňe jistotu i chuť zvukový procesor nasazovat.

Dívka, 5,5 let, vietnamské národnosti, s velmi těžkou vadou sluchu dosud nekompenzovanou žádnými pomůckami. Rodina neumí česky, na žákyňi mluví rodným jazykem. Přijata do speciální mateřské školy pro děti s různým zdravotním postižením. Ředitelka zařízení zajistila v rámci zácviku kurz na celý školní rok, a to pro veškerý personál, včetně nepedagogického, docházkou lektora přímo do zařízení, s účastí konkrétní dívky.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 3

MŠ, ZŠ, SŠ: Neuplatňuje se – žák se s novou situací vyrovnává dobře nebo velmi dobře, zácvik směrem k žákovi i personálu zajišťuje rodina žáka.

STUPĚŇ 4

MŠ, ZŠ, SŠ: Opatření se doporučuje žákovi. S opatřením bude souviset nutná finanční podpora pro zařízení, které bude zácvikový pobyt realizovat.

STUPĚŇ 5

MŠ, ZŠ, SŠ: Opatření se doporučuje také pracovníkům „nové“ školy – z důvodu nízkého věku žáka nebo jeho velmi těžkého zdravotního postižení nemá tento žák potřebnou motivaci k dodržování všech doporučení, a nelze tedy očekávat plnou samostatnost v užívání kompenzačních pomůcek nebo v rozvíjení specifických dovedností.

Pedagogičtí pracovníci potřebují intenzivní zácvik v užívání některého z náhradních nebo doplňujících komunikačních prostředků.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. <http://www.tamtam-praha.cz/>
3. <http://frpsp.cz>
4. <http://www.suki.cz/>
5. <http://www.pevnost.com>

3.6 NÁCVIK SEBEOSLUŽNÝCH DOVEDNOSTÍ

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák se sluchovým postižením a s dalším zdravotním postižením, zejména těžkým mentálním postižením, tělesným postižením, nemá osvojeny sebeobslužné dovednosti na potřebné úrovni vzhledem k fyzickému věku nebo možnostem.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Znamená cílený zcvik postupného zvládnutí co nejvyššího množství dovedností považovaných za sebeobslužné, až po úplnou samostatnost v některých nebo ve všech oblastech (zvládnutí lokomoce, v příjmu potravy i tekutin, v udržování osobní čistoty a v dalších hygienických návycích a také v oblékání).

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá žákovi dosáhnout samostatnosti v míře obvyklé vzhledem k věku.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

- Toto opatření se běžně aplikuje v počátcích nástupu do mateřské školy, v rámci přirozené adaptace na cizí prostředí a jiné nároky na chování dítěte v interakci s cizími osobami (pracovníci MŠ i ostatní děti). V tomto smyslu se však nejedná o nárokové opatření z hlediska finálního. Probíhá přirozenou dopomocí v rámci denního režimu, s postupným osamostatňováním dítěte. Tato dopomoc je součástí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, nepovažuje se tedy za intervenci nad rámec časových i finančních nároků.
- V dalších stupních škol se uplatňuje zejména u žáků s těžkým sluchovým postižením v kombinaci s dalším zdravotním postižením, v rámci podpůrných opatření (u žáků vzdělávaných v programu Základní školy speciální, oddíl II – tzv. rehabilitační třídy, se toto opatření realizuje v rámci plnění příslušného rámcového vzdělávacího programu, včetně zabezpečení finančních nákladů).
- Užívání některého z prostředků náhradní nebo podpůrné komunikace a také komunikace českým znakovým jazykem tuto skupinu odděluje od skupiny žáků s vícečetným postižením, zvláště ve způsobu práce se žáky.

- Školská zařízení, která vzdělávají žáky s vícečetným postižením, by měla reagovat na současné trendy ve vzdělávání těchto žáků, odpovídat současným možnostem v oblasti zdravotnictví, rehabilitace, technických pomůcek a být metodickým průvodcem zákonným zástupců v péči o jejich dítě.
- Toto podpůrné opatření tedy musí souviset s vytvořením a financováním pracovního místa v případech, kdy se jedná o žáka vzdělávaného v programu základní školy speciální, resp. rehabilitační třídy – rehabilitační pracovník, fyzioterapeut, ergoterapeut, supervize (s vytvořením a vybavením pracovního prostoru pro tohoto pracovníka).
- Zajištění přesunů žáků k těmto pracovníkům a zpět – logistika přesunu, včetně pověřené osoby, přesného časového určení i kompetencí. Vyčlenění financí na toto zajištění nebo části úvazku stávajících pracovníků (např. asistent pedagoga).
- V případech, kdy je doporučena podpůrná nebo náhradní komunikace, je třeba vyčlenit finanční prostředky na vytváření pomůcek, na nákup techniky a materiálu, který s vytvářením souvisí (informační a komunikační technologie s příslušenstvím pro tvorbu a tisk komunikačních tabulek), finance na pořízení dotykového tabletu a vzdělávacích aplikací (pozn.: vychází levněji než vytváření a tisk tabulek).
- Financování supervizí, konzultací s odborným lékařem – dáno přímo v programu Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělávání základní škola speciální (RVP ZŠS).

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Oblast sebeobsluhy a zvyšování těchto dovedností je obsahem Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola, a je tedy plně v kompetenci konkrétního zařízení tyto oblasti rozvíjet a zajišťovat.

RIZIKA

- Rizikem je považování okruhu sebeobslužných dovedností za záležitost zájmu jiného rezortu a vyžadování spoluúčasti rodičů při řešení této situace, zejména spoluúčasti finanční.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem nedobré praxe jsou podmínky pro vzdělávání žáka s těžkým sluchovým postižením, kompenzovaným sluchadly oboustranně, středně těžké mentální postižení, tělesné postižení. Vřazen do školy zřízené pro zdravotní postižení, v programu RVP ZŠS II – tzv. rehabilitační třídy, 1. ročník, po čtyřech letech v mateřské škole stejného zařízení. Zácvik ve specifických dovednostech zařízení poskytuje velmi okrajově (zácvik v alternativní komunikaci matka zajišťuje sama, dopomoc stravování, resp. plné krmení – oběd byl pro žáka zajištěn pouze možnou odnáškou, přítomností rodiče nebo osobního asistenta, který žáka nakrmil). Rodiče dlouho před nástupem do školy řešili vybavení třídy svépomocí vhodným školním nábytkem,

který by odpovídal fyziologickým potřebám dětí a dále nezhoršoval jejich zdravotní stav užíváním zastaralých, nenastavitelných židliček, vozíků a stolečků. Rehabilitace není považována za součást vzdělávání, přestože možnost poskytovat ji je uváděna přímo v RVP jako možná alternativa ke zdravotní tělesné výchově, tedy jako rehabilitační tělesná výchova.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 3

V tomto stupni se opatření neposkytuje v žádném ze stupňů školského zařízení.

U žáků se sluchovým postižením bez dalšího zdravotního postižení se v rámci předškolního vzdělávání považuje dopomoc v této oblasti za věkově danou, bez finančních prostředků navíc, stejně tak v ZŠ, zejména v počátcích školní docházky.

STUPNĚ 4 – 5

MŠ, ZŠ, SŠ:

Všichni žáci se sluchovým postižením a s dalším zdravotním postižením ve středně těžké až těžké formě. Návčik a dopomoc v oblasti zvládnutí lokomoce, v příjmu potravy i tekutin, v udržování osobní čistoty a v dalších hygienických návycích a také v oblékání.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ČADOVÁ, E. a kol. *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3308-0.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. VALENTA, V., PETRÁŠ, P. a kol. *Metodika práce se žákem s mentálním postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3311-0.
4. Vyhláška č. 505/2006 Sb., ze dne 30. listopadu 2011, kterou se mění vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
6. RVP ZŠ, VÚP 2008.

3.7 NÁCVIK SOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Jana Barvíková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obavy ze zvládnutí běžných životních situací (požádat o pomoc, zeptat se na cestu, komunikace s prodáváčem, lékařem apod.).
- Žák se dostává do konfliktů a nedorozumění způsobených mylným vyhodnocením konkrétní situace (např. „Oni se mi posmívají za zády.“ – situace způsobená tím, že se dvojice, která spolu komunikuje, náhodně se smíchem podívala směrem k žákovi).
- Žák je uzavřený, je to způsobeno obavami ze zesměšnění, z důvodu sníženého sebevědomí.
- Žák nekriticky přijímá informace od lidí, které považuje za svůj vzor (hrozí maskovaná šikana, zneužívání nevědomosti, sociálněpatologické jevy).
- Žák působí neomaleně – „co na srdci, to na jazyku“.
- Žák nemá dostatečně zvládnuté společenské normy (tykání).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Omezení množství přijímaných informací v důsledku sluchového postižení způsobuje opoždění v oblasti sociálních zkušeností. Rozvoj sociálních dovedností je proto nedílnou součástí speciální péče o žáky se sluchovým postižením a spočívá v nácviku zvládnání reálných životních situací.

Příčiny deficitu v oblasti sociálního chování:

- Nedostatečný rozvoj komunikace ovlivňující rozvoj sociální inteligence.
- Omezení mimovolního učení.
- Nedostatečné sociální zkušenosti v důsledku sociální separace.
- Ochranitelský výchovný styl.

ČEMU POMÁHÁ

- Posilujeme sebevědomí žáka.
- Pomáháme upevňovat vědomí společenských norem.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Hlavní zásadou je dávat dítěti příkladný vzor chování, vysvětlovat a zdůvodňovat společenské normy a zkoušet různé životní situace.

Při nácviku je nutné respektovat způsob komunikace žáka se sluchovým postižením. Pokud komunikuje mluvenou řečí, učíme ho formulovat žádost o pomoc, zeptat se na cestu apod. Žák používající ke komunikaci český znakový jazyk si bude v budoucnu při řešení důležitých životních situací převážně objednávat sociální službu tlumočení znakového jazyka. Přesto se jistě ocitne v situacích, kdy si bude muset poradit sám. Proto jako náhradní prostředek použijeme psanou formu komunikace, které bude rozumět i slyšící. Je dobré vysvětlit žákovi, že nemusí mít obavy z nedostatečné kvality psaného slova, oceňujeme jeho snahu se dorozumět. Důležitá je pozitivní zkušenost, pak získá větší odvalu ke společenským stykům.

Učíme základům společenského chování – zdvořilostním návykům, poděkování, vykání a asertivnímu chování – zvládnání agresivity a potlačení pasivity. Nácvik lze provádět v reálných situacích, cíleně např. v hodinách občanské nauky, formou her, pantomimy, hraním krátkých etud, ve kterých si žáci procvičují správné a vhodné dialogy a rozhovory. Každý trénink vyžaduje určitý čas ke zvládnutí a následnému používání.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Chování žáka korigujeme citlivě, aby nedošlo k většímu odtažení a uzavření.

RIZIKA

- Nebezpečím může být nepochopení sluchového postižení žáka ze strany učitele, důsledkům postižení nejen pro komunikaci, ale i socializaci.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Častým projevem „nezdvořilosti“ *neslyšících žáků je tykání neznámým lidem a autoritám. Avšak tento jev je možno vysvětlit tím, že gramatika českého znakového jazyka, který je pro neslyšící jazykem primárním (popřípadě mateřským), podobně jako gramatika anglického jazyka, vykání nezná. Postupem času, s osvojením gramatiky českého jazyka, si žáci vykání uvědomují a začínají ho používat. Poté již není důvod tykání tolerovat.*

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Opatření se aplikuje ve všech stupních podpory podle individuálních potřeb žáka v průběhu vzdělávacího procesu nenásilnou formou (vysvětlování, zdůvodňování, ukázky vzorů chování), v situaci vyžadující okamžitou reflexi nebo v třídnických hodinách formou hry, přednášky a dále dle výše uvedeného.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 1*. Praha: Septima, 1997. 23 s. ISBN 80-7216-034-6.
2. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 2*. Praha: Septima, 1998. 35 s. ISBN 80-7216-048-6.

3.8 ZVLÁDÁNÍ NÁROČNÉHO CHOVÁNÍ

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Chování žáka ve výukové i sociální situaci, které lze považovat za výchovně negativně hodnotitelné, společensky nepřijatelné nebo takové, které ohrožuje zdraví a bezpečnost přítomných v důsledku jazykové deprivace nebo dalších souvisejících dopadů zdravotního postižení.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Toto podpůrné opatření zahrnuje možnost přiblížit důvody odlišného chování žáka se sluchovým postižením spolužákům, pedagogům, ale i žákům se sluchovým postižením samotným (dle stupně vospělosti každého žáka), nabídnout možnosti, jak předcházet náročnému chování nebo řešit chování právě probíhající.

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáhá upravit, zlepšit nebo v ideálním případě zachovat přívětivé pracovní i sociální prostředí pro žáky i personál zařízení (přeneseně i rodinu žáka) i po nástupu žáka se zdravotním postižením do školského zařízení.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Opatření může být prospěšné ve fázi prevence (jaké problémy mohou být a z čeho vyplývají), v akutní fázi i ve fázi po skončení incidentu nebo obtížného chování.

Prevence práce se třídou, s personálem školy

- Před přijetím žáka se sluchovým postižením se seznámit se specifiky sluchového postižení, s aktuálním zdravotním stavem žáka, s typem kompenzační pomůcky (a tím, jakým způsobem dané postižení koriguje) a s možným vlivem na schopnost vzdělávání.
- Důležité je krátké „zaškolení“ spolužáků, aby se naučili správným způsobem se žákem jednat, a tím mu usnadňovat porozumění.
- Výborné jsou zkušenostní zážitkové akce – pro spolužáky lze připravit simulace postižení a nutnost „fungovat“ s ním tak, jak běžně požaduje okolí.

Akutní fáze

- V akutní fázi není prostor na zdlouhavé vyšetřování, vysvětlování nebo apel na schopnosti žáka (tento zásah je totiž veden většinou slovně, s danou formou intervence má ale žák se sluchovým postižením největší problémy, stejně tak s pochopením v sociálních vztazích, které může žák se sluchovým postižením obtížně nebo pro okolí „divně“ navazovat).
- Správnost řešení ale vyplývá pouze z pochopení toho, proč k takovému problému došlo nebo dochází (prevence). Právě pro problematickou možnost řešení a velké riziko, které hrozí z pocitu nespravedlivě řešeného konfliktu, je dobré mít vypracovaný jakýsi krizový scénář (viz PO „Vytvoření krizových scénářů“).

Fáze ex post

- Rozbor celé situace, už v klidu, má obrovský význam pro identifikaci celého průběhu a změn, které mohou pomoci změnit vnější i vnitřní „spouštěče“ problematického nebo jinak náročného chování.
- Důležité je náročné chování přiměřeně věku rozebrat se samotným žákem (nejlépe se k tomu hodí jeho oblíbený učitel), s kolektivem (předcházíme nevraživosti z pocitu, že „mu, jí“ všechno projde, protože má postižení).
- Personál by měl po rozboru situace svá pravidla modifikovat, a to přesně v té oblasti, která se největší měrou na vzniklém problémovém chování podílela.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Malá informovanost personálu školy o konkrétním zdravotním postižení a jeho dopadech na vzdělávání i osobnost žáka ze strany rodičů (sami o něm vědí málo, informace nejsou vypovídající nebo relevantní), ze strany poradenského zařízení (není v časových ani personálních možnostech těchto zařízení intervenovat před vřazením žáka v takovém rozsahu, který je třeba) nebo samotného personálu (nevyhledá poradenskou intervenci).
- Malé možnosti ovlivnit vnější podmínky tak, aby byly ideální (nedostatek finančních prostředků na úpravu prostředí, na nákup pomůcek, ideální poměr v počtu žáků na jednoho pedagogického pracovníka, složení třídy, jednání jednotlivců i kolektivu, vliv rodiny na jednotlivce). Omezené možnosti ovlivnit vnitřní podmínky (typ a stupeň zdravotního postižení, možnosti kompenzace, charakterové vlastnosti tohoto žáka a způsob, jakým se vyrovnává se svým handicapem).
- Neochota kteréhokoliv ze zúčastněných subjektů (jedinec se zdravotním postižením, spolužáci i personál zařízení, rodin jmenovaných) být nápomocen v předcházení problematickému chování i při jeho řešení.

RIZIKA

- Pokud žák užívá ke komunikaci znakový jazyk nebo některý náhradní nebo podpůrný komunikační prostředek, je dobré znát alespoň základní uklidňující, případně „provozní“ fráze ke zvládnutí žáka v akutní fázi problému a později pro efektivní rozbor příčiny, průběhu i konce problému.
- Se zavedením tohoto opatření může souviset požadavek na náklady k vybudování, k úpravě nebo dovybavení relaxační místnosti (snoezelen). (<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=190>)

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je vzdělávání dívky s kochleárním implantátem, před nástupem do 1. třídy běžné základní školy. Po intervenci SPC ve škole ještě před začátkem školního roku – p. učitelka si je jistá v hodnocení tzv. sluchových chyb dívky – i spolužáci vědí, že některé chyby nemůže p. učitelka dívce známkovat, protože ta to nemůže umět lépe (pro spolužáky simulace postižení a nutnost „fungovat“ s ním – se zacpanýma ušima si vyzkoušeli napsat diktát). Nedochozí ke zpochybňování hodnocení výsledků práce dívky, ani k nevráživostem vůči ní.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 3

MŠ, ZŠ, SŠ: Poskytuje se bez finanční podpory.

STUPNĚ 4 – 5

MŠ, ZŠ, SŠ: Žáci se souběžným postižením více vadami v těžké formě (mentální postižení, souběžné postižení více vadami, autismus, ADHD).

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.9 METODICKÁ INTERVENCE SMĚREM K PEDAGOGŮM ZE STRANY ŠPZ A ŠPP

Ivana Nováková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má sluchové postižení, je nezbytné jeho přijetí do inkluzivního vzdělávání připravit.
- Došlo ke změně zdravotního stavu žáka, je nezbytné provést změny v IVP na základě doporučení ŠPZ.
- Změny v doporučení ke vzdělávání reagují na vývoj adaptace žáka na školní a výukové prostředí.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Pracovníci ŠPZ nebo ŠPP mohou významnou měrou ovlivnit výběr konkrétního školského zařízení – pro rodiče zprůhlednit a ujasnit ideální podmínky pro vzdělávání konkrétního dítěte s handicapem, současně zmapovat reálné možnosti konkrétních školských zařízení tyto potřeby uspokojit. Ovlivňují také průběh vzdělávání žáka, od pouhého monitoringu v bezproblémových situacích po aktivní doporučení vzdělávacích opatření při změnách ve zdravotním stavu nebo způsobu adaptace žáka na podmínky výuky i prostředí školy.

ČEMU POMÁHÁ

- Personál školy, který má možnost připravit se na přijetí žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a konzultovat s někým úpravu podmínek i další specifika pro jeho výuku, se tohoto přijetí méně obává.
- Spolupráce s poradenským zařízením dává jistotu, že personál školy se má na koho obrátit v případě problémů.
- Díky seznámení se s dopady zdravotního postižení na žáka umí personál školy po nějakém čase možné obtíže předvídat, naučí se jim snáze předcházet a je vybaven kompetencí problémy řešit.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Školské poradenské pracoviště (ŠPP)

Vytváří ideální podmínky pro vzdělávání i pro bezproblémovou adaptaci žáka na školní prostředí na počátku i v průběhu docházky. Je v kontaktu s vedením školy i učiteli žáka pro řešení problémů na jejich počátku. Pomáhá personálu školy vysvětlit dopad zdravotního postižení dítěte na vzdělávání, při změnách vyučujících, přechodech na jiný stupeň vzdělávání, při zařazení dalšího předmětu do výuky (cizí jazyk) – se souhlasem zákonných zástupců. Bez tohoto souhlasu je intervence možná pouze v obecné rovině! V cílových skupinách žáků pracuje zejména se žáky ve stupni podpory č. 1, pomáhá také realizovat doporučení ŠPZ u žáků s vyšší potřebou podpory a spolupracuje s konkrétním poradenským pracovištěm.

Školské poradenské zařízení (ŠPZ – SPC, PPP)

Zajišťuje podpůrná opatření u žáků ve stupních podpory 2–5, včetně těch, kteří dosud nejsou žáky konkrétní školy.

- Zajistí informované přijetí žáka do školského zařízení běžného typu a podklady, které s přijetím souvisí – doporučení pro integraci, doporučení pro vzdělávání dle IVP, podílí se na jeho vypracování, doporučení pro zajištění funkce asistenta pedagoga, doporučení pro získání pomůcek pro zvyšování kompetencí přijatého žáka.
- Vystavuje podklady potřebné pro vřazení žáka se zdravotním postižením do jiné formy vzdělávání (skupinová integrace, individuální integrace ve skupině či třídě žáků s jiným zdravotním postižením, vřazení do školy zřízené pro typ zdravotního postižení tohoto žáka), podklady pro uzpůsobení různých typů zkoušek (přijímacích, závěrečných, vč. maturitních), doporučení pro vzdělávání po vypršení jejich platnosti nebo při změně vzdělávacích potřeb (změna zdravotního stavu, změna v doporučení pro pomůcky, které kompenzují sluchovou vadu – jiný typ sluchadel, operace kochleární implantace, situace, kdy kompenzace není ze zdravotního důvodu možná, atd.).
- Personálu školy pomáhá vysvětlit dopad zdravotního postižení žáka na vzdělávání při změnách vyučujících, přechodech na jiný stupeň vzdělávání, při zařazení dalšího předmětu do výuky (cizí jazyk).
- Je metodickým garantem i průvodcem při zavádění nebo změnách podpůrných opatření a při zlepšování celkové spokojenosti žáka, kolektivu třídy, personálu zařízení i zákonných zástupců žáka.
- Intervenční podpora se týká i žáků, u kterých došlo ke změnám v jejich vzdělávacích potřebách z jiných než výše uvedených důvodů (např. stavy po ohluchnutí, dočasné sluchové poruchy, změna v doporučených kompenzačních pomůčkách nebo v jejich nastavení, a tedy v jejich efektu pro využití při slyšení a rozumění řeči).

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Intervence poradenského zařízení směrem k personálu školy je neefektivnější, pokud v sobě zahrnuje i aktivní účast rodičů ve fázi výběru zařízení – přesné informace o možnostech ve vzdělávání jejich dítěte, a tedy realistická očekávání, jsou podstatné pro výběr zařízení, které může nebo nemůže tyto potřeby efektivně naplnit.
- Velmi důležitá pro uplatnění tohoto opatření je i vytvořená důvěra mezi poradenským zařízením a školou – jen tak se personál školy obrátí na poradenského pracovníka včas (schopnost a ochota přiznat svůj neúspěch vyžaduje odvalu a obsahuje v sobě důvěru v efektivní pomoc poradenského pracovníka – ne jeho nekonstruktivní kritiku).

RIZIKA

- Předpokladem pro toto opatření je souhlas, resp. žádost zákonného zástupce o jeho uplatnění a upřesnění rozsahu opatření.
- Pokud zákonný zástupce nesouhlasí s intervencí poradenského pracovníka ve škole, je obtížné toto opatření škole poskytnout.
- Překážkou zavedení tohoto opatření může být situace, kdy žák vstupuje do vzdělávacího procesu, přechází do jiného stupně vzdělávání, změnil se podmínky ve vzdělávání, ve zdravotním stavu žáka nebo došlo ke změnám ve schopnosti žáka zvládat efektivně současný způsob vzdělávání a nikdo ze zúčastněných stran vzdělávacího procesu o tuto službu poradenské pracoviště nepožádá.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je dívka se středně těžkým sluchovým postižením, se sluchadly na obou uších, s tělesným postižením, které ji omezuje v rychlosti chůze, v obratnosti a v přesnosti prováděných tělesných pohybů. Její zdravotní stav se často mění, z důvodu častých ortopedických operací, jejichž následkem je dívka i několik týdnů upoutána na lůžko a přerušuje docházku do předškolního zařízení. Komunikuje pouze jednoslovně nebo v jednoduchých větách, střídá mluvená slova a znaky. Porozumění mluvené řeči je omezené. Místní základní škola je malotřídní. Ředitelka školy přijala dívku ke vzdělávání, právě po intervenci poradenského zařízení přímo ve škole, rok před zápisem dívky do školy. Konzultace ŠPZ byla zaměřena na vysvětlení zdravotního postižení, dopadů na vzdělávání, požadavků na uzpůsobení aktivit ve výuce. Dívka byla přijata – škola se během roku a půl před jejím přijetím na tuto žačku připravila a přizpůsobila podmínky pro její vzdělávání. Problémy nejsou avizovány, intervence v podobě opětovného výjezdu do zařízení nebyla požadována, komunikace se odehrává telefonicky nebo elektronicky.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Opatření poskytuje ŠPP, výjimečně i ŠPZ.

STUPNĚ 2 – 5

Opatření poskytuje ŠPZ ve spolupráci se ŠPP.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
3. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, ve znění pozdějších předpisů.

3.10 VÝUKA PROSTŘEDNICTVÍM PODPORUJÍCÍ A ALTERNATIVNÍ KOMUNIKACE

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **INTERVENCE**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má výrazně omezenou a narušenou oblast komunikace v českém jazyce.
- Žákova mluvená řeč je nesrozumitelná.
- Žák nemá nastavený vhodný komunikační kanál.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Míra úspěšnosti vzdělávání žáků závisí na zvoleném komunikačním prostředku. Žáci musí porozumět jazyku, ve kterém jsou vyučováni, aby nedocházelo ke komunikační bariéře a nepochopení výkladu pedagoga.

ČEMU POMÁHÁ

- Užití alternativních či jiných způsobů komunikace je nezbytně nutné pro pochopení obsahu učiva.
- Pomáhá vzájemnému předávání informací ve škole nejen mezi pedagogem a žákem.
- Důležitá je komunikace se spolužáky, jinak se žák cítí ve třídě osamocen a nedochází k sociálním kontaktům.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Z hlediska komunikačních prostředků, které jsou při vzdělávání žáků se sluchovým postižením různé a velmi specifické, můžeme vzdělávání žáků rozdělit do pěti skupin:

- orální přístup;
- přístup s využitím totální komunikace;
- přístup postavený na bilingvální komunikaci;
- komunikační techniky vhodné pro žáky se sluchovým postižením v inkluzi;
- komunikační techniky vhodné pro práci s dětmi s kochleárním implantátem – zohledňujeme přitom žákovy potřeby a preference.

Daktyl: daktyl čili prstová abeceda je soustava znaků, které jsou vytvořeny většinou prsty pravé ruky nebo jindy prsty obou rukou. Těmito různými polohami prstů vyjadřujeme jednotlivá písmena, z nichž se syntetickou metodou tvoří vizuální obrazy slov.

Pomocné artikulační znaky: užívají se převážně v logopedické péči při artikulaci a fixaci hlásek. Podporují správnou artikulaci, mají vztah k hláskám, nikoli k písmenům. Děti pomocí vibračního citění, výdechového proudu vzduchu tvoří (artikulují) hlásky.

Znakovaná čeština: znaky se vytvářejí v souladu s mluveným textem, znakovaná čeština přejímá v zásadě gramatický systém mluvené či psané formy českého jazyka.

Český znakový jazyk: český znakový jazyk nelze u neslyšících osob chápat jako alternativní komunikační prostředek, nýbrž jako mateřský neboli „přirozený jazyk funkčně srovnatelný s češtinou, a strukturně odlišný v závislosti na své vizuálně-motorické existenci zvláště tím, že pro gramatické účely využívá prostor, je vizuálně motivovaný a ve svých strukturách exponuje simultánnost“. (Macurová, 2006)

Orální metoda: žák komunikuje mluvenou řečí a ke komunikaci využívá odezírání. Orální přístup je upřednostňován u žáků, kteří mají využitelné zbytky sluchu a úspěšně užívají kompenzační pomůcky – sluchadla, kochleární implantát či FM systém.

Bilingvální metoda: ve „vzdělávání sluchově postižených je cílem funkční schopnost používat znakový jazyk a mluvený jazyk majoritní společnosti, ve které žijí, ke komunikaci alespoň v některé jeho formě (orální nebo grafické). (srov. např. Jabůrek, 1998). Vedle znalosti daných jazyků by se jedinec měl orientovat i v kulturách obou jazykových společenství – kromě toho, že je bilingvní, je tedy i bikulturní [...] Oba používané kódy (psaná forma mluveného národního jazyka a národní znakový jazyk) nejsou používány simultánně (v tom případě by se jednalo o simultánní komunikaci se všemi jejími nedostatky) a nezbytnou složkou bilingválního systému vzdělávání je dodržování nedirektivních metod výuky národního mluveného i znakového jazyka. Větší význam je během vzdělávacího procesu kladen na přirozený jazyk neslyšících – znakový jazyk.“ (Langer, Kučera, 2012, s. 34–35)

Totální komunikace: totální komunikace zahrnuje orální řeč, odezírání, prstovou abecedu, pomocné artikulační znaky, gesta, mimiku, pantomimu, psanou řeč. Těžiště totální komunikace spočívá ve znakovém systému. Znaky se maximálně využívají pro rozvoj myšlení, slovní zásoby a komunikace u žáků se sluchovým postižením. Toto vše následně ovlivňuje schopnost používání mluvené (orální) řeči. Přitom se neopomíjí skutečnost, jaká kombinace komunikačních forem dítěti prospívá. Nikdy ovšem nesmí být opomenuto užívání mluvené řeči.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Vytvořit adekvátní komunikační systém se žákem podle jeho potřeb.
- Vyloučit komunikační bariéru.

RIZIKA

- Žák a pedagog nekomunikují ve stejném komunikačním kódu.
- Pedagog neovládá alternativní způsoby komunikace.

- Žák odmítá z různých důvodů komunikaci prostřednictvím alternativních způsobů.
- Rodiče si nepřejí, aby dítě komunikovalo alternativním způsobem komunikace.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je: asistent pedagoga i žák, který je individuálně integrován v běžné základní škole, částečně ovládají komunikaci ve znakované češtině. Asistent pedagoga tedy vždy, pokud žák se sluchovým postižením nerozumí výkladu pedagoga, užije komunikaci ve znakované češtině pro pochopení obsahu učiva.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 2

Žáci komunikují mluvenou řečí.

STUPNĚ 3 – 5

Aplikace způsobu komunikace dle potřeby žáka.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.
2. KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: UK, 2001. ISBN 80-246-0329-2.
3. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
4. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s. ISSN 0323-0732.
5. Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění novely č. 384/2008 Sb.
6. <http://ruce.cz/clanky/251-desatero-pro-komunikaci-s-neslysicim-clovekem-za-pritomnosti-tlumocnika>

7. <http://ruce.cz/clanky/252-desatero-komunikace-s-osobami-se-sluhovym-postizenim>
8. <http://ruce.cz/clanky/4-jak-komunikovat-s-neslysicimi>
9. <http://ruce.cz/clanky/5-nektera-pravidla-chovani-ve-spolecenstvi-neslysicich>
10. kurzy-spp.upol.cz/CD/4/3-03.pdf
11. www.Asnep.cz/tlumoceni
12. MACUROVÁ, A. *Jazyky v komunikaci českých neslyšících: český znakový jazyk a psaná čeština*. [online]. © 2006 [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: http://www.nepocujuci.sk/jazyk/pj_macurova_cestina.pdf.
13. LANGER, J.; KUČERA. P. *Základy surdopedie*. [online]. © 2012 [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://kurzy-spp.upol.cz/CD/2/1-02.pdf>.
14. www.saak-os.cz
15. www.sancedetem.cz

4.4 OBLAST PODPORY Č. 4: POMŮCKY

4.1 DIDAKTICKÉ POMŮCKY

Ivana Nováková

Oblast podpory: **POMŮCKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- U žáka se projevuje oslabení v oblasti kognitivních funkcí.
- Žák není schopen v důsledku oslabení jazyka a jazykových funkcí pochopit předkládané učivo v plném rozsahu.
- U žáka je oslabena oblast představivosti a jsou narušeny exekutivní funkce.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Využitím didaktických pomůcek můžeme výrazně zkrátit dobu trvání této cesty, určitě ji však dítěti zpříjemníme, a zajistíme tím trvalejší dovednost. Didaktickou pomůckou mohou být běžné hračky, stavebnice, vkládky, modely atd., které lze koupit v běžných obchodech, mohou to být pomůcky vyrobené pro rozvoj konkrétních smyslů, schopností nebo dovedností. Vyhledáváme pomůcky motivující ke komunikaci, zaměřené na rozvoj sluchového vnímání, zrakového vnímání, rozvoj kognitivních dovedností, rozvoj řeči a rozvoj motorických schopností dítěte.

ČEMU POMÁHÁ

- Vhodně vybrané didaktické pomůcky mohou ideálně zvyšovat účinnost kompenzační pomůcky.
- Využívání vhodných pomůcek „nutí“ žáka zpřesňovat, zlepšovat slyšení, jeho komunikační dovednosti i schopnost navazovat sociální vztahy.
- Prostřednictvím didaktických pomůcek doplňujeme žákovo vnímání a zkušenost tam, kde byl přístup k informacím z důvodu sluchového postižení zkreslený nebo úplně chyběl, a ovlivnil tak další vývoj konkrétní dovednosti.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

MŠ

- Důležitá je komentovaná přítomnost dospělého – dospělý vede hru tak, aby řečově odpovídala stavu řečových, sluchových i mentálních dovedností, ne fyzickému věku.
- Komentuje děj, vhodnými otázkami nabízí dítěti možnosti vývoje hry, pokud dítě nemluví, mluví za něj (dítě slyší ideální znění věty v dané situaci), odpovídá za něj (dítě slyší ideální odpověď a vidí odpovídající děj).

ZŠ

- Pokud je žák v oblasti řeči i dalších dovedností na úrovni mladšího dítěte, nebojíme se využívat i didaktické pomůcky pro mladší věkovou skupinu. U jejich výroby se klade důraz na jednoduchou manipulaci, na rozvíjení konkrétní dovednosti. Typ aktivity je jasný pouhým vzhledem – není potřeba dlouhého vysvětlování, které může žáka odradit (žák už vidí, co může s pomůckou dělat, chce a umí začít pracovat bez doprovodného komentáře).

SŠ

- Nutné je učit studenta informaci nebo podporu vyhledat – cvičné učebnice, pracovní sešity a materiály k procvičování konkrétního jevu, slovníky, tabulky, soubory pravidel, mapy, odkazy, vše dostupné u pracovního místa žáka!

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Didaktickou pomůcku dělá z běžné pomůcky nebo hračky způsob práce s ní!

RIZIKA

Speciální školy se zaměřují na dovybavení chybějících pomůcek i hraček pro různá zdravotní postižení, pro trénink všech sledovaných dovedností v různých věkových obdobích. Překážkou bývá jejich vysoká pořizovací hodnota, a to i přesto, že ještě stále nejsou vyráběny jako speciální didaktické pomůcky (zvýšené nároky na zdravotní nezávadnost užitého materiálu, včetně povrchové úpravy, bezpečnost při manipulaci – odolnost spojů, bez ostrých hran a výčnělků, schopnost materiálu vydržet dezinfekční omývání atd.)

Nákup pomůcek pro vzdělávání žáka se souběžným postižením více vadami – tyto pomůcky už mohou být finančně nákladné a natolik specifické, že je tato zařízení téměř jistě nemají ve svých skladech z minulých let (PC, programy a aplikace tabletů).

MŠ

- Omezení a překážky nejsou v rovině dostupnosti, předškolní zařízení bývají výborně vybavena – překážkou může být nechuť nebo malá kreativita personálu užívat tyto

hračky didakticky, s přihlédnutím k aktuálnímu stavu všech dovedností – nikoliv stavu, který odpovídá věku dítěte.

ZŠ

- Může být problém s dostupností určitých pomůcek, které dosud nejsou v majetku školy a jsou natolik specifické, že není představa o jejich využití i jinými žáky. Po porovnání ceny a míry předpokládaného využití se od jejich pořízení ustoupí. V jejich nákupu může bránit uvažování z hlediska vnímání cílové skupiny – hračky nebo pomůcky pro předškolní věk se do školy nepožizují (hračky do školy nepatří).
- Další cvičné učebnice, pracovní sešity a materiály k procvičování konkrétního děje jsou většinou vnímány jako potřebné a s jejich zakoupením není problém.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je dívka se sluchadly na obou uších, v 1. ročníku běžné základní školy, individuální integrace. Obtíže s analýzou hlásek/písmen ve slově, jejich výčtu, pořadí ve slově i s jejich dalšími vlastnostmi (krátká, dlouhá samohláska). Škola zakoupila kartičky s obrázky, s prázdnými okénky v počtu hlásek ve slově pod obrázkem. U obrázku bylo napsáno konkrétní písmeno – úkolem bylo připnout kolíček tam, kde si dívka myslí, že určené písmeno/hláska ve slově je. Otočením obrázku na druhou stranu dívka uviděla své hodnocení – pokud kolíček překrýval dané písmeno v napsaném slově, byla nalezená pozice hlásky/písmene správná.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Školská zařízení jsou pomůckami vybavena zcela různě, doporučení vhodného způsobu práce s konkrétní didaktickou pomůckou je proto nutné posoudit individuálně.

STUPNĚ 1 – 5

MŠ

Běžné hračky, ideálně se zvukovými efekty, obrázkové knížky, různé hudební nástroje, materiály k tvoření dítěte.

STUPNĚ 1 – 5

ZŠ, SŠ

Běžně dostupné souhrny pravidel, tabulky s přehledy, cvičné sešity a učebnice (skvěle se hodí materiály pro žáky se specifickými poruchami učení, protože jejich výuková oslabení jsou velmi podobná, podobným způsobem lze přistupovat i k jejich nápravě). Pro pochopení zákonitostí v různých oborech lidského konání se výborně hodí některé pomůcky užívané v alternativních výukových systémech (Montessori), ať už vyráběné pro mateřské školy, nebo do škol základních. Znalosti, dovednosti a povědomí o fungování „světa“ žák získává přímou manipulací s materiálem, ověřováním různých možností, vyhodnocováním úspěšnosti konkrétního kroku a jeho úpravou v případě neúspěšnosti. Jazykové dovednosti žáka nehrají v tomto případě téměř žádnou roli, přesto se intenzivně rozvíjí rozumové dovednosti i pracovní návyky.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. <http://www.Amosek.cz>
3. <http://www.Aurednik.cz/>
4. <http://www.Autismus-a-my.cz/> (e-shop Jiný svět pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami)
5. <http://www.dida.cz/>
6. <http://www.didaktikashop.cz>
7. <http://www.educaplay.cz/didakticke-hry/>
8. <http://www.helpnet.cz>
9. <http://www.lendid.cz/>
10. <http://www.material-montessori.cz>
11. <http://www.maxim-zdr.cz/c/pomucky-pro-rozvoj-smyslu-motoriky-a-reci/>
12. <http://www.oldipo.cz/>
13. <http://www.stiefel-eurocart.cz/>
14. <http://www.tvorivaskola.cz>
15. <http://www.vyukoveprogramy.com/didakticke-pomucky-k2/>

4.2 SPECIÁLNÍ DIDAKTICKÉ POMŮCKY

Ivana Nováková

Oblast podpory: **POMŮCKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má deficit v oblasti jazykových kompetencí (jazyk český).
- Žák má obtíže v oblasti kognitivních schopností.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

S úspěchem lze využít i běžné didaktické pomůcky zcela specifickým způsobem. Mohou to být pomůcky technického charakteru, které nám pomáhají pracovat se žákem tak, aby dobře pochopil zákonitosti okolního světa, mohou nám pomoci domluvit se se žákem jiným způsobem než mluvenou řečí a předávat mu informace pro něj efektivním a zajímavým způsobem.

ČEMU POMÁHÁ

- Speciální didaktické pomůcky obcházejí nebo nahrazují sluchový handicap posilováním názornosti v jiné oblasti. Zvyšují efekt reedukace u žáků, u kterých selhávají dosud využitá prostředky a didaktické pomůcky.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Vzhledem k dopadům sluchového postižení, které na vývoj schopností a další rozvíjení dovedností žáka má, můžeme mezi speciální didaktické pomůcky zařadit pomůcky na rozvoj komunikačních schopností s podporou náhradních nebo doplňujících prostředků a pomůcky pro výuku.

Pomůcky na rozvoj komunikačních schopností s podporou náhradních nebo doplňujících prostředků, např.:

- 1. Zážitkový deník** – zaznamenáváme, co žák zažil – kresbou, vlepováním, fotografiemi. Otáčením stránkami zpět vytváříme povědomí žáka o minulosti, zároveň vytváříme a upevňujeme slovní zásobu. Stálým doplňováním rozvíjíme slovní zásobu o ta slova, která mají v mysli žáka velký prožitkový význam, lépe proto chápe jejich význam, rychleji si je pamatuje a dříve je zkouší využít. Prostřednictvím deníku může žák samostatně komunikovat – ukazováním na zobrazené předměty nebo osoby vyslovuje svá přání. Začíná komunikace – i my se s ním můžeme takto domlouvat.

2. Pomůcky pro indikátor hlasu nebo kvality zvuku, který žák vydává – PC programy a aplikace v tabletech, které „něco“ udělají, pokud se ozve zvuk, správně artikulovaný zvuk nebo zvuk potřebné vlastnosti – krátký, dlouhý, tichý, hlasitý.

Např.:

- PC – Mentio, Brepta;
- tablety (aplikace BlaBlaBla);
- fonátor;
- SpeechViewer – speciální logopedický počítačový program na podporu rozvoje řeči (se sluchovou i zrakovou zpětnou vazbou).

3. PC programy (pro výrobu komunikačních tabulek, do hlasových komunikátorů nebo pro procvičování konkrétního jevu):

- BOARDMAKER – program slouží ke zhotovování a tisku komunikačních tabulek pro osoby, které se nemohou dorozumívat mluvenou řečí. Množství symbolů se dá libovolně navyšovat vkládáním vlastních fotografií nebo využitím obrázků z internetové sítě. Ovládání je jednoduché (www.petit-os.cz).
- SYMWRITER – program nejen pro alternativní komunikaci. Součástí programu je kvalitní český syntetický hlas pro hlasový výstup. Symwriter funguje jako jednoduchý textový editor, v němž se ovšem při psaní textu automaticky objevují symboly. Ty se zobrazí rovnou nad napsané slovo v textu. Je však možno je použít jenom jako podporu pro uživatele, kteří se učí psát – v okně se objevuje text, ale symboly se zobrazují pro kontrolu v postranním panelu, takže uživatel vidí smysl toho, co napsal. Pro uživatele, kteří nepíší na běžné klávesnici, lze využít klávesnici na obrazovce s principem skenování, takže ji lze ovládat jedním spínačem. Program se dá využívat jako podpora mluvené řeči – dítěti, které má obtíže s vybavením slova nebo s pořadím slova ve větě, pomáhá obrázek nad textem. Zobrazování obrázků podporuje také porozumění řečenému (básničky, písničky, text – popis činnosti aj). (www.petit-os.cz)
- MENTIO – výukový software pro děti a dospělé se speciálními potřebami. Čtení, psaní, výslovnost, počítání, manipulace s penězi, paměťová cvičení, zrakové vnímání, logické a časoprostorové vztahy, rozvoj komunikačních dovedností. (<http://www.mentio.cz>)
- FONÓ – je soubor programů pro použití v logopedických ambulancích, ve školách pro děti s poruchami komunikačních schopností a v jiných speciálněpedagogických zařízeních. (www.emitplus.sk)
- BREPTA – je výukový a diagnostický program nejen pro logopedy – zahrnuje problematiku rozvoje komunikativních dovedností v co nejširším pojetí. Program je zaměřen především na děti předškolního věku, lze jej však využít i u dospělých. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.). (www.petit-os.cz)
- MÉĎA A OBRÁZKY – je výukový a vzdělávací program zaměřený na smyslovou a rozumovou výchovu dětí předškolního věku. Program je využitelný i u prvňáčků. Jednoduchostí ovládání a snadnou nastavitelností úrovně obtížnosti je program určen především pro děti se specifickými vzdělávacími potřebami – děti s mentálním,

zrakovým i tělesným postižením, a to v mentálním věku od tří do sedmi let. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).

- **MÉĎA ČTE** – je počítačový multimediální program určený pro všechny děti, které začínají číst. Program využívá spojení skládaných slov s obrázky a zvuky a nabízí tak mnohem širší možnosti než klasický slabikář nebo čítanka. Nastavení programu (výběrem vhodných slov a úrovně obtížnosti řešení) umožňuje pedagogům nebo rodičům přizpůsobit tuto multimediální učebnici úrovni každého dítěte. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).
- **MÉĎA POČÍTÁ** – je zaměřený na poznávání základů matematiky na úrovni první třídy základní školy. Jednoduchostí ovládání a snadnou nastavitelností úrovně obtížnosti je vhodný především pro praktické a speciální školy i školy zřízené pro žáky se zdravotním postižením. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).
- **PAVUČINKA** – je materiál (CD – pracovní listy) určený těm, kdo mají obtíže ve sluchovém vnímání a v činnostech, které s touto dovedností souvisejí. Sluchové rozlišování je předpokladem správné výslovnosti. Materiál je též určen pro děti s nesprávnou výslovností, děti s dyslexií a dysortografií, pro děti s vadami sluchu, popř. s dalšími obtížemi, jejichž jednou z příčin může být nedostatečně rozvinuté sluchové vnímání. ([http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-\(interaktivni-ucebnice\)](http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-(interaktivni-ucebnice)))

4. Aplikace do tabletů

- Pro výrobu komunikačních tabulek – CustomBoards (více v AppStore – pozn.: je digitální distribuční platforma pro aplikace pracující na systému Mac OS X; je vlastněn a řízen firmou Apple Inc).
- Pro přímé využití pro komunikaci – GridPlayer, SchoodScheld, Niki Talk + Tweet, Go Talk Now (více v AppStore).

5. Pomůcky s hlasovými výstupy pro jejich přehrávání – komunikátory s možností hlasové přehrávky a s podporou porozumění (možnost vložit obrázek do prostoru k tomu určenému), **jednovzkazové, např. Go talk 1, Big Point, a vícevzkazové, např. Go talk 4 – 25**, více na www.petit-os.cz.

6. Pomůcky pro budování náhradní nebo doplňující komunikace

- PC programy (www.petit-os.cz).
- Aplikace do dotykových tabletů (virtuální obchod v dotykových zařízeních – AppStore, Obchod Play), inspirace na <http://www.i-sen.cz>.
- Budování komunikace prostřednictvím metodiky VOKS – VOKS je zkratka pro výměnný obrázkový komunikační systém, metoda pro rozvoj funkčních komunikačních dovedností, obdoba v zahraničí využívaného systému PECS (Picture Exchange

Communication System), alternativní a augmentativní systém využívaný zejména pedagogy u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, které mají výrazné problémy v komunikaci mluvenou řečí.

- Znak do řeči – je kompenzační, doplňující a mnohdy i dočasný prostředek komunikace mezi osobami s narušenou komunikační schopností a jejich okolím. Použitím znaku pomáháme komunikovat formou, která je založena na řeči našeho těla, mimice a přirozených znacích a která se snadněji používá než mluvená řeč.

7. CD nebo aplikace se ZJ neslyšících pro budování plnohodnotné komunikace

- Znakujte s námi – mobilní aplikace má podpořit komunikaci mezi rodiči a jejich malými dětmi se sluchovým postižením do cca 4 let (více na <https://play.google.com/store/apps/details?id=cz.frpsp.znakovka>. Android), určená pro mobilní zařízení Smart Phone a tablety s Android OS, verze 4.4.2 a vyšší).
- CD se slovníky znakového jazyka a kurzy ZJ na <http://www.pevnost.com/>.
- Nabídka knih, CD pro výuku ZJ, dokumentů o neslyšících – <http://frpsp.cz/cs-CZ/uvod.html>.
- MARŠÁLKOVÁ, J. *Audiovizuální tvorba týkající se sluchového postižení*. Brno: 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

8. Obrázkové soubory vytvořené speciálně pro zcvik konkrétního jazykového jevu, s využitím názoru

- Jazykové soubory karet Jazyk a řeč – obrazový a metodický materiál k podpoře správného a přirozeného vývoje řeči a k logopedické prevenci v rámci předškolních zařízení, elementárních tříd základních škol, ve speciálních pedagogických zařízeních a v ambulancích klinických logopedů (<http://www.montanex.cz/document.Asp?C=1229>).
- Šimonovy listy (Portál).
- Čítanky, učebnice – možnost výroby žákovi na míru v dotykových tabletech – dle aktuální znalosti písmen, slabikových spojení, slov, obsahu výuky s možností vlastní ilustrace, např. Ipad – bookcreator, schoodscheld, Comics.

Pomůcky pro výuku

9. Speciální učebnice pro žáky se sluchovým postižením.

- Pozor na učebnice s „redukováným učivem“! Pro výuku češtiny lze využít učebnice češtiny jako druhého (cizího) jazyka:
- <http://www.ucebnice.com/>
- <http://www.septima.cz/nakladatelstvi/katalog.php?kategorie=8>.

10. Vytváření slovníčku s neznámými nebo těžkými pojmy – u žáků ZŠ pro záznam neznámých slov, obtížně vyslovitelných nebo těch, ve kterých žák chybí. Osvědčuje se zadní strana sešitu, kam žák v předmětu píše. Někdo využívá jeden sešit pro všechny předměty.

11. Pomocné texty a cvičení:

- Pro žáky s SPU <http://www.dyscentrum.org/>.
- CD se slovníkem pro konkrétní slovní zásobu předmětu výuky nebo oblasti v životě žáka/studenta.

12. Dětský percepční test (DPT) – pro nácvik audiologického vyšetření; sada deseti listů po deseti obrázcích; můžeme využít pro nácvik odezírání, rozvoj slovní zásoby v českém znakovém jazyce i v českém jazyce, orientační zkoušku sluchu (možno zakoupit u firmy WIDEX).

13. Bzučáky – jeden pro učitele a druhý pro žáka; nácvik uvědomování délky a počtu hlásek, slabik i slov.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Některé speciální pomůcky se dají před zakoupením vyzkoušet – předem můžeme ověřit, zda se nám bude pomůcka hodit a plně ji využijeme (SPC, <http://www.saak-os.cz/stranka-pujcovna-pomucek-4>).

RIZIKA

- Zavádění tohoto opatření s sebou nese obrovskou invenci v podobě času a schopností pedagoga, který se dané speciální didaktické pomůcky musí naučit užívat, obsluhovat a zabudovat je do výuky s co největším efektem pro žáka/žáky.
- Vytvoření podmínek (časových, finančních, prostorových) ze strany ředitele nebo zřizovatele je další možnou překážkou v ochotě toto opatření zavádět.

ILUSTRACNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe může být způsob vzdělávání žáka s těžkým sluchovým postižením, s narušenou komunikační schopností těžkého stupně a tělesným postižením, vzdělávaným v základní škole určené pro žáky se zdravotním postižením. Škola má k dispozici PC program SymWriter (pořízen z příspěvku nadace, ve vlastnictví žáka) a notebook (nadace, vlastnictví žáka). Pokud žák nezná význam čteného nebo slyšeného slova, napíše ho do tohoto programu. Když slovo správně zapíše, objeví se nad ním obrázek (význam slova). Pokud je slovo zapsané s chybou, žádný obrázek se neobjeví, žák vidí, že musí pokus opakovat. Počítač slovo i přečte, žák má zpětnou sluchovou kontrolu. Program je vybaven chytrou funkcí pro automatickou výměnu obrázku za obrázek lépe vyhovující smyslu věty – žákovi pomáhá porozumění při čtení textů v učebnicích. Zápůjčkou notebooku bylo možné přejít z výuky psacího písma na psaní na klávesnici – vzhledem k postižení motoriky ruky byla tato dovednost stále nižší a pro psaní rukou nevyužitelná.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 5

Zcela individuálně dle doporučení poradenského zařízení – dle vybavení školy, dostupných prostředků z jiných zdrojů (možná zápůjčka, finanční příspěvek nadací, sponzorů, případně spolků a obecně prospěšných společností – bývalá občanská sdružení).

1. Zážitkový deník (MŠ, ZŠ).
2. Pomůcky pro indikátor hlasu nebo kvality zvuku, který žák vydává (MŠ, ZŠ).
3. PC programy (pro výrobu komunikačních tabulek, do hlasových komunikátorů nebo pro procvičování konkrétního jevu), (MŠ, ZŠ, SŠ).
4. Aplikace v tabletech (na výrobu zážitkových deníků, pro přímé využití aplikace k náhradní komunikaci, k procvičování konkrétních dovedností), (MŠ, ZŠ, SŠ).
5. Pomůcky s hlasovými výstupy pro jejich přehrávání – PC programy s hlasovým výstupem, komunikátory pro přehrávání slov, vět a sdělení místo uživatele, který tuto schopnost nebo dovednost nemá (MŠ, ZŠ, SŠ).
6. Pomůcky pro budování náhradní nebo doplňující komunikace – PC programy, aplikace do tabletů, komunikace prostřednictvím metody VOKS, znaku do řeči (MŠ, ZŠ, SŠ).
7. CD nebo aplikace se ZJ neslyšících pro budování plnohodnotné komunikace u žáka, který pro rozvoj mluvené řeči nemá předpoklady, nebo je tento jazyk jeho primárním jazykem (MŠ, ZŠ).
8. Obrázkové soubory vytvořené speciálně pro zácvik konkrétního jazykového jevu, s využitím názoru (jazykové soubory karet pro gramatické jevy), (MŠ, ZŠ).
9. Pomůcky pro výuku (ZŠ, SŠ).
10. Speciální učebnice pro neslyšící (ideálně multimediální).
11. Vytváření slovníčku s neznámými nebo těžkými pojmy.
12. Pomocné texty a cvičení pro žáky s SPU.
13. CD se slovníkem pro konkrétní slovní zásobu předmětu výuky nebo oblasti v životě žáka.
14. Dětský percepční test (MŠ, ZŠ).

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. MARŠÁLKOVÁ, J. *Audiovizuální tvorba týkající se sluchového postižení*. Brno: 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. <http://www.Amosek.cz/amosek/eshop/29-1-LOGOPEDIE-A-GRAFOMOTORIKA/0/5/635-Bzucak-pro-dyslektiky>
4. <http://www.i-sen.cz>
5. <http://www.mentio.cz>
6. <http://www.montanex.cz/document..asp?c=1229>
7. <http://www.petit-os.cz>
8. http://www.petit-os.cz/brepta_popis.php
9. <http://www.saak-os.cz/stranka-pujcovna-pomucek-4>
10. <http://www.spektra.eu/cs/komunikace/>
11. [http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-\(interaktivni-ucebnice](http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-(interaktivni-ucebnice)
12. www.emitplus.sk

4.3 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY, REEDUKAČNÍ POMŮCKY

Ivana Nováková

Oblast podpory: **POMŮCKY**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obtíže v oblasti sluchového vnímání a v oblasti komunikace.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

- Nejčastější kompenzační pomůcky, se kterými se učitel může setkat, jsou sluchadla a kochleární implantát. Méně často se může setkat i se sluchadlem pro kostní vedení, kterým je zvuk veden pomocí vibrací, a také se zesilovacím přístrojem pro zvýšení komfortu slyšení žáka s jeho kompenzační pomůckou v akusticky nepříznivém prostředí (FM systémy pro sluchadla i pro kochleární implantáty, indukční smyčky).
- Náklady na pořízení kompenzačních pomůcek nesou vždy rodiče, kromě zesilovacích FM systémů a indukčních smyček, viz níže v textu.
- Reedukační pomůcky nejsou konkrétně specifikovány – ve většině případů se jedná o didaktické nebo speciálnědidaktické pomůcky, které pedagog užívá specifickým způsobem k reedukaci sluchu („učí žáka využívat efektivně sluch“), viz PO „Didaktické pomůcky“, viz PO „Speciální didaktické pomůcky“.

ČEMU POMÁHÁ

- Pokud užívá žák se sluchovým postižením některou z kompenzačních pomůcek, neznamená to, že jeho handicap zmizel. Konkrétní pomůcka pouze umožní dítěti lépe slyšet (ne každá a ne vždy), bez další práce, bez využití vhodných reedukačních pomůcek, ale nezajistí okamžité porozumění řeči, schopnost mluvenou řeč užívat přiměřeně svému věku a orientaci dítěte ve složitých sociálních vztazích, které jsou na komunikaci založené.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

- *Sluchadla* jsou pomůcky, jejichž efekt pro rozvoj mluvené řeči závisí ve značné míře na vhodně zvoleném typu sluchadla a zejména na jejich naprosto individuálním nastavení dle potřeb konkrétního dítěte. Dopad kompenzace sluchadly není okamžitý jako např. u kompenzace zrakové vady brýlemi. Po nasazení brýlí člověk ihned vidí lépe, ostřeji, nemusí se však teprve učit poznávat předměty, které právě s brýlemi lépe vidí. Sluchadla dítěti umožní zaslechnout zvuky okolního světa – rodiče potom musí dítě

naučit zvuků si všímat, otáčet se za nimi, poznávat zdroj zvuku a pamatovat si, co který zvuk znamená. Teprve mnohem později může dítě začít rozumět zvukům mluvené řeči a ještě později napodobuje jednoduchá slova. Kompenzace sluchu tedy „postaví“ dítě na startovní čáru vývoje řeči, bez ohledu na fyzický věk je toto dítě sluchově a řečově na úrovni právě narozeného dítěte (pozn.: ale s handicapem i v porovnání s dítětem slyšícím – slyšící dítě už před narozením slyší zvuky různé kvality, reaguje na melodii a rytmus mateřského jazyka, vnímá „náladu“ hlasu své matky i okolí, „naposlouchá“ tím základy svého mateřského jazyka). Zde je na místě říci, že pokud sluchadla nemohou sluch kompenzovat plně (při těžké sluchové vadě), dítě nebude ani přes nasazená sluchadla slyšet všechny zvuky. Bez dalších kompenzačních mechanismů nebude mluvené řeči zcela rozumět (v závislosti na typu vady nebude dítě slyšet některé hlásky).

- *Kochleární implantát* sice technicky dovolí dítěti slyšet ihned po jeho „oživení“, pokud však dítě před implantací neslyšelo ani se sluchadly téměř žádné zvuky, nemá dostatečnou zkušenost se „zaslechnutím“ zvuku, ani s přiřazením zvuku k jeho zdroji a chová se dále jako neslyšící. Teprve po pochopení vztahu mezi zaslechnutým a významem zaslechnutého se začne rychle rozvíjet zájem o svět zvuků, sluchová pozornost i paměť a začíná se vytvářet paměťová banka zvuků (obecných zvuků okolního světa, významových zvuků – mezistupeň mezi zvukem okolního světa a zvukem slova jako symbolu, zvuků řeči). V průběhu prvního roku od implantace dojíždí dítě s rodičem na tzv. nastavování, tj. „doladování slyšení“ různě vysokých a hlasitých tónů, a tím zlepšování porozumění zejména mluvené řeči. V tomto období je role rodičů i pedagogů jako průvodců světem zvuků (ve smyslu jejich detekce, identifikace, diskriminace) naprosto nenahraditelná. Vzhledem k tomu, že ke kochleárním implantacím dochází i v průběhu docházky do mateřské školy, zapojuje se do této primární péče o rozvoj sluchu i učitel.

V případě kochleární implantace v době školní docházky se bude (nejspíše) jednat o operaci po ohluchnutí. Reedukace sluchu a řeči bude probíhat odlišným způsobem, protože žák už má zkušenost se světem zvuků, má vytvořenou řeč ve smyslu jazykového systému a jeho užívání. Protože slyšení s kochleárním implantátem je odlišné od slyšení uchem, bude se muset tento žák naučit rozumět slovům a větám, které najednou znějí jinak, než si pamatuje. Kochleární implantát má dvě části – viditelnou, snímatelnou (řečový procesor), a voperovanou v kosti za uchem (vlastní tělo implantátu). Vnější část drží na hlavě pomocí magnetu, který se přichytí ke druhému pólu na těle implantátu.

- *Sluchadlo Baha* je sluchadlo zakotvené do kosti. Zvuk, který přichází do zvukového procesoru, je přenášen přímo do kosti a kostním vedením do vnitřního ucha. Toto sluchadlo nosí děti v čelence (softband), dospělým je voperován titanový šroub do kosti v blízkosti ucha. Na tento šroubek se nasadí sluchadlo. Zvuk je přenášen ze sluchadla přes šroub přímo do kosti.
- *Přenosná bezdrátová zařízení* jsou zařízení, která dávají osobám se sluchovou ztrátou možnost lépe slyšet a porozumět řeči, když se ocitnou v hlučném prostředí se špatnou akustikou. Dokážou totiž přivést zvuk přímo do sluchadla (FM systém Widexscola)

nebo do kochleárního implantátu uživatele (FM systém Phonak) – žák je tak méně rušen hluky, šumy a komunikací ve třídě. Část zařízení si připíná žák ke své kompenzační pomůcce, druhou část nosí u sebe např. učitel.

- *Indukční smyčka* je elektronické zařízení, které se užívá v prostředí s vnějšími rušivými zvuky a ozvěnami, nebo když člověk potřebuje slyšet vzdálené nebo zkreslené zvuky a porozumět jim. Prostory vybavené indukčním smyčkovým zesilovacím systémem (divadelní a koncertní sály, kinosály) jsou označeny mezinárodně přijatým grafickým symbolem. Indukční smyčkou lze vybavit prostory různých velikostí i tvarů, tedy i školy, třídy.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Při nástupu žáka do školy nebo při změně zdravotního stavu a doporučení k užívání kompenzační pomůcky je vhodné zajistit zácvik v ovládnutí (zapnutí, vypnutí, výměna baterií, co u pomůcky znamená signalizace světelná nebo zvuková, nasazení a sejmutí pomůcky, zobrazení stavu vnější části kochleárního implantátu – řečového procesoru na dálkovém ovladači, co dělat v krizové situaci – styk přístroje s vodou). Zácvik zajistí rodič nebo pracovník poradenského zařízení, dle okolností. Je vhodné přiměřeným způsobem kompenzační pomůcku ukázat i spolužákům a zvolit jednoduchý příměr její funkce (Alenka má brýle, aby lépe viděla; Pepa má sluchadlo, aby lépe slyšel.).
- Při běžných pohybových aktivitách není nutné kompenzační pomůcku sundávat z obavy z poškození. Výjimkou je plavání, sprchování (i probíhání pod ostříkovačem v letních měsících na zahradách MŠ) a prudký déšť. U kochleárních implantátů je nutné být obezřetný v případě hry dítěte na skluzavce – výboje statické elektřiny, které skluzem vznikají, mohou přístroj poškodit (stává se ojediněle; v lepším případě čeká rodiče s dítětem cesta do centra kochleárních implantací pro opětovné nahrání nastavení slyšení zvuků, tzv. mapy).
- Je dobré mít v zařízení náhradní baterie (zajistí rodiče – vědí, o jaký typ se jedná) do přístroje (sluchadla, implantát) pro případ vybití. V případě nefunkčního implantátu je dítě ZCELA NESLYŠÍCÍ, u vybitého sluchadla záleží na stupni sluchové vady u žáka. Slyšení a rozumění řeči bez pomůcky je ale i pro toto dítě obtížné a náročné, protože bez kompenzace je zvuk slyšené řeči úplně jiný, žák nemusí rozumět ani známým slovům a větám.

Zvláštní upozornění!!!: Při operaci kochleární implantace je nutné zajistit kopii zdravotní kartičky uživatele kochleárního implantátu! Při úrazu žáka je bezpodmínečně nutné informovat zasahující záchranáře o přítomnosti těla implantátu v hlavě dítěte (pokud viditelná vnější část implantátu spadla, nebude tuto informaci lékař mít). Při nutném zobrazovacím vyšetření (rentgen, magnetická rezonance) by mohlo v důsledku tohoto vyšetření dojít k poškození implantátu nebo zdraví dítěte.

RIZIKA

- Doporučení ke kompenzaci jsou zcela v kompetenci odborného lékaře. To, zda je žák má nebo nemá, škola nemůže ovlivnit. Škola by však měla sledovat, zda žák doporučenou pomůcku nosí, a její užívání vyžadovat.
- Výjimkou jsou zesilovací systémy, které nemusí doporučit přímo lékař, ty totiž „jen“ zesilují efekt té pomůcky, kterou už žák má. O jejich možném efektu může škola rodiče informovat, zdůraznit jejich přínos pro slyšení žáka při výuce a motivovat je k jejich pořízení (nebo zapůjčení – některá SPC).

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Dívka se sluchadly na obou uších, v 1. ročníku běžné základní školy, individuální integrace. Ve třídě, kde byli vzděláváni žáci dvou postupných ročníků, dívka hůře rozlišovala, kdy mluví paní učitelka. SPC zapůjčilo k vyzkoušení zesilovací systém, rodiče zajistili výrobu součástky, která se nasadila na sluchadlo dívky. Paní učitelka nosí na krku vysílačku. Hlas p. učitelky se přenáší přímo do sluchadla dívky, a zlepšuje tak značně její porozumění i orientaci v průběhu výuky.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 3

MŠ, ZŠ, SŠ: Bez nároku na finanční prostředky.

STUPNĚ 4 – 5

MŠ, ZŠ, SŠ: Ve zvláštních případech, na doporučení ŠPZ, může škola pořídit pro žáky ve stupni podpory 4, 5 zesilovací přístroje – bez individuální koncovky, která se vyrábí přímo na míru konkrétnímu žákovi, jeho osobní kompenzační pomůcke a zamýšlenému využití (lépe pak budou rozumět výkladu učitele v nepříznivém akustickém prostředí). Základní část přístroje může mít škola (škola zřízená pro žáky se sluchovým postižením nebo ta, jejíž součástí je SPC, které bude tuto pomůcku nabízet k zapůjčce) trvale ve svém majetku. V tom případě je nutná finanční podpora při pořízení tohoto zařízení. Další možností podpory žáka je nabídka využívání poslechu s jeho kompenzační pomůckou

přes tzv. indukční smyčku – pokud ve škole není instalována nebo je třeba ji seřídít, je nutné počítat s finančními nároky na zajištění provozu.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. KOLEKTIV AUTORŮ. *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha: FRPSP, 2009. ISBN 978-80-86792-23-1.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. *Kochleární implantace. Slyším, mluvím... učím se...* [DVD]. Cittadella, 2009.

4.5 OBLAST PODPORY Č. 5: ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ

5.1 RESPEKTOVÁNÍ SPECIFIK ŽÁKA

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obtíže v oblasti sluchového vnímání (přeslechy a záměny zvukově podobných slov – souvisí také s výukou cizích jazyků).
- Žák má špatnou výslovnost.
- Žák má deficit v oblasti jazykových kompetencí (agramatismy v řeči, omezená slovní zásoba, nesprávné zpracování informací a jejich chybná interpretace apod.)
- Opoždění v oblasti sociálních zkušeností žáka.
- Žák má potíže ve výuce jazyků (český i cizí).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Podpůrné opatření reaguje na projevy postižení sluchu dětí a žáků v průběhu vzdělávání. Čím větší jsou ztráty sluchu, tím větší má jedinec potíže v oblasti kvality i kvantity sluchového vnímání a v oblasti komunikace. Ke specifickým projevům je potřeba v průběhu vzdělávání přihlížet a respektovat je.

ČEMU POMÁHÁ

- Vytváříme takové sociální a pracovní klima ve třídě, které přijímá žáka s postižením s omezeními, jež mu jeho handicap vytváří.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Specifické zvláštnosti žáka sledujeme v oblastech:

- Sluchové vnímání – respektujeme chyby vzniklé na podkladě špatného sluchového zpracování.
- Komunikace – respektujeme nedostatky v mluvené řeči, které jsou přímým důsledkem sluchového postižení, dodržujeme pravidla pro komunikaci s jedincem se sluchovým postižením, tomu učíme i ostatní spolužáky.

- Sociální dovednosti – děti a žáci se sluchovým postižením mají často potíže se začleněním do kolektivu. Čím větší jsou ztráty sluchu, tím větší je jejich izolovanost. Budujeme zdravé sociální návyky, korigujeme společensky nepřijatelné projevy chování.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Při práci se žáky využíváme speciální metody a formy práce, zejména v českém jazyce (rozvoj slovní zásoby a nácvik čtení s porozuměním).
- Snažíme se o přijetí žáka kolektivem a zamezení negativním projevům chování ze strany spolužáků (výsměch, sociální vyloučení).
- Snažíme se vyzdvihnout to, v čem je žák výjimečný, šikovný, zdatný.
- Učíme spolužáky správné komunikaci se sluchově postiženými.

RIZIKA

- Problém může souviset se zakoupením indukční smyčky nebo kvalitnějšího přehrávače s požadovaným výstupem pro sluchátka.
- Komunikační bariéra může být pro spolužáky nebo i vyučující nepřekonatelná (komunikace ve znakovém jazyce, nesrozumitelná výslovnost aj.).

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 2

MŠ, ZŠ

- Respektování zásad správné komunikace se sluchově postiženými.
- Respektování výslovnosti a potíží souvisejících se špatným sluchovým zpracováním.
- Obtíže ve sluchovém zpracování reprodukováného slova bez možnosti odezírat (poslechová cvičení). Proto doporučujeme poslechová cvičení, zejména v cizích jazycích, vyloučit, popř. umožnit poslech přes audiovýstup zařízení pomocí sluchátek, přičemž žák má vždy možnost pracovat s textem.

SŠ

- Navíc – uzpůsobení maturitní zkoušky (SP_I).

STUPEŇ 3

Žáci v tomto stupni většinou používají kompenzační pomůcku. Je nezbytné zajistit její používání v průběhu celého vzdělávacího procesu.

MŠ

- Respektování omezené slovní zásoby a chyb způsobených jazykovou deprivací.
- Uzpůsobení na vycházkách (na dohled a doslech).

ZŠ

- Respektování nedostatečně osvojených jazykových kompetencí v českém jazyce.
- V případě, že žák může psát diktáty, mohou se objevovat chyby v důsledku špatného sluchového zpracování (přeslechy, záměny podobných slov apod.), proto tyto chyby nehodnotíme.
- Žák může psát jen část diktátu nebo je od psaní diktátů osvobozen (lze naradit doplňovacími cvičeními).
- Žák často „vyrušuje“ tím, že se otáčí do třídy, aby lépe vnímal odpovědi spolužáků. Tomu můžeme předejít, pokud budeme odpovědi po žácích opakovat.
- Nehodnotíme výslovnost při výuce cizích jazyků.
- V tělocvičně je odlišná akustika, žákovo vnímání zvuků je tím negativně ovlivněno (nerozumí).
- Uzpůsobení na vycházkách (na dohled a doslech).
- Respektujeme prodlevu v odpovědích, žák potřebuje delší čas na zpracování a formulaci.
- Vadná výslovnost se často přenáší také do písemného projevu. Učitel by se měl naučit zhodnotit, které chyby v rámci výuky tolerovat, a které ne. Odbornou pomoc zajistí speciální pedagog SPC pro SP.
- Vytváříme slovníček neznámých pojmů v jednotlivých předmětech.
- Umožňujeme vyhledávat významy slov ve slovnících, encyklopediích, na internetu.
- Pro lepší porozumění nemluvíme ve složitých souvětích, volíme raději jednodušší způsob vyjadřování.
- Podporujeme rozvoj slovní zásoby pomocí četby.
- Poskytujeme delší čas na vypracování úkolu.
- Tolerujeme obtížnější vyjadřování v samostatném písemném sdělení.
- S omezeným přísunem informací souvisí jejich odlišné zpracování a vytváření mylných závěrů.
- Návčik sociálních dovedností.

SŠ – totéž jako ZŠ, navíc uzpůsobení maturitní zkoušky (SP_I nebo SP_II).

STUPEŇ 4

ZŠ, SŠ

- Sluchové postižení již natolik ovlivňuje výuku českého jazyka i cizích jazyků, že je nutno používat speciální metody práce a vzdělávací program uzpůsobený pro žáky se sluchovým postižením.
- Neslyšící žáci mají nárok na vzdělávání prostřednictvím znakového jazyka (zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb.), nutné je personální zajištění vzdělávání (druhý učitel – surdoped, tlumočnický znakového jazyka, přepisovatel mluveného slova apod.).
- Cizí jazyk je vyučován psanou formou.
- Český jazyk je vhodné vyučovat jako jazyk cizí.
- Vhodné je zajištění výuky znakového jazyka, který je jazykem mateřským či primárním. Ten se mohou v integraci jako nepovinný předmět nebo v kroužku učit také ostatní žáci ve třídě.
- Respektujeme potíže v porozumění i při použití specifické komunikace.
- Mohou se vyskytovat nevhodné projevy v chování spojené s negativními pocity vyplývajícími z komunikačních obtíží (vyjádřit se a správně porozumět).

SŠ – totéž jako ZŠ, navíc uzpůsobení maturitní zkoušky (SP_II, popř. SP_III).

STUPEŇ 5

SŠ – uzpůsobení maturitní zkoušky (SP_III).

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
3. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 1*. Praha: Septima, 1997. 23 s. ISBN 80-7216-034-6.
4. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 2*. Praha: Septima, 1998. 35 s. ISBN 80-7216-048-6.
5. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb.
6. <http://www.novamaturita.cz/>

5.2 ÚPRAVA ROZSAHU A OBSAHU UČIVA

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Deficit v oblasti kognitivních schopností žáka.
- Žák má výukové problémy z důvodu přidružených poruch a onemocnění (např. poruchy aktivity a pozornosti, vývojové poruchy motorických funkcí, specifické poruchy učení, vývojové dysfázie, poruchy autistického spektra aj.).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

V důsledku sluchového, případně dalšího zdravotního postižení není žák schopen dosáhnout na výstupy některých předmětů stanovené školním vzdělávacím programem v plném rozsahu. Podpůrné opatření spočívá v přiměřeném snížení nároků na vzdělávání a přizpůsobení učiva respektujícím individuální možnosti a schopnosti žáka.

ČEMU POMÁHÁ

- Umožňujeme, aby žák nebyl vystavován situacím a požadavkům, které nemůže ze zdravotního hlediska splnit.
- Zabraňujeme pocitům méněcennosti v úkonech, které není schopen zvládnout, stejně jako posměšným reakcím spolužáků při neúspěšnosti.
- Naopak umožňujeme žákovi pocítit úspěch zvládnutím přizpůsobených či redukovaných úkolů.
- Nepřetěžujeme žáka úkoly, které by nebyl schopen v plné míře zvládnout.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Úpravu obsahu a rozsahu učiva doporučuje školské poradenské zařízení na základě speciálněpedagogického a psychologického vyšetření při dlouhodobém selhávání žáka v daném učivu/předmětu. Podpůrné opatření umožňuje upravit rozsah a obsah učiva v jednom nebo více předmětech, popřípadě jen části učiva (např. vyloučení poslechových cvičení). Umožňuje také uvolnit žáka z výuky některého z předmětů na doporučení registrujícího či odborného lékaře, na žádost rodičů či žáka samotného (v případě plnoletosti). Doporučení uvolnění z předmětu může podpořit také vyjádření ŠPZ (SPC pro SP).

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Učitel, který navrhuje uvolnění žáka z předmětu, by měl předtím vyzkoušet všechny alternativy pro zvládnutí požadavků stanovených ŠVP .
- Uvolnění z předmětu by mělo být poslední možnou volbou řešení výukových potíží v případě dlouhodobé neúspěšnosti žáka.

RIZIKA

- Při snaze žákovi co nejvíce pomoci můžeme nastavit příliš nízké nároky.
- Rodiče se často obávají redukce učiva či uvolnění z předmětu s ohledem na další vzdělávání žáka a jeho budoucí uplatnění.

ILUSTRACNÍ PŘÍKLAD

Žákyně SŠ studující obor sociální a humanitární činnost je neslyšící, komunikuje výhradně znakovým jazykem (nemá nadání pro odezírání, nemluví). K dispozici má během výuky asistentku pedagoga, která kromě tlumočení zároveň pomáhá studentce vysvětlovat nové a neznámé pojmy, v případě potřeby vykonává funkci zapisovatele. V průběhu studia jsou tolerovány symptomy v písemném projevu v českém i anglickém jazyce. Komunikace s žákyňou probíhá výlučně prostřednictvím asistentky nebo písemně. Žákyně požádala o uvolnění z druhého cizího jazyka a hudební výchovy a tento čas efektivně věnuje společně s asistentkou pedagoga procvičování učiva v ostatních předmětech dle potřeby.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ

- Opatření neaplikujeme.

ZŠ, SŠ

- Aplikuje se v oblastech a předmětech, kde žák z důvodu přechodného oslabení sluchového vnímání selhává (sluchová diferenciacce – diktáty, poslechová cvičení, hudební výchova).
- Upravuje a koriguje učitel, event. na doporučení a pod dohledem ŠPP.

STUPNĚ 2 – 3

MŠ

- Respektujeme individuální potřeby dítěte dle doporučení školského poradenského zařízení.

ZŠ, SŠ

- Aplikuje se v oblastech a předmětech, kde žák z důvodu dlouhodobého oslabení sluchového vnímání či trvalého sluchového postižení selhává (sluchová diferenciací – diktáty, poslechová cvičení, hudební výchova).
- Korekce a úprava pod dohledem a na doporučení ŠPZ.

STUPEŇ 4

ZŠ a SŠ

- Aplikuje se v předmětech, kde žák z důvodu trvalého sluchového postižení selhává (sluchová diferenciací – diktáty, poslechy, hudební výchova).
- Možnost oslabení v důsledku deficitu kognitivních schopností žáka.
- Korekce a úprava pod dohledem a na doporučení ŠPZ.
- Možné uvolnění z výuky druhého cizího jazyka a hudební výchovy.

STUPEŇ 5

ZŠ, SŠ

- Aplikuje se v předmětech, kde žák z důvodu trvalého sluchového postižení selhává (sluchová diferenciací – diktáty, poslechová cvičení, hudební výchova).
- Korekce a úprava pod dohledem a na doporučení ŠPZ.
- Možné uvolnění z prvního cizího jazyka u žáků se souběžným postižením více vadami (např. v kombinaci s mentálním postižením, těžkou vadou řeči, jako je vývojová dysfázie, PAS aj.) – u těchto žáků je většinou velkým problémem již výuka českému jazyku, který je považován rovněž za jazyk cizí (ne primární).
- Na SŠ je možné žáka s těžkým sluchovým postižením v pátém stupni podpory (využívajícího služeb dalšího pedagogického pracovníka) uvolnit také z některého z předmětů, které nemají vliv na výstupy zásadní pro studovaný obor (např. hudební výchova), aby v takto uvolněných hodinách mohl pracovat s asistentem pedagoga (druhým učitelem) např. na úkolech k maturitním předmětům.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.

3. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

5.3 ROZLOŽENÍ UČIVA Z DŮVODU TĚŽKÉHO DEFICITU

Jana Barvíková

Oblast podpory: **ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák je nezralý pro zahájení školní docházky (nedostatečná úroveň komunikace – malá slovní zásoba v mluvené řeči nebo ve znakovém jazyce; v oblasti grafomotoriky; emocionální a sociální nevyzrálost; v oblasti matematických představ). Absence docházky dítěte s těžkým sluchovým postižením do předškolního zařízení a z ní vyplývající výrazný deficit ve vědomostech nezbytných pro zahájení školní docházky.
- Žák nespĺňuje požadavky stanovené rámcovým vzdělávacím programem (RVP) a individuálním vzdělávacím plánem (IVP) v průběhu vzdělávání na ZŠ nebo SŠ.
- Výrazný deficit ve vědomostech žáka nezbytných pro zahájení školní docházky.
- Žák má potíže s osvojením mnoha nových pojmů v odborných předmětech.
- Komunikační bariéra žáka.
- Žákovy zdravotní potíže znemožňují účastnit se vyučování nebo vyžadují sníženou míru zátěže.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Rozvolnění učiva se doporučuje u těch žáků, kteří z důvodu těžkého sluchového postižení či postižení více vadami nebo jiných zdravotních problémů nejsou schopni zvládnout učivo stanovené rámcovým vzdělávacím programem (RVP) v příslušném období. Základním problémem ve vzdělávání žáků s těžkým sluchovým postižením je omezení přísunu informací (podnětová – zejména jazyková – deprivace), což se projevuje malou slovní zásobou a potížemi v oblasti komunikace. Proto je nutný odlišný přístup např. i při hodnocení školní zralosti, neboť u nich nelze provádět verbální testy založené na porozumění česky mluvené řeči, které by je značně znevýhodňovaly. Opatření spočívá v zajištění pozvolného nárůstu vzdělávacích nároků, což se historicky ukázalo velmi přínosné.

ČEMU POMÁHÁ

- Zajistíme delší čas pro osvojení základních dovedností pro zahájení školní docházky.
- Prodloužíme čas pro úpravu výslovnosti a rozvoj komunikačních dovedností.
- Prodloužíme dobu nutnou k nácvičce čtení a psaní (malá slovní zásoba, výuka českého jazyka jako jazyka cizího) – rozvolnění učiva prvních dvou ročníků ZŠ do třech.
- Zajistíme delší čas na osvojení těch znalostí a dovedností, na něž navazuje další učivo.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Odklad školní docházky je možný pouze na základě vyšetření školského poradenského zařízení (ŠPZ) a na doporučení lékaře nebo klinického psychologa. Rozvolnění učiva na ZŠ a SŠ umožňuje školský zákon, žák je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP), kde je rozvolnění upřesněno.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Respektovat doporučení školského poradenského zařízení.

RIZIKA

- Souvisejí s financemi na žáka v posledním (desátém) ročníku školní docházky.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Chlapec s těžkým postižením sluchu nenavštěvoval předškolní zařízení, je po odkladu školní docházky a na žádost rodičů je individuálně integrován v první třídě ZŠ. Má přiděleného asistenta pedagoga se základní znalostí znakového jazyka. Protože sám v komunikaci používá jen přirozené posunky a slovní zásoba mluvené řeči čítá jen málo slov, je nutné, aby se kromě učiva první třídy naučil mnohé z dovedností předškolního věku, ale také efektivně komunikovat prostřednictvím tzv. totální komunikace, která v sobě zahrnuje odezírání, prstovou abecedu, mluvenou i znakovou řeč. V českém jazyce se odlišným způsobem vyučuje čtení s porozuměním. Výhodné je zde kopírovat školní vzdělávací program ZŠ pro sluchově postižené, který vychází z rámcového vzdělávacího programu, ale učivo prvních dvou ročníků je rozděleno do tří let a používají se odlišné metody a formy práce. Zde by bylo vhodné uvažovat o druhém učiteli – speciálním pedagogovi, který by používal při práci se žákem speciálněpedagogické postupy a metody práce, a to v naukových předmětech. V ostatních předmětech je na místě pomoc asistenta pedagoga.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 2

MŠ

U dětí předškolního věku:

- Odložení povinné školní docházky (OŠD).
- Doporučuje školské poradenské zařízení (SPC pro SP) na základě komplexního (speciálněpedagogického a psychologického) vyšetření.
- Důvodem je nezralost pro zahájení povinné školní docházky, a to zejména v oblasti jazykových kompetencí v českém jazyce.

V době odložení školní docházky se doporučuje:

- Procvičování fonemického sluchu – diferenciací párových hlásek, zvukově podobných slov.
- Nácvičování diferenciací první hlásky ve slově.
- Vytleskávání slabik.
- Cvičení sluchové paměti.
- Rozvíjení multisenzoriálního vnímání, zrakové percepce – procvičování pravolevé orientace na ploše i v prostoru, rozlišování odlišností mezi dvěma obrázky.
- Procvičování pojmů stejný x jiný, méně x více, první x poslední.
- Rozvíjení grafomotoriky a vizuomotorické koordinace.
- Procvičování předložkových vazeb.
- Vytváření matematických představ.
- Upevňování samostatnosti a pracovních návyků.
- Utváření sociálních dovedností.
- Procvičování logických posloupností.
- Nácvičování odezírání.
- Rozvoj komunikačních dovedností – reakce na běžné otázky, rozvíjení slovní zásoby.

STUPNĚ 3 – 5

ZŠ, SŠ

- Aplikujeme na základě doporučení a pod metodickým vedením školského poradenského zařízení.
- Podle upraveného vzdělávacího programu se mohou vzdělávat žáci zpravidla v předmětech český jazyk a cizí jazyk. Je možno využít úpravy podle školního vzdělávacího programu (ŠVP) ZŠ pro sluchově postižené.
- V ostatních případech je rozvolnění učiva stanoveno v IVP – dle doporučení SPC pro SP.
- Některé maturitní obory pro sluchově postižené jsou pětileté.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 138 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Katalog posuzování speciálních vzdělávacích potřeb. II. část (diagnostické domény pro žáky se sluchovým postižením)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3053-9.
3. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
4. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

5.5 OBOHACOVÁNÍ OBSAHU UČIVA

Alexandra Tichá

Oblast podpory: **ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák disponuje specifickými dovednostmi v určitých vzdělávacích oblastech.
- Pro lepší pochopení učiva potřebuje žák více informací založených na zrakovém vnímání (filmy, videa, obrázky, encyklopedie, internet).

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Vyučující mohou probírané učivo prohlubovat, rozšiřovat a obohacovat o další informace. Mohou obohacovat i samotný vyučovací proces o nejrůznější formy informačních zdrojů, a tím docílit zvýšení kvality vzdělávání žáků. Obohacení může přinést i společné setkání s komunitou Neslyšících.

ČEMU POMÁHÁ

- Pomáháme rozvíjet mimořádné schopnosti a dovednosti žáka nad rámec vzdělávacího programu.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

U žáků je nutné zařazovat do výuky vyučovacích předmětů velké množství konkrétního názorného materiálu, který jim umožní, aby co největší množství poznatků a dovedností fixovali s podporou zraku, hmatu i činností. Neobejde se to v současné době bez využívání moderních technických prostředků s audiovizuálními výstupy, které napomáhají prezentovat žákům v co nejnázornější podobě danou vyučovací látku. Je možné obrazový materiál zpřístupnit žákovi ve velkém zobrazení. Lze manipulovat s předměty a také rychle získávat informace, což u žáků zvyšuje jejich přirozený zájem a zvědavost. Napomáhá to i ke kvalitnějšímu pochopení toho, co by se měl žák naučit. Jde např. o rozvoj komunikačních dovedností v rámci individuální logopedické péče, výuku znakového jazyka, možnost rozšíření v předmětech, kde má žák mimořádné nadání nebo u předmětů týkajících se znakového jazyka, kultury Neslyšících. Předpokladem je využívání kompenzačních pomůcek.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- U žáků se míra jejich úspěšnosti odvíjí od celého souboru předpokladů pro vzdělávání, a proto se musí upravování obsahu vzdělávání v podobě obohacování učiva provádět velmi pečlivě.
- Pedagog by měl obohacování provádět na základě psychologického a speciálněpedagogického vyšetření, protože to by mu mělo odhalit případné mimořádné schopnosti a dovednosti žáka.
- Je důležité, aby pedagog rozšiřoval základní učivo dle individuálních schopností žáka.
- U některých žáků je nutné přizpůsobit a upravit vzdělávací obsah základního vzdělávání tak, aby bylo dosaženo souladu mezi vzdělávacími požadavky a skutečnými možnostmi žáka.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Pedagog obohacuje vzdělávání tak, aby byly rozvíjeny zjištěné mimořádné schopnosti a dovednosti u žáků.

STUPEŇ 2

Pedagog obohacuje vzdělávání tak, aby byly rozvíjeny zjištěné mimořádné schopnosti a dovednosti, a to především v oblastech, o které projevuje žák zvýšený zájem. Je nutné respektovat jeho individuální schopnosti.

STUPNĚ 3 – 5

Pedagog obohacuje vzdělávání o znakový jazyk a předkládá informace o kultuře Neslyšících.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

3. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v pozdějším znění).

5.6 MODIFIKACE PODÁVANÉ INFORMACE

Alexandra Tichá

Oblast podpory: **ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák není schopen s ohledem na stupeň sluchového postižení i přes využívání kompenzačních pomůcek dostatečně kvalitně vnímat sdělované informace a rozumět jim.

POPIS OPATŘENÍ

Žákům musíme často při vzdělávacím procesu upravovat (modifikovat) podávané informace tak, aby jim co nejlépe porozuměli. Je velmi důležité modifikovat informace takovou formou komunikace, kterou žáci preferují. Pokud jsou žáci schopni přijímat předkládané informace auditivní cestou, komunikujeme s nimi mluveným jazykem. U žáků, kteří komunikují vizuálním způsobem, používáme k dorozumívání znakový jazyk.

ČEMU POMÁHÁ

- Žákům komunikujícím v českém jazyce, kteří se učí zvládat jeho zvukovou i grafickou podobu, můžeme, pokud je to nezbytné, individuálně modifikovat předkládané informace, texty.
- Pokud žáci se sluchovým postižením preferují vizuální způsob komunikace (znakový jazyk), musí být voleny odlišné jazykové komponenty od prostředků užívaných v mluveném jazyce a žákům by je měli předkládat vyučující ovládající znakový jazyk.
- Při vzdělávacím procesu je velmi důležité, aby žáci dokázali s modifikovanými informacemi dále pracovat a hlavně byli schopni je využívat při svém dalším vzdělávání.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

- Žáci komunikující v českém jazyce musí mít vytvořeny vhodné podmínky pro odezírání (vhodné osvětlení, dodržení optimální vzdálenosti, srozumitelná artikulace, jednoduchá přirozená gesta i mimika), při komunikaci s nimi musí být voleny vhodné jazykové prostředky, mezi něž patří především srozumitelná řeč, odpovídající slovní zásoba, verbální komunikace vedená především v krátkých větách. Dáváme důraz na komunikaci prostřednictvím čtení a psaní.
- Žáci komunikující vizuálně-motorickým způsobem musí mít informace předkládané v českém znakovém jazyce, a to pedagogem, který ho kvalitně ovládá. Je nezbytné zajistit vhodné podmínky pro komunikaci.

NA CO KLÁST DŮRAZ

Vyučující musí u žáků plně respektovat specifika, která vyplývají z absence jejich sluchových vjemů.

RIZIKA

- Žákovi předkládané informace pedagog nemodifikuje v průběhu celého vyučovacího procesu tak, jak by je žák s ohledem na své sluchové postižení potřeboval.
- Pedagog nekomunikuje znakovým jazykem, informace modifikuje v českém jazyce. Dochází tak k tomu, že žák předkládaným informacím nerozumí.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Příkladem dobré praxe je, když žák se sluchovým postižením navštěvuje běžné školské zařízení, využívá kompenzační pomůcku v podobě osobních sluchadel. Komunikuje mluvenou řečí. Vyučující předkládané informace upravuje tak, aby zohledňovaly jeho jazykové kompetence a specifika komunikace s lidmi se sluchovým postižením.

Žák se sluchovým postižením navštěvuje běžné školské zařízení, používá kompenzační pomůcku. Komunikuje znakovým jazykem. Vyučující ovládá znakový jazyk a informace mu předává ve znakovém jazyce.

Příkladem špatné praxe je, když žák se sluchovým postižením komunikující znakovým jazykem nedostává informace od vyučujícího ve znakovém jazyce.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

MŠ, 1. st. ZŠ, 2. st. ZŠ, SŠ

Žák nepotřebuje modifikovat informace.

STUPEŇ 2

MŠ, 1. st. ZŠ, 2. st. ZŠ, SŠ

Žák potřebuje modifikovat informace pouze ojediněle, neobjevují se problémy s porozuměním řeči po obsahové stránce. Potřebuje zajistit vhodné akustické podmínky pro komunikaci.

STUPEŇ 3

MŠ

Žák potřebuje modifikovat informace, ale v omezené míře. Postačí mu vysvětlení obsahu slova doplněné vizualizací, položení otevřené otázky k doplnění instrukce, zopakování v kratších, jednodušších větách, zvolení klíčového výrazu, připojení přirozeného či domluveného gesta.

1. st. ZŠ, 2. st. ZŠ

Žák potřebuje modifikovat informace, ale pouze v malé míře. Postačí mu vizualizace, upřesnění významu slov, zvýraznění klíčových slov, rozfázování instrukce, položení otevřené otázky k doplnění instrukce, dopomoc v podobě provedení grafického zadání, individuální pročtení zadání, použití zjednodušeného zadání s uvedením příkladu.

SŠ

Poskytnutí písemných textů (obtíže se sledováním výkladu a zapisováním poznámek), využití individuálních konzultací s vyučujícími.

STUPEŇ 4

MŠ

Žák potřebuje modifikovat informace v průběhu celého výchovně-vzdělávacího procesu. Potřebuje s podporou vizualizace vysvětlovat obsahy slov, pokládat otevřené otázky k doplnění instrukcí. Komunikujeme znakovým jazykem či jiným komunikačním systémem dle doporučení ŠPZ a po dohodě s rodiči.

1. st. ZŠ, 2. st. ZŠ

Žák potřebuje modifikovat informace v průběhu celého vyučovacího procesu. Potřebuje vizualizaci, upřesňovat významy slov, zvýrazňovat klíčová slova, rozfázovat instrukce, klást otevřené otázky k doplnění instrukcí, potřebuje dopomoc v podobě provedení grafických zadání, individuální pročtení zadání. Vhodné je používání zjednodušeného zadání s uvedením příkladů, využití reedukační hodiny nad rámec běžné výuky, využití komunikace ve znakovém jazyce i jiných komunikačních systémech.

SŠ

Žák potřebuje modifikovat informace v průběhu celého vyučovacího procesu, potřebuje individuální konzultace s vyučujícími, využití českého znakového jazyka či jiných komunikačních systémů.

STUPEŇ 5

MŠ

Dítě potřebuje modifikovat informace po dobu celého pobytu v MŠ, protože se objevuje neporozumění mluvené řeči.

1. st. ZŠ, 2. st. ZŠ

Žák se sluchovým postižením potřebuje modifikovat informace v průběhu celého vyučovacího procesu, protože v důsledku svého postižení má menší rozsah slovní zásoby, nižší mluvní pohotovost a obratnost. Využívá při komunikaci český znakový jazyk. Komunikace formou mluveného jazyka představuje pro žáka zvýšenou fyzickou i psychickou zátěž. Nemusí si vždy správně vyložit viditelné projevy slyšícího okolí. Při komunikaci potřebuje využívat i podporu v podobě odezírání. K porozumění mu pomáhá mimika tváře, výraz očí, gestikulace i pohyby celého těla mluvící osoby.

SŠ

Žák se sluchovým postižením potřebuje modifikovat informace v průběhu celého vyučovacího procesu, protože v důsledku svého postižení má menší rozsah slovní zásoby, nižší verbální pohotovost a obratnost. Komunikuje v českém znakovém jazyce. Řečová komunikace představuje pro žáka zvýšenou fyzickou i psychickou zátěž. Nemusí si vždy správně vyložit viditelné projevy slyšícího okolí. Při komunikaci potřebuje využívat i podporu v podobě odezírání. K porozumění mu pomáhá mimika tváře, výraz očí, gestikulace i pohyby celého těla mluvící osoby.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. SOURALOVÁ, E. *Úspěšná komunikace*. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz/>.
3. SOURALOVÁ, E. *Dítě se sluchovým postižením*. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz/>.
4. SOURALOVÁ, E. *Podpora dětí se sluchovým postižením*. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz..>
5. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
6. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v pozdějším znění).

4.6 OBLAST PODPORY Č. 6: HODNOCENÍ

6.1 INDIVIDUALIZACE HODNOCENÍ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **HODNOCENÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák si nedokáže kvůli sluchovému postižení různého typu a stupně osvojit učivo a plnit školní výstupy stejně jako ostatní žáci; při vzdělávání u žáků se sluchovým postižením dochází k užití nevhodných metodických postupů.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Úprava hodnocení je potřebná v případech, kdy je nutné respektovat možnosti a schopnosti žáka vzhledem k jeho diagnóze, stupni a typu sluchového postižení.

Aby se vyrovnaly podmínky pro školní úspěšnost žáka a byly objektivně zhodnoceny jeho výkony, musí učitel v hodnocení zohlednit individuální možnosti, zvláštnosti žáka (osobnostní rysy, rodinné zázemí, styl učení, životní zkušenosti, cíle apod.) a také projevy a potřeby plynoucí z primární diagnózy (postižení). Nelze jej hodnotit v porovnání s ostatními žáky. Žák bývá často hodnocen rozdílným způsobem než ostatní žáci (ústně, slovně, razítkem apod.), v některých úkonech není hodnocen vůbec nebo jen motivačně a někdy není hodnocen před ostatními, ale v rámci individuální interakce s učitelem (zkoušení během samostatné práce třídy) apod.

Jednotlivé úpravy mají oporu v IVP žáka, který je prostřednictvím poradenského pracovníka popisuje. K jejich aplikaci je nezbytně nutné, aby všichni vyučující respektovali požadavky uvedené v IVP. Respektování individuálních zvláštností a speciálních vzdělávacích potřeb žáka se děje efektivněji tam, kde se ve výuce střídá méně vyučujících a kde je dobrá komunikace mezi učitelským sborem v oblasti sjednocení požadavků kladených na žáka. Přirozeně se zvyšujícím se počtem vyučujících se zvyšuje riziko rozdílných nároků.

ČEMU POMÁHÁ

- Objektivně posuzujeme a hodnotíme dosaženou úroveň vzdělávání žáka.
- Plánujeme reálné cíle pro další období.

- Respektujeme možnosti žáka, který je limitován svou diagnózou, stupněm a druhem sluchového postižení.
- Motivujeme žáka, a tím ho rozvíjíme, probouzíme v něm aktivitu.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Konkrétní projevy sluchového postižení ovlivňují kvalitu zvládnutí určitých úkonů žáky, např. rychlost nebo možnost samostatně pracovat, obsah, kvalitu a správnost písemného projevu, psaní diktátů, poslechová cvičení apod. Úkony, které žák nemůže nebo nestihl vykonat z důvodu postižení, se nehodnotí vůbec. Činnosti negativně ovlivněné postižením hodnotí učitel s tolerancí – pedagog či asistent pedagoga (pokud je ve třídě přítomen) případně mohou připravit alternativní úkol – individuální pracovní list, který při vypracování zohlední specifické problémy při vzdělávání vyplývající z diagnózy. Zachování individuálního přístupu k žákovi vyžaduje využívání více forem hodnocení. Jakou konkrétní formu hodnocení učitel využije, záleží na typu hodnoceného úkolu a na tom, do jaké míry zasahuje postižení žáka do jeho plnění. Při individuálním hodnocení se hodnotí i sebemenší pokrok při osvojení učební látky.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Srozumitelné formulování pravidel pro hodnocení.
- Označení kritérií, která bude pedagog hodnotit u žáků specificky.

RIZIKA

- Nejednotnost přístupu jednotlivých pedagogů.
- Úlevy pedagogů tam, kde nejsou nutné (nejsou doporučeny).
- Nebezpečí, které vyplývá z toho, že třídě nebyly vysvětleny důvody vedoucí k odlišnému hodnocení žáka.
- Nerespektování diagnózy a z ní plynoucích deficitů a specifických zvláštností.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Individualizace hodnocení je uplatňována na základě zhodnocení možností žáka vyplývajících z druhu a stupně jeho sluchového postižení. Zejména v období počátečního

vzdělávání by však měla zohledňovat osobnostní charakteristiku žáka, úroveň aspirace, možné psychické problémy související se zdravotním stavem apod. s cílem pozitivní motivace ke vzdělávání. Proto nelze uvést, která opatření k úpravě hodnocení náleží ke kterým stupňům podpory. Toto opatření aplikujeme po důkladném zvážení dopadů úprav hodnocení na cíl vzdělávání (v 1. stupni podpory) a na základě konkrétního doporučení poradenského pracovníka ŠPZ (ve 2.–5. stupni podpory).

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-171-80.
2. FISHER, R. *Učíme děti myslet a učit se. Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-262-0043-7.
3. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-628-5.
4. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Vyd. 2. Praha: Grada. 2009, 200 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
5. KOSÍKOVÁ, V. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada. 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2433-1.
6. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 152 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

6.2 PODMÍNKY A METODY DLOUHODOBÉHO SLEDOVÁNÍ ŽÁKŮ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **HODNOCENÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má častější výkyvy ve výkonech (potřeba analýzy výkonů pro vysledování aspektu, který mění jejich charakter).
- Školní neúspěšnost žáka (celková nebo jen v určité oblasti).
- Žák má narušené sebehodnocení (neobjektivní náhled na své schopnosti – nadhodnocování x podceňování nebo celkový rozpor v přístupu k sebehodnocení).
- Žákova motivace k úkolovým činnostem nebo k jiným aktivitám je snížena.
- Žák má obtíže v oblasti socializace – budování pozice ve třídě.
- U žáka se objevuje zvýšená unavitelnost a snížená schopnost koncentrace pozornosti.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Podklady pro hodnocení a klasifikaci získávají vyučující zejména: soustavným diagnostickým pozorováním žáka, sledováním jeho výkonů a připravenosti na vyučování, různými druhy zkoušek (písemné, ústní, grafické, praktické, pohybové), kontrolními písemnými pracemi, analýzou výsledků různých činností žáků, konzultacemi s ostatními vyučujícími a podle potřeby i psychologickými a zdravotnickými pracovníky. Hodnocení žáků by mělo být adresné, a to i v případě slovního hodnocení při společné práci a mělo by se zaměřovat na široké spektrum projevů žáka v oblasti poznávací, činnostní a hodnotové. Spočívá ve vlastním pozorování i v rozboru prací, různých činností a výsledků žáka. Sledujeme postupný vývoj jeho kompetencí. Zajímá nás osvojování vědomostí a rozvoj schopnosti je aplikovat, postupně nabývaná samostatnost žáka, ale také formování osobnosti žáka, jeho přístup k práci, postoje a hodnoty. Záznamy o tomto vývoji, zejména o vývoji jazykových kompetencí, uchováváme v různých formách.

K nejčastějším způsobům dlouhodobého sledování a následného vyhodnocení žáka se sluchovým postižením patří:

- vyhodnocování IVP;
- vyhodnocování úrovně samostatnosti žáka;
- žákovské portfolio;
- sebehodnocení.

ČEMU POMÁHÁ

- Můžeme posoudit dílčí pokroky za určitou dobu, za určité období.
- Dokreslují nám celistvý pohled na vývoj a pokroky žáka jako jedince.
- Dopomáhá k získání co nejpřesnějšího obrázku o celkové úrovni žáka.
- Nabízí náhled a přesnější předpoklad dalšího vývoje žáka, jeho možností v dané oblasti.
- Pomáhá žákovi uvědomit si jeho výkony i proces jejich dosahování.
- Umožňuje stanovit další cíle a další potřebné formy podpory.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Jednou z možností dlouhodobého sledování výsledků žáka je **vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu (IVP)**. IVP vyhodnocujeme průběžně. Na základě vyhodnocení lze IVP během roku doplňovat a upravovat.

Vyhodnocujeme míru zvládnutí vzdělávacích cílů a pokroky, kterých žák dosáhl v daném období, a zda je aktuální nastavení IVP vyhovující vzhledem k potřebám a schopnostem žáka.

Dle platné legislativy se IVP vyhodnocuje nejméně dvakrát ročně, a to za účasti všech, kteří se na jeho tvorbě podílejí: vyučující učitelé, ředitel školy, výchovný poradce, zákonný zástupce, pracovník ŠPZ, případně další odborníci. Podkladem pro hodnocení žáka jsou individuální výstupy žáka uvedené v IVP, které se u žáků modifikují, či dokonce výrazně upravují školní výstupy při vzdělávání uvedené v ŠVP.

Vyhodnocování **samostatnosti žáka** nám nabídne další možnosti práce se žákem. Maximální samostatnost práce je jedním z cílů ve vzdělávání žáků se sluchovým postižením. Sledujeme míru potřeby přímého vedení (asistentem či pedagogem), míru a formu dohledu a zásahů do práce žáka (asistentem či pedagogem) a také schopnost využívání potřebných učebních pomůcek k samostatné práci.

Další možností dlouhodobého sledování výsledků je **žákovské portfolio**, kam se zakládají práce žáka – výkresy, grafomotorická cvičení, psané texty, vyhodnocené písemné práce, videa, fotodokumentace atd. Portfolio dobře poslouží k motivaci žáka i lidí, kteří s ním pracují (rodina, asistenti, pedagogové), a dokreslí celkový pohled na úroveň jeho schopností, chuti pracovat a částečně umožní i odhad dalších možností. Nad pracemi je možné se žákem vést diskuzi.

Je vhodné zakládat písemné projevy dětí, jejich zhodnocení, slovní hodnocení nejrůznějších situací, obrázky, práce ze školní matematické olympiády, testy z matematiky a průběžné práce do ostatních předmětů. Na základě těchto výsledků své práce jsou žáci nejlépe schopni posoudit, v čem se zlepšili a kde je třeba přidat.

Sebehodnocení je důležitou součástí hodnocení žáků a prolíná do všech předmětů, ale i situací mimo vyučování. Učí žáka popsat a uvědomovat si své výsledky, proces jejich dosahování, ale i chyby a další postup ve vzdělávání. Sebehodnocení žáka dává zpětnou vazbu učiteli i rodičům – ukazuje žákovo sebevědomí i učební strategii.

Portfolio je jeden z nástrojů sebehodnocení. Když se má dítě posunovat v učení, musí vědět, co dělá dobře a kdy a kde dělá chyby. A právě tuto možnost mu portfolio dává. Neustále má před očima svůj vývoj. Může hledat vlastní chyby, opravovat je, mluvit o své práci s učitelem i s rodiči. Portfolia můžeme využívat i při třídních schůzkách, kdy žáci společně se zástupcem rodičů a třídním učitelem mohou hodnotit dosažené výsledky v různých oblastech.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Věnujeme dostatek času přípravě systému hodnocení, zapojíme do ní jak žáky samotné, tak i zákonné zástupce.
- Dbáme na to, aby systém hodnocení byl jasný a pro všechny srozumitelný.
- Sebehodnocení se nesmí stát prostředkem nátlaku na pedagoga, cílem je shoda obou hodnocení (pedagoga i žáka) tak, aby bylo pro žáka motivační do dalšího období.
- Při realizaci hodnocení pomocí portfolia vedeme žáky, ale i zákonné zástupce k tomu, že portfolio nejsou jen desky na uskladnění jejich prací, ale soubor aktivit, které prezentují jejich vývoj.

RIZIKA

- Necitlivé vedení sebehodnocení žáka pedagogem.
- Nerealističnost v sebehodnocení žáků.
- Přístup k portfoliu jako k podřadnému nástroji (zejm. projevování tohoto postoje před žákem).
- Nedostatečné seznámení se pedagoga s popsányými metodami.
- Časová náročnost (posuzování, diskuze se žákem – portfolio, sebehodnocení).

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Dlouhodobé sledování výsledků žáka by mělo být přirozenou součástí procesu hodnocení na všech stupních podpory.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. KOLÁŘ, Z. *Hodnocení žáků*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2009. 200 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
2. KOŠTÁLOVÁ, H.; MIKOVÁ, Š.; STANG, J. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-807-367-3147.
3. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 112 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

6.3 ROZŠÍŘENÉ FORMY HODNOCENÍ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **HODNOCENÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák trpí stresem z hodnocení špatnými známkami.
- Žák citlivě vnímá vlastní neúspěch.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Aby bylo hodnocení žáků efektivní, mělo by být objektivní. Ohodnotit žáka tak, aby si byl vědom, v čem spočívají jeho nedostatky, co ještě musí udělat, aby dosáhl lepších výsledků, a přitom ho neponížit a nedemotivovat, to považujeme za opravdové umění vyzrálé kantorské osobnosti.

Pravidla hodnocení žáků jsou zpracována ve školském zákoně. Rozšířené formy hodnocení zachycují řadu aspektů, které s dosahováním znalostí, dovedností a kompetencí souvisí a které lze jen těžko hodnotit známkou.

ČEMU POMÁHÁ

- Vhodným a citlivým hodnocením pomáháme stavět pozitivní vztah k učení.
- Navozujeme optimální a rovnocenné podmínky pro vzdělávání a školní úspěšnost – reflektuje na možnosti žáka, které vychází z jeho speciálních vzdělávacích potřeb (SVP).
- Podporujeme osobnostní rozvoj žáka (motivační a aktivizační faktor rozvíjí sebeúctu, identitu).
- Umožňujeme popsat sociální aspekty vzdělávání (přijetí žáka kolektivem, jak se zapojuje atd.).
- Pomáháme žákovi vyrovnávat se s vlastní odlišností a případně si utvořit kompenzační strategie.
- Umožňujeme porozumět chybám a nedostatkům a rozvíjet práci s chybou (náhled na výkon).
- Motivujeme k lepším výkonům, k učení (náhled na slabší stránky a návod, na čem zapracovat).
- Spoluutváříme pozici žáka ve třídě, potažmo i ve společnosti – pomáháme eliminovat sociální znevýhodnění žáka s SVP (přijetí žáka kolektivem a příznivé klima ve třídě).
- Umožňujeme spolužákům naučit se zohledňovat nároky k ostatním, oceňovat úsilí a výsledky jejich práce.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Při hodnocení žáků se sluchovým postižením musí být brány v potaz vzdělávací obtíže těchto žáků a při vytváření jejich hodnocení se používají takové metody, které žáku umožní podat co nejlepší výkon. Hodnotí se podle konkrétních cílů daných v individuálním vzdělávacím plánu každého žáka se sluchovým postižením.

Slovní hodnocení – slovní hodnocení popisuje úroveň vzdělání žáka, které dosáhl ve vztahu k očekávaným výstupům formulovaným v učebních osnovách jednotlivých předmětů ŠVP, k jeho vzdělávacím a osobnostním předpokladům a k jeho věku. Vyhláška č. 48/2005 Sb. udává, co by slovní hodnocení mělo zahrnovat.

Je více motivující, zabývá se i hůře měřitelnými kvalitami žáka. Nutí učitele zabývat se podrobněji žáky. Rodiče mají přesnější představu o dění ve škole, o postavení žáka zde i o tom, co v daném předmětu žák zvládl a v jaké kvalitě, včetně nedostatků, chyb a jejich příčin. Popsané závěry se lépe ověřují. Učí žáka pracovat se zpětnou vazbou, spoluzodpovědnosti za výsledek. Nedochozí ke „škatulkování“ dítěte.

Kriteriální hodnocení – hodnocení dle předem daných hledisek. Kritéria, která např. shrnují celkové hodnocení z určitého předmětu, si pedagog stanoví sám (např. domácí příprava, aktivita v hodině, pokroky ve znalostech apod.). Lze stanovit kritéria i na užší celky – osvojení jistých dovedností či znalostí. Některá kritéria se hodnotí slovně, jiná známkou, body atd. Vychází z dosažené kvality vzdělání a ze skutečnosti, že každý žák má jiné předpoklady pro dosahování různých vzdělávacích cílů. Daná kritéria je však nutno zmapovat a začlenit do výuky – připravit výuku a úkoly tak, abychom vysledovali námi nastavená kritéria. Vyžaduje pestrost výuky, využívání mnoha stylů výuky a různých forem zadávaných úkolů.

Kvantitativní hodnocení – známkou. Pokud špatných známek přibývá, žáci se konfrontují čím dál více s vlastním negativním hodnocením, které ale ve formě známky nevypráví, kromě neúspěchu, vlastně o ničem. Klasifikace postupně pro žáka ztrácí svůj smysl. Stává se nedostatečnou odpovědí na žákovu práci. Žáci neznají vlastní hodnotu, smysl učení a vzdělání. Jejich snaha nepřamení z vnitřního popudu něčeho dosáhnout, protože jsou od začátku směřováni k vnější odměně nebo se potýkají s tlakem ze strany učitelů a rodičů.

Kombinace hodnocení známkou a slovního hodnocení – umožňuje reflektovat na požadavky individuálního přístupu k žákovi. Tento způsob hodnocení je vhodné použít také v situacích, kdy žák není příliš úspěšný. Podpoří to motivaci k další práci a výstižně popíše, jaké chyby či nedostatky se dopouští a jak se dalších podobných vyvarovat.

Kvalitativní hodnocení, slovní hodnocení – zpětná vazba by měla být podstatou i slovního hodnocení. Slovní hodnocení je umožněno školským zákonem a stojí za zdůraznění, že ze zákona se mu dostalo již rovnocenného postavení. Avšak převádění jednoho způsobu hodnocení na druhý při přestupu na jinou školu, které zákon ukládá, je někdy problematické.

Hodnocení zobrazováním – ke známce je přiřazen symbol, na kterém se třídní kolektiv společně s třídním učitelem nebo vyučujícím daného předmětu domluví na některé z třídnických hodin.

Nonverbální hodnocení – není samostatnou formou hodnocení. Učitelův hlas, jeho mimika, používaná gesta a kontakt jsou stejně jednoznačné formy hodnocení jako slovo nebo písmo. Žáci si na učitelovy projevy rychle zvyknou a dovedou na ně reagovat. Mnohdy mají větší váhu než dlouhé upozorňování na klady nebo na nedostatky v žákových projevech.

Autentické hodnocení – jde o zjišťování znalostí a dovedností v situacích blízcích se reálným. Zaměřuje se na úkoly důležité pro praktický život.

Hodnocení portfolia – jedná se o uspořádaný soubor prací žáka shromážděných za určitou dobu výuky, který poskytuje rozmanité informace o jeho zkušenostech a pracovních výsledcích. Portfolio je jeden z nástrojů sebehodnocení. Když se má dítě posunovat v učení, musí vědět, kdy a kde dělá chyby. Co má odstranit, aby mohlo jít dál. A právě tuto možnost mu portfolio dává. Neustále má před očima svůj vývoj. Může hledat vlastní chyby, opravovat je, mluvit o své práci s učitelem i s rodiči.

Individualizované hodnocení – při individualizovaném hodnocení je prioritní osoba hodnoceného žáka, jeho výchozí situace, okolnosti, které s největší pravděpodobností ovlivňují jeho výkon či výsledek, který je právě předmětem našeho hodnocení. Celkově tedy zohledňuje vývoj schopností žáka, poměří je předchozí výkony se současnými.

Objektivizované hodnocení – užívá se, když učitelé potřebují získat zpětnou vazbu o výsledcích hodnocení v rozsáhlých statistických souborech, v určitých třídách, v určitém čase. Typickou situací jsou různé čtvrtletní, pololetní a závěrečné práce, podle kterých zjišťujeme stupeň dosažených znalostí a jejich následné užití.

Doporučované formy hodnocení pro vzdělávání žáků s SVP – širší slovní hodnocení, kombinace více forem hodnocení. Kombinace hodnocení nám umožňuje reflektovat na požadavky individuálního přístupu k žákovi. Zahrnuje takové formy hodnocení, které obsáhnou komplexně průběh vzdělávání žáka v souvislosti s jeho SVP. Lze aplikovat prvky hodnocení individualizovaného (hodnotí vývoj výkonů žáka), formativního (poskytující zpětnou vazbu žákovi i učiteli), slovního (výstižný popis), ale i klasifikačního. Dále se využívá vzájemného hodnocení žáků, vlastního hodnocení žáků (sebehodnocení),

bodového hodnocení, odměn (např. za snahu – využívání různých symbolů, tiskátek, obrázků, samolepek), uvedení počtu chyb (např. 5/11 – jasně udává míru zvládnutí daného úkolu a nevyvolává tolik stres).

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Zvýšené riziko školní neúspěšnosti – silnější motivace, prevence proti ztrátě motivace.
- Specifika možností pro plnění zadaných úkolů žáka – nemožnost plnit daný úkol tak jako ostatní – vyšší unavitelnost, omezení v pohybu, narušená grafomotorika, pomalejší pracovní tempo, poruchy pozornosti, využívání názorných pomůcek při práci.
- Sociální znevýhodnění integrovaného v kolektivu – náročnější budování pozice (vyzdvížením pozitivních a silných stránek žáka upevnujeme jeho místo v kolektivu).
- Neadekvátní hodnocení známkami – tzv. „motivační jedničky“.
- Neochota nebo nezkušenost pedagogů se zaváděním jiných forem hodnocení.

RIZIKA

- Žák si nepřeje být hodnocen jiným způsobem, nechce být vyčleňován.
- Žák trpí stresem z hodnocení špatnými známkami.
- Nepochopení jiného hodnocení žáka kolektivem (pocit, že je neoprávněně privilegován).
- Časově a strategicky náročnější příprava výuky, koncepčně cílených zkoušek a úkolů.
- Nezkušenost učitelů s jinými formami hodnocení, nejistota, jak postupovat, nedostatečné kompetence nebo neochota podrobněji se zamyslet nad jednotlivými aspekty kompetence (analýza postupu práce, styl učení, uvažování žáka) a nad formulacemi hodnocení.
- Nedostatečná motivace pedagogů měnit zasetý způsob výuky a hodnocení – ať už z důvodů osobních, či pro nedostatečnou podporu a ocenění náročnější práce pedagogů.
- Nepřijetí jiného hodnocení ze strany rodičů, snaha o stejné hodnocení i jejich dítěte (pocit vyčleňování žáka z kolektivu).

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Do této skupiny se zahrnují žáci s jednostrannou hluchotou či lehkým sluchovým postižením. Při hodnocení tolerujeme nedostatečnou fonematickou diferenciaci zejména při

poslechových cvičeníh v cizím jazyce. U žáků s jednostrannou hluchotou musíme při hodnocení výkonů také zohlednit nedostatečné směrové slyšení.

STUPEŇ 2

Do této skupiny lze řadit žáky s lehkým či středně těžkým sluchovým postižením. Žák má zpravidla vypracován IVP, kde vylučujeme zejména klasifikaci poslechových cvičení v cizím jazyce. Lze využít pouze např. kombinaci hodnocení známkami se slovním hodnocením, příp. širší hodnocení v klíčových předmětech či oblastech nejvíce ovlivněných nedostatečnou sluchovou diferenciací.

STUPEŇ 3

Žáci se středně těžkým sluchovým postižením a výraznou úpravou přístupu i hodnocení. Doporučeno slovní hodnocení v předmětech ČJ, cizí jazyk, případně v naukových předmětech.

STUPEŇ 4

Žáci s těžkým sluchovým postižením, výraznou úpravou přístupu i hodnocení a případně i obsahovou úpravou IVP. Doporučeno slovní hodnocení v předmětech ČJ, cizí jazyk, v naukových předmětech.

STUPEŇ 5

Žáci s těžkým sluchovým postižením a souběžným postižením více vadami a výraznou úpravou přístupu i hodnocení a obsahovou úpravou IVP. Doporučeno slovní hodnocení ve všech předmětech, případně i motivační hodnocení.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-171-80.
2. HOUŠKA, T. *Slovní a kriteriální hodnocení – příležitost i pro učitele*. [online]. Dostupné na: <http://mojeskola.net/slovni-a-kriterialni-hodnoceni-prilezitost-i-pro-ucitele>.
3. *Informace k hodnocení výsledků vzdělávání žáků*. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/informace-k-vyplnovani-vysvedceni-na-zakladnich-skolach-od>.
4. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Havlíčkův Brod: Grada, 2007.
5. KOŠŤÁKOVÁ, H.; MIKOVÁ, Š.; STANG, J. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-80-736-731-47.
6. SCHIMUNEK, F. P. *Slovní hodnocení žáků*. Praha: Portál, 1995. 54 s. ISBN 808-52-829-17.

7. TOMANOVÁ, M. *Klasické známky nebo slovní hodnocení*. [online] Dostupné na: <http://jdemedoskoly.cz/zs1stupen/temata/jakfungujezs/slovnihodnoceni>. Asp.
8. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, v platném znění.
9. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v platném znění.
10. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání (školský zákon), § 16, v platném znění.

6.4 POSÍLENÍ MOTIVAČNÍ FUNKCE HODNOCENÍ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **HODNOCENÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák se nezapojuje do individuálních či skupinových aktivit, málo spolupracuje nebo nespolupracuje vůbec.
- Nedostatečná vnitřní motivace žáka k učení.
- Žák je zvýšeně unavitelný (vlivem únavy nezvládá dokončit úkoly v plném rozsahu).
- Žák má obtíže v oblasti zaměření nebo udržení pozornosti.
- Žák potřebuje ve zvýšené míře zpětnou vazbu (ujištění) anebo odměnu za práci.
- Žák neumí samostatně pracovat.
- Žák hůře snáší vlastní neúspěch.
- Sociální znevýhodnění integrovaného žáka v kolektivu – náročnější budování pozice.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření spočívá v posílení motivace žáka k učení. Povzbuzujeme ho k činnostem, k aktivitám spojeným s vyučováním, s určitým předmětem. Využíváme k tomu alternativních forem hodnocení, ne známky (např. tiskátka, body, odměny za určitý počet bodů, oblíbená činnost). Žáka nejlépe namotivujeme přes jeho konkrétní individuální zájem. Můžeme ocenit i hůře měřitelné kvality (snahu aj.)

ČEMU POMÁHÁ

- Umožňujeme i méně úspěšným a častěji neúspěšným žákům prožít pocit úspěchu, ocenění, pocit radosti z učení.
- Pomáháme žákovi získat pozitivní vztah ke škole, výuce a učení se nejen v době základní školní docházky.
- Rozvíjíme cílevědomou práci žáka.
- Získáváme si žáka pro nějakou práci, aktivitu v rámci předmětu, tématu, úkolu.
- Zpestřujeme žákovi výuku a vzdělávání vůbec.
- Eliminujeme narušování výuky žákem.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Motivačně žáka hodnotíme z úkolů ve výuce, za pokrok, který udělal, i z úkonů, které nesouvisí přímo s vyučovanou látkou (za snahu, za výdrž, za výpomoc např. s přípravou,

za „nezlobení“). Nejdříve zjistíme žákovy koníčky, zájmy, oblíbené činnosti a vybereme ten nejvhodnější vzhledem k jeho formě a dostupnosti. V případě potřeby přizpůsobíme žákovu pracovní místo a zvolíme vhodný prostor pro prezentaci a udělování bodů a odměn (podle formy tohoto udělování). Podle situace také zvážíme, zda do tohoto hodnocení zapojíme celý kolektiv, určitou skupinku nebo pouze jednoho žáka.

Využíváme: pochvalu, body, přidělení nějaké funkce ve třídě, oblíbenou činnost či hru, symboly – nálepky, tiskátka, obrázky aj.

Body a odměny udělujeme dle předem stanovených pravidel za konkrétní smluvený výkon. Samotné nastavení odměňování (za kolik práce obdrží to či ono) a intervalu udělování jednotlivých bodů a odměn závisí na individuálních potřebách žáka. Musíme tedy zvážit, jakou práci je žák schopen a ochoten za danou odměnu udělat. Cílem je, aby ohodnocení bylo motivační, ale zároveň bylo uděleno za maximální možný výkon. V případě, že zbytečně slevujeme nebo naopak klademe nadměrné nároky na vykonanou práci žáka, nebude toto hodnocení funkční.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Věnujeme dostatek času výběru vhodné motivace.
- Snažíme se na výkonu žáka najít vždy něco pozitivního a nehodnotíme jen dokončený úkol, ale i rozpracovaný úkol.
- Poskytování motivace/odměn směřujeme k prodlužování samostatné práce a rozvíjení samostatnosti žáka.
- Na daném hodnocení je třeba se dohodnout se zákonnými zástupci (např. slovní hodnocení – zákonní zástupci o něj musejí požádat), příp. je seznámíme s používanými metodami.

RIZIKA

- Chybně nastavená frekvence odměňování (zevšednění odměn, příliš časté odměňování aj.).
- Nevhodně zvolený způsob posílení motivace v hodnocení (zejm. užívání tzv. „motivačních jedniček“ vede k neobjektivnímu hodnocení žáka a narušuje jeho sebehodnocení).
- Nadhodnocování žáka nebo poskytování nadměrných úlev (často nesouvisejících s jeho diagnózou) ve snaze ho motivovat.
- Slíbení nespílitelné odměny.
- Přílišné zdůrazňování jinakosti integrovaného žáka.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Potřeba motivace primárně nesouvisí se stupněm postižení žáka, nelze ji tedy zadat do stupňů. Volba způsobu a intenzity posílení motivace žáka v hodnocení závisí na jeho potřebě motivace a kvalitě analýzy této potřeby pedagogem.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-171-80.
2. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2009. 200 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
3. KOŠTÁLOVÁ, H.; MIKOVÁ, Š.; STANG, J. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-80-736-731-47.
4. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.7 OBLAST PODPORY Č. 7: PŘÍPRAVA NA VÝUKU

7.1 JINÉ FORMY PŘÍPRAVY NA VYUČOVÁNÍ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **PŘÍPRAVA NA VÝUKU**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák v důsledku snížené úrovně dorozumívacích dovedností není schopen dosáhnout adekvátních výsledků při domácí přípravě, kterých dosahují jeho zdraví vrstevníci.
- Žák má zvýšené nároky na upevnění učiva, potřebuje více času a příležitostí k zafixování probíraného učiva, jeho utřídění a zařazení do systému vědomostí.
- Schází podpora žáka ze strany rodiny.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Domácí příprava je druhotným doplňkem, primární učení žáka probíhá při vyučování ve škole. Cílem domácích úkolů u žáků je důležité procvičování učiva zejména v praktických dovednostech, opakování probrané látky, rozvoj slovní zásoby, vysvětlování neznámých pojmů – abstraktní pojmy, cizí slova atd., rozvoj čtení s porozuměním a rozvoj písemné podoby českého jazyka.

ČEMU POMÁHÁ

- Domácí příprava při vhodném vedení pomáhá dobré koordinaci s výukou ve škole.
- Respektujeme individuální potřeby a komunikační dovednosti žáka.
- Rozvíjíme komunikační dovednosti (rozvoj slovní zásoby), což výrazně zvyšuje pravděpodobnost úspěchu ve školním prostředí a ve vyučování, zejména v předmětech, které jsou na přenosu informací mluveným nebo psaným slovem závislé.
- Pomáháme snížit zátěž na žáka, správně informujeme žáka a rodiče (zadání je jasné, konkrétní, rodič nemá pochyby, co má s dítětem dělat).
- Pomáháme zpřehlednit rozsah domácí přípravy, lépe ji plánovat a organizovat v čase.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Zadávání domácích úkolů:

- Učitel dohlédne, aby si žák domácí úkol zaznamenal a úkolu porozuměl, případně se zápisem úkolu pomůže či úkol zaznamená sám.
- Srozumitelnost zadání úkolu je důležitá i pro rodiče, žáci se sluchovým postižením mají problémy s porozuměním či nepochopením při zadání – vhodná písemná forma komunikace s rodiči a pedagogem.
- V množství úkolů a četnosti je třeba se zaměřit na priority ve vzdělávání žáka.
- Pedagog se věnuje žákovi individuálně, což úzce souvisí s režimem výuky, a při vyšší míře podpory je vhodná účast asistenta pedagoga.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Vzájemná spolupráce pedagoga, rodičů a žáka při domácí přípravě.
- Nepřetěžovat žáka, jedná se o doplnění výuky, je třeba respektovat možnosti žáka.

RIZIKA

- Nedostatečná spolupráce rodičů či žáka při domácí přípravě.
- Tendence dokončovat školní práci v domácím prostředí při domácí přípravě na vyučování.
- Velké nároky na rodiče v „dovysvětlení učiva“.
- Nedostatečná slovní zásoba žáků v českém jazyce.
- Malý dohled ze strany pedagogů nad zaznamenáváním obsahu domácí přípravy.
- Nevhodně zadaný úkol – žák nemá učivo upevněné (např. cizí jazyky) nebo žákovi rodiče neumí pomoci.
- Kumulování domácí přípravy do krátkého časového úseku.
- Nedostatečná orientace v textu – pochopení obsahové stránky je často komplikováno nesprávným porozuměním výkladům, definicím a vzorcům.
- Přetížení žáka mimoškolními aktivitami.

ILUSTRACNÍ PŘÍKLAD

Žák s těžkým sluchovým postižením, komunikuje mluvenou řečí za pomoci znaků znakového jazyka pro dobré pochopení obsahu sdělené informace. Rodiče se znakový jazyk nikdy neučili, mají pocit, že jim se synem stačí komunikace pouze na úrovni sociálních potřeb. Rodiče synovi při domácí přípravě na vyučování nepomáhají. Do rodiny začala docházet studentka v rámci praxe, která komunikuje znakovým jazykem. Žákovi pomáhá zejména

zdokonalovat se ve čtení s porozuměním, v rozvoji slovní zásoby a psaní. Příprava na výuku se zlepšila a pedagog ji hodnotí velmi kladně zejména v rozvoji slovní zásoby.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Přirozený rozvoj mluvené řeči dítěte a žáka. Žák většinou v tomto stupni opatření nemívá větší problémy s osvojením mluvené řeči a gramatických pravidel jazyka. Komunikace probíhá orální formou – mluvenou řečí.

Je třeba rozvíjet zejména pragmatickou rovinu jazyka – vyprávění, otázky a odpovědi, rozvoj gramatické stavby věty. Obsahově se příprava na vyučování výrazně neliší od intaktních žáků.

STUPEŇ 2

V mateřské škole je důležitá spolupráce s rodiči, průběžné zadávání úkolů, zejména v souvislosti s rozvojem slovní zásoby, reedukace sluchu a komunikačních dovedností – poskytnutí odpovídajících výukových materiálů, např. popisování dějů obrázků – cíleně vedeme dítě ke gramaticky správné komunikaci.

Na základní škole je třeba více rozvíjet při domácí přípravě slovní zásobu, gramatickou stavbu věty, čtení s porozuměním, dbát na rozvoj písemné podoby jazyka – žáci mohou mít problém např. s diferenciací sykavek (nedostatečná fonemická diference), a žák píše tak, jak slovo slyší: záclona x cáclona. V tomto případě je vhodné, aby rodiče vytvořili spolu se žákem deníček, kde si bude neznámá slova zapisovat a postupně fixovat zrakem.

Na střední škole je třeba domácí přípravu zaměřit na pochopení obsahu učiva a rozvoj slovní zásoby, zejména v oblasti neznámých, cizích slov a odborných výrazů.

STUPNĚ 3, 4

Žáci komunikují mluvenou řečí v kombinaci se znaky znakového jazyka nebo pouze ve znakovém jazyce. Rodiče či osoba, která se se žákem připravuje na vyučování, by měli i v domácím prostředí užívat stejný komunikační prostředek jako žák. Domácí příprava spočívá v rozvoji komunikačních dovedností, rozvoji slovní zásoby, vysvětlování nových pojmů, pomáhá při pochopení zadání a užívání adekvátních pomůcek na vyučování – deník pojmů, deník s gramatickými pravidly, použití počítadla, hracích peněz, tabulky

násobků, číselné osy, didaktických materiálů – mapy, glóbus atd. Pokud žák komunikuje ve znakovém jazyce, je vhodný překlad textů do znakového jazyka.

STUPEŇ 5

Žáci komunikují mluvenou řečí v kombinaci se znaky znakového jazyka, ve znakovém jazyce, případně alternativní formou komunikace. Rodiče či osoba, která se se žákem připravuje na vyučování, by měli i v domácím prostředí užívat stejný komunikační prostředek jako žák. Domácí příprava spočívá v rozvoji komunikačních dovedností, rozvoji slovní zásoby, vysvětlování nových pojmů, pomáhá při pochopení zadání a užívání adekvátních pomůcek na vyučování – deník pojmů, deník s gramatickými pravidly, použití počítadla, hracích peněz, tabulky násobků, číselné osy, didaktických materiálů – mapy, glóbus atd.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 42 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.8 OBLAST PODPORY Č. 8: PODPORA SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ

8.2 ODLIŠNÉ STRAVOVÁNÍ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **PODPORA SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Při vyučovacím procesu žák potřebuje odlišné stravování nebo jiný způsob podávání stravy.
- Aktuální zdravotní stav žáka.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření spočívá v umožnění odlišného způsobu stravování pro žáky a zajištění podmínek pro podávání odlišného stravování z medicínských důvodů.

ČEMU POMÁHÁ

- Opatření pomáhá řešit problém ve stravování u žáků, kteří mají dietní stravování nebo obtíže s běžným příjmem potravy.
- Vytvořením podmínek zajistíme žákovi pravidelnou docházku do vzdělávacího zařízení.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Opatření aplikujeme na žádost zákonného zástupce či zletilého žáka po předložení potvrzení ošetřujícího praktického lékaře pro děti a dorost (viz vyhlášku č. 107/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 17/2015 Sb). Vlastní realizace opatření je prováděna v souladu s možnostmi školy (možnost uvaření nebo objednání dietního jídla, umožnit dítěti přinést si jídlo z domova a zajistit jeho konečnou přípravu, úprava prostoru ke stravování apod.), dle potřeb dítěte (např. stravování v pravidelných intervalech) a s potřebným personálním zabezpečením.

RIZIKA

- Vedení školy nezohlední požadavky rodičů na odlišný způsob stravování dítěte ve škole.
- Není dohlédnuto na příjem potravy v daných časových intervalech.
- Nejsou dodržována opatření k odlišnému způsobu stravování.
- Zákonný zástupce nespolupracuje, neoznámí dietetická opatření řediteli.
- Zákonný zástupce nepředloží odborná vyjádření lékaře ohledně odlišného stravování žáků.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Opatření aplikujeme dle individuálních potřeb žáka ve všech stupních podpory.

Dále viz Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení nebo závažného onemocnění.

8.3 PODÁVÁNÍ MEDIKACE

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **PODPORA SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má lékařem indikovanou medikaci, jejíž nepodání by mohlo přivodit vážné zdravotní komplikace, případně ohrožení životních funkcí.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření spočívá v podávání medikace v průběhu vzdělávacího procesu dle potřeb žáka. Medikace je podávána buď pravidelně, nebo v akutních případech. Úkolem školy a školského zařízení je kromě vzdělávání žáků také podpora a zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví.

ČEMU POMÁHÁ

- Pravidelné užívání medikace předepsané lékařem je nezbytné pro zdárný vývoj žáka, kterému je nutno ze zdravotních důvodů v době vyučování dát léky.
- Podáváním potřebné medikace zajistíme žákovi možnost pravidelného docházení do školního zařízení.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Opatření aplikujeme v souladu s potřebami konkrétního žáka dle doporučení odborného lékaře a na žádost zákonného zástupce.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

Ve všech stupních podpory aplikujeme dle individuálních potřeb žáka.

Dále viz Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení nebo závažného onemocnění.

8.4 SPOLUPRÁCE S EXTERNÍMI POSKYTOVATELI SLUŽEB

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **PODPORA ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má výukové problémy.
- Jazyková deprivace žáka.
- Žák reaguje na pokyny neadekvátně nebo vůbec.
- Žák má poruchy pozornosti a soustředění.
- Záškoláctví žáka.
- Sociální separace žáka.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Péče o žáky se sluchovým postižením by měla mít komplexní charakter. Je důležité dodržovat provázanost mezi rezortem školským, zdravotnickým a sociálním. Komplexní péči chápeme jako systém služeb a programů poskytovaných dětem ohroženým v sociálním, biologickém a psychickém vývoji, dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám, s cílem předcházet progresi postižení, eliminovat nebo zmírnit jeho následky a poskytnout dětem, žákům a rodinám možnost školské a sociální integrace.

ČEMU POMÁHÁ

- Zabraňujeme deprivaci smyslové, sociální a psychické.
- Umožňujeme žákovi účastnit se aktivit, které by mu jinak byly upřeny.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Příklady poskytovatelů služeb:

Péče zdravotní

Diagnostika sluchových vad a poruch, jejich kompenzace.

1. Diagnostikou a léčbou sluchových vad a poruch se zabývá medicínský obor audiologie. Disponuje celou řadou vyšetřovacích metod, které umožní odhalit vadu sluchu a navrhnout léčbu či optimální technickou kompenzaci. Odborné vyšetření sluchu provádí lékaři na odděleních **foniatrie a otorinolaryngologie** (ORL – ušní, nosní, krční).
2. **Centra kochleárních implantací** – www.ckid.cz, www.suki.cz, www.kochlear.unas.cz, www.Aima.cz, www.fno.cz, www.fnusa.cz, www.audionika.cz/medel.

Péče sociální a pedagogická

Zajištění speciálněpedagogické a psychologické diagnostiky, poradenství, integrovaného vzdělávání.

1. **Střediska rané péče pro rodiny dětí se sluchovým postižením:** raná péče o děti se sluchovým postižením je v současné době v České republice zajišťována Střediskem rané péče Tamtam v Praze a v Olomouci (www.tamtam-praha.cz, www.tamtam-olomouc.cz). Tato dvě střediska působí dle zájmu klientů na celém území republiky. Služby rané péče jsou poskytovány dětem se sluchovým a přidruženým postižením do sedmi let věku. Klientem rané péče není však jen dítě se sluchovým postižením, ale především jeho rodina či zákonní zástupci.
2. **Speciálněpedagogická centra pro sluchově postižené:** speciálněpedagogická centra jsou školská poradenská zařízení, která zabezpečují diagnostické, poradenské, terapeutické a metodické činnosti pro děti a žáky se sluchovým postižením. Služby jsou dále poskytovány rodičům, popř. zákonným zástupcům, pedagogům, školám a školským zařízením.
3. **Úřady práce:** sociální péče se dotýká především řešení otázek spojených s přiznáním různých sociálních dávek a příspěvků. Sociální péče pro děti a žáky se sluchovým postižením je realizována zejména v oblasti přiznání mimořádných výhod, tj. přiznání průkazu ZTP, ZTP/P, dále přiznání příspěvku na péči, mobilitu a příspěvku na nákup kompenzačních pomůcek (www.mpsv.cz, www.kompone.cz).
4. **Orgán sociálně-právní ochrany dětí:** smyslem a cílem sociálně-právní ochrany dětí je zajistit dětem nejen se sluchovým postižením ochranu a vhodné podmínky pro to, aby mohly své dětství prožívat šťastně a spokojeně a nedostávaly se do konfliktu se svým okolím ani širší společností (www.ospod.cz).
5. **Služby osobní asistence:** v případě žáků s kombinovaným postižením vykonává pro klienta ty činnosti (nebo s nimi pomáhá), které by klient dělal sám, kdyby mohl, pomáhá mu tedy řešit mnoho životně důležitých situací, které by on sám s ohledem na své postižení nezvládl (<http://www.osobniasistence.cz>).
6. Spolupráce je možná i s dalšími poskytovateli dle aktuálních možností a potřeb žáka či celé třídy – např. s organizacemi zajišťujícími podporu dobrého klimatu ve třídě apod. Je možné využít také „dobrovolníky“ z různých organizací neslyšících, výuku znakového jazyka atd.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Nezbytná je spolupráce s rodinou.

RIZIKA

- Nesouhlas zákonného zástupce.
- Neochota vedení školy zajistit spolupráci s externím poskytovatelem služeb.

- Nedostatek finančních prostředků na zajištění služby.
- Nedodržení smlouvy o poskytování služeb.
- Odmítání spolupráce žáka s poskytovatelem služby.

ILUSTRAČNÍ PŘÍKLAD

Dítě (4,5 roku) s těžkým sluchovým postižením je klientem SPC pro sluchově postižené (speciálněpedagogické centrum) a navštěvuje v rámci integrace běžnou MŠ. Před nástupem do MŠ bylo v péči poradenských pracovníků střediska rané péče TAMTAM, kde mimo jiné probíhala výuka znakového jazyka a rozvoj komunikačních dovedností. Otázky a vše ohledně školské integrace bude nadále zajišťovat a řešit SPC pro SP.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 5

Aplikuje se dle individuální potřeby žáka.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. HAVLÍK, R. *Sluchadlová propedeutika*. Brno: Mikadapress, 2007. 209 s. ISBN 978-80-7013-458-0.
2. HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0.
3. KAŠPAR, Z. *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0.
4. www.widex.com
5. www.phonak.com
6. V České republice je mnoho organizací, které poskytují služby osobám se sluchovým postižením. Pro ilustraci uvádíme odkazy na organizaci, která nabízí komplexní služby pro osoby se sluchovým postižením – www.helpnet.cz.

4.9 OBLAST PODPORY Č. 9: PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM

9.1 KLIMA TŘÍDY

Mariana Koutská

Oblast podpory: **PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obtíže v komunikaci.
- Žák je vyčleněn z kolektivu třídy.
- Žák je předmětem šikany.
- Žák má obtíže při navazování sociálních vazeb v rámci třídního kolektivu.
- Třídní kolektiv je přesycen dlouhodobou zvýšenou pozorností pedagogů určenou integrovanému žákovi.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

PO začíná s nástupem integrovaného žáka do školy a reaguje na dva typy obtíží, kterým může žák čelit: 1) příchod do nového kolektivu, který se již vzájemně zná; 2) obtíže v komunikaci, která může být náročná pro nového žáka i jeho spolužáky (ať již z důvodu klasického zasedacího pořádku, při skupinové práci a hlasitém hovoru více lidí najednou, ale především kvůli nedostatku informací o sluchovém postižení mezi žáky i pedagogy).

PO zahrnuje škálu aktivit, které významně pomáhají při adaptační fázi nového kolektivu a monitorování vztahů ve třídě. Zaměřuje se především na:

- dynamiku skupiny;
- rozvoj osobních i sociálních kompetencí jednotlivých žáků;
- téma různorodosti;
- role, které žáci ve třídě zauímají;
- emoce žáků, způsob jejich vyjádření i zvládnutí.

Cílem je nabídnout celé třídě bezpečné místo k vyjádření bez ohledu na způsob komunikace nebo přítomnost sluchového postižení za spolupráce pedagoga a asistenta pedagoga, případně pracovníka SPC nebo školního psychologa.

ČEMU POMÁHÁ

- Plynuleji zapojujeme žáka do nového kolektivu.

- Přispíváme k utváření vlastního kolektivu třídy tak, aby se všichni žáci cítili ve třídě vítáni a mohli pracovat v bezpečném prostředí.
- Zpřístupňujeme informace o sluchovém postižení, světě neslyšících a prohlubujeme vzájemnou důvěru celé skupiny.
- Přispíváme k chápání principu rovnosti.
- Rozvíjíme pozitivní sebepojetí dítěte, včetně pochopení jeho role ve skupině.
- Umožňujeme vyšší míru participace žáků na jejich vlastním vzdělávání.
- Pomáháme žákům chápat a respektovat různosti (vzezření: sluchadlo, kochleární implantát; odlišnost ve verbálním projevu: artikulace některých hlásek, respektive použití znakového jazyka apod.).
- U žáků rozvíjíme alternativní formy vyjádření názoru, hodnocení či vlastní emoce.

Aplikace opatření a specifikace podmínek

Práce s třídním kolektivem začíná již před příchodem integrovaného žáka do třídy a pokračuje po celou dobu školní docházky. Lze ji rozčlenit do několika oblastí aktivit:

1. Aktivity orientované na vzájemné představení a z nich odvozené aktivity zaměřené na rozvoj různých forem komunikace (zohledňují problematiku kompenzačních pomůcek a různých druhů komunikace).
2. Společná domluva pravidel, která budou ve třídě fungovat – rozdělení zodpovědnosti za určité činnosti mezi dětmi, řešení konfliktů a nedorozumění (pravidla komunikace, formy vyjádření a hodnocení: verbálně, neverbálně – rytmem, gestem, postavením těla v místnosti apod.).
3. Poznání odlišné kultury Neslyšících (např. návštěvou divadelního představení hraného slyšícími a neslyšícími herci, které kombinuje různé druhy komunikace).
4. Vzájemné poznání žáků podle dovedností, silných a slabých stránek (hledání shodných rysů, nikoli rozdílů), např. pomocí aktivit obličejů nebo profilu na jednu stránku.

Jednotlivé aktivity podpůrného opatření se pravidelně aplikují v různých obměnách tak, aby se staly jistotou, na kterou se žáci mohou spolehnout:

- rituál pozdravení, začátku dne, týdne, práce, jejich ukončení a zhodnocení,
- sdílení informací a zážitků, sdílení obav,
- ocenění druhých,
- zpracování konfliktů nebo problémových situací pomocí dramatizace nebo hraní rolí.

Na tyto pravidelné aktivity navazuje tematická činnost věnovaná (např. každý měsíc jiné) dovednosti, zkušenosti nebo znalosti, kterou předává jeden žák nebo skupina žáků zbytku třídy. Nabízejí se dvě varianty: 1) význam odlišnosti a její přínos: s ohledem na integrovaného žáka to může být znakový jazyk jako doplňkový předmět pro celou třídu; 2) význam společných zájmů a důraz podobnosti: sdílení dovedností, ve kterých sluchové postižení nehraje roli, např. práce s diabolem, breakdance nebo řešení hlavolamů.

Aktivity je možné začlenit jak do vyučovací, tak do třídnické hodiny, případně jako součást adaptačního pobytu.

NA CO KLÁST DŮRAZ

- Společné vytvoření pravidel komunikace a jejich dodržování (i při skupinové práci nebo soutěžích apod.).
- Vytvořit z aktivit pravidelnou součást výuky a skupinové práce v průběhu celého roku (rituál, rytmus, zvyk).

RIZIKA

- Časová náročnost (některé z aktivit se nedají stihnout během pěti minut a třída si na ně také musí zvyknout).
- Postoj rodičů žáka, kteří se z různých důvodů nechtějí se svým dítětem věnovat problematice komunity Neslyšících (je vhodné situaci s rodiči prodiskutovat například za přítomnosti pracovníka SPC nebo společně s asistentem pedagoga nebo školním psychologem).

ILUSTRACNÍ PŘÍKLAD

Příklad dobré praxe nabízí jedna švédská základní škola ve městě o 20 000 obyvatelích, která integrovala na 1. stupeň dva žáky se sluchovým postižením. Jeden z nich byl uživatelem znakového jazyka, přestože komunikoval ve švédštině, druhý nikoli. Škola se na základě přijetí těchto dvou žáků rozhodla zaměřit na téma netradičních kulturních menšin, mimo jiné na neslyšící. Téma zpracovávala v průběhu jednoho školního roku.

Třídám, kam byli integrováni neslyšící žáci, byl nabídnut jako doplňkový předmět znakový jazyk pod vedením neslyšícího pedagoga. Ze 40 žáků si jej vybralo a absolvovalo 25. Rodiče druhého žáka, který znakový jazyk neovládal, byli zpočátku proti. Škola tedy požádala o pomoc krajské poradenské zařízení, které pedagogovi a rodičům žáka zprostředkovalo setkání s pedagogy ze školy pro sluchově postižené a neslyšícími rodiči druhého žáka. Kurzu se tak posléze zúčastnili i oba integrovaní žáci a třídní pedagogové daných tříd.

V současné době je předmět nabízen pravidelně žákům celé školy i pedagogickému sboru a stal se díky novému školskému zákonu a nově vzniklému kurikulu součástí švédského národního kurikula.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPNĚ 1 – 5

Opatření se aplikuje na všech stupních především při příchodu žáka do školy hlavního vzdělávacího proudu, při přechodu na 2. stupeň ZŠ a při příchodu na SŠ.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. HERMOCHOVÁ, S. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Praha: Aisis, o. s., 2005. 170 s. ISBN 80-239-5612-4.
2. KOMORNÁ, M. *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. Praha: ČKTZJ, 2008. ISBN 978-80-87153-44-4.
3. KOSINOVÁ, B. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina*. Praha: ČKTZJ, 2008. ISBN 078-80-87153-20-8.
4. *Nápadník 65 aktivit: Třída v pohodě – aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky*. Dostupné na: <http://pohoda.scio.cz/content/download/napadnik.pdf>.
5. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2013. 152 s. ISBN 978-80-262-0404-6.
6. ŠEDIVÁ, V. *Metodika skupinové práce a její hodnocení u žáků střední školy. Článek na RVP.cz*. Dostupné na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/gu/1218/METODIKA-SKUPINOVE-PRACE-A-JEJI-HODNOCENI-U-ZAKU-STREDNI-SKOLY.html/>.

4.10 OBLAST PODPORY Č. 10: ÚPRAVA PROSTŘEDÍ

10.1 ÚPRAVA PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ

Helena Dvořáčková

Oblast podpory: **ÚPRAVA PROSTŘEDÍ**

PROJEVY NA STRANĚ ŽÁKA, NA KTERÉ OPATŘENÍ REAGUJE

- Žák má obtíže v oblasti sluchového vnímání – přeslechy.
- Žákovi nevyhovují akustické podmínky ve třídě, dochází ke zhoršení porozumění řeči.

POPIS OPATŘENÍ

V ČEM SPOČÍVÁ

Opatření spočívá v celkové úpravě prostředí, ve kterém probíhá vzdělávání žáka v souladu s dodržováním zásad komunikace u žáků se sluchovým postižením.

ČEMU POMÁHÁ

- Zajistíme žákovi vhodné akustické a vizuální prostředí ve třídě, kde je vzděláván.
- Úpravou umožníme žákovi lepší porozumění řeči nejen pedagoga, ale i spolužáků.

APLIKACE OPATŘENÍ A SPECIFIKACE PODMÍNEK

Třída, ve které se žák vzdělává, by měla pro dobré porozumění mluvené řeči splňovat následující opatření:

- Třída má mít co nejvíce členěný povrch stěn (zabrání odrazům zvuku od stěn – ozvěny, echa), na stěny je vhodné umístit co nejvíce nástěnek s hrubým povrchem (korek, jekor apod.).
- Záclony, závěsy a koberec jsou velice důležitým prvkem pro zajištění vhodných akustických podmínek ve třídě.
- Třída se má nacházet v klidnější části školy, dostatečně izolovaná od hluku z okolních tříd.
- Do třídy by neměl doléhat okolní hluk z venkovního prostředí (zajistit třídu, která nemá okna na frekventovanou ulici).
- Nohy židlí mají být opatřeny koncovkami pro snížení hluku nebo je dobré mít ve třídách položený koberec.

- Okna je vhodné opatřit žaluziemi, které brání případnému oslňování sluncem.
- Třída má mít kvalitní osvětlení.

RIZIKA

- Nedostatek finančních prostředků.
- Problémy s hygienou (každodenní vysávání koberce, praní záclon apod.).
- Nepochota ze strany školy.

CÍLOVÉ SKUPINY

MŠ, ZŠ 1. stupeň, ZŠ 2. stupeň, SŠ.

VARIANTY OPATŘENÍ DLE STUPŇŮ PODPORY

STUPEŇ 1

Aplikujeme dle potřeby, vhodné je zajistit optimální poslechové podmínky.

STUPNĚ 2 – 5

Žáci potřebují při vzdělávání akustickou úpravu třídy.

METODICKÉ ZDROJE, ODKAZY, ODBORNÁ LITERATURA

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.

SLOVNÍK ODBORNÝCH POJMŮ

(terminologie, se kterou se můžeme setkat v odborných lékařských zprávách)

Audiometrie	Jedná se o vyšetření sluchu, kterým se testuje citlivost sluchu na jednotlivé tóny.
BERA	Objektivní vyšetření sluchu – vyšetření evokovaných kmenových potenciálů.
CERA	Objektivní vyšetření sluchu – vyšetření evokovaných koro- vých potenciálů.
Dyslalie	Patlavost – vadná výslovnost hlásek.
Eustachova trubice	Spojuje nosohltan a dutinu středního ucha, a umožňuje tak vyrovnávání tlaku na obou stranách bubínku. Mohou jí, hlav- ně v dětském věku, pronikat záněty do středního ucha.
Gromety	Neboli stipuly – ventilační trubičky zavedené bubínkem do středního ucha.
Hypacusis	Nedoslýchavost (H. mixta – smíšená, H. l. dx – vpravo, H. l. sin – vlevo, H. bil – bilaterální – oboustranná.
Cholesteatom	Jedná se o nepravý nádor z tukových buněk, utlačuje okolní struktury a způsobuje jejich atrofii, až nekrózu (destruuje sluchové kůstky a okolní kost).
Kiném	Jednoduchý mluvně-pohybový útvar, který má tu vlastnost, že je zrakem odlišitelný od jiných mluvně-pohybových úvarů.
Meniérova choroba	Onemocnění projevující se záchvaty, závratěmi s nevolností (vertigo), sluchovými šelesty (tinnitus) a později i trvalejší poruchou sluchu.
Mediátor	Pomáhá komunikovat různým stranám (např. rodině a škole, učiteli a rodičům), překonávat překážky a hledat řešení, které je pro obě strany přijatelné; nerozhoduje o případných řešeních, ta nalézají zúčastněné strany.
neslyšící	S malým „n“ – označení osob s těžším sluchovým postiže- ním, konkrétně s těžkou nedoslýchavostí nebo praktickou či totální hluchotou.
Neslyšící	S velkým „N“ – označení osob, které se pokládají za přísluš- níky jazykové a kulturní menšiny (za svůj mateřský jazyk pokládají jazyk znakový), používá se ve spojení s identitou a kulturou, např. kultura Neslyšících, komunita Neslyšících apod.
OAE	Screeningové vyšetření sluchu – měření otoakustických emi- sí, lze provádět již 24 hodin po narození dítěte.
Otitis media chronica (acuta)	Zánět středního ucha chronický (akutní).

Otoskleróza	Postihuje mladší dospělé osoby, především ženy, a může mít i rodinný výskyt. Nemoc vede k tuhnutí kloubů mezi sluchovými kůstkami a jejich srůstání, takže se nakonec zvuk do vnitřního ucha přestane převádět. Ztráta sluchu je pomalá a lze ji zvrátit operací, při níž se sluchové kůstky nahradí plastickými implantáty. (www.i-lekarna.cz)
Percepční vada sluchu	(lat. perceptiva) Vzniká při poškození vnitřního ucha nebo sluchové dráhy.
Převodní vada sluchu	(lat. conductiva) Příčinou bývá překážka v zevním nebo středním uchu.
Supervizor	Cílem supervize je podpořit osobnost (autentičnost a tvořivost) supervidovaného (např. pedagoga, asistenta pedagoga) a rozvíjet jeho vlastní styl práce se žáky. Supervizor je odborníkem, který je pro učitele či asistenta pedagoga přirozenou a důvěryhodnou autoritou a který je podporuje v jejich profesionálním růstu.
Surditas	Hluchota.
Surdopedie	Speciálněpedagogická disciplína zabývající se výchovou, vzděláváním, rozvojem jedince se sluchovým postižením a snahou o jeho plné začlenění (sociální, pracovní) do společnosti.
SSEP	Somatosenzorické evokované potenciály – objektivní vyšetření sluchu.
Tinnitus	Jinak také šelesty – pocit hučení v uchu nebo v hlavě, laicky popisovaný jako „zvonění v uších“; zvuky jsou nepříjemné, někdy až ohlušující a mohou nepříznivě působit na psychický stav dotyčného.
Tympanometrie	Objektivní vyšetřovací metoda – testování funkce středního ucha a mobility bubínku a kůstek středního ucha změnou tlaku vzduchu v ušním kanálku.
Tympanotomie	Neboli Armstrongova drenáž – odsátí sekrece a zavedení provzdušňující gromety bubínkem do středního ucha.
Vývojová dysfázie	Centrální porucha řeči (receptivní neboli senzorická – porucha vnímání, paměti a porozumění řeči; expresivní neboli motorická – porucha schopnosti vyjadřovat se).
Zdravotní postižení	Odchylka ve zdravotním stavu člověka, která jej omezuje v určité činnosti.

Zdravotní znevýhodnění Školský zákon definuje zdravotní znevýhodnění jako zdravotní oslabení, dlouhodobou nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují při práci s dítětem zohlednění.

POUŽÍVANÉ ZKRATKY:

AAK alternativní a augmentativní komunikace

ČZJ český znakový jazyk

IVP individuální vzdělávací plán

OSPOD orgán sociálně-právní ochrany dětí – je opatrovníkem (zástupcem) dítěte v řízeních, jako je rozhodování o péči o děti, o výživném apod. OSPOD vyhledává ohrožené děti, je zodpovědný za preventivní opatření v rodinách, zprostředkovává náhradní rodinnou péči a vypracovává pro soud posudky a doporučení (např. aby byla nařízena výlučná nebo střídavá péče o dítě apod.)

OŠD odklad školní docházky

PAS porucha autistického spektra

RVP rámcový vzdělávací program

SP sluchové postižení

SPC speciálněpedagogické centrum

ŠPP školní poradenské pracoviště

ŠPZ školské poradenské zařízení

ŠVP školní vzdělávací program

ZV základní vzdělávání

UŽITEČNÉ ODKAZY

6.1 SEZNAM SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH CENTER V ČR

HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

SPC pro SP

Adresa SPC: Praha 5, Holečkova 4, 150 00

Telefon: 257 325 896

E-mail: spc.holeckova@seznam.cz

SPC pro SP

Adresa SPC: Praha 5, Výmolova 169/2, 150 00

Telefon: 251 555 356, 251 554 763

E-mail: spc.vymolova@seznam.cz

SPC pro SP

Adresa SPC: Praha 2, Ječná 27, 120 00

Telefon: 224 942 152

E-mail: spc.jecna@seznam.cz

JIHOČESKÝ KRAJ

SPC pro SP

Adresa SPC: České Budějovice, Riegrova, 370 01

Telefon: 387 315 859

E-mail: spcsp.cb@seznam.cz

Odkaz: <http://www.sluchpostcb.cz>

PLZEŇSKÝ KRAJ

SPC pro SP

Adresa SPC: Plzeň, Mohylová 90, 312 00

Telefon: 377 609 994

E-mail: spc@sluchpost-plzen.cz

Odkaz: <http://www.sluchpost-plzen.cz/>

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

SPC pro SP

Adresa SPC: Hradec Králové, Štefánikova 549, 500 11

Telefon: 495 267 734
E-mail: spc@neslhc.com
Odkaz: <http://www.neslhc.com>

ÚSTECKÝ KRAJ

SPC DEMOSTHENES – soukromé SPC (SP, ZP, NKS)

Adresa SPC: Ústí nad Labem, Mírová 2, 400 11
Telefon: 475 259 331
E-mail: radka.horakova@demosthenes.cz
Odkaz: <http://www.demosthenes.cz/>

SPC Měcholupy (odloučené pracoviště) – SPC Chomutov

Adresa SPC: Chomutov, Školní 3587, 430 01
Telefon: 474 624 108, 731 447 942
E-mail: spcsluch@seznam.cz

LIBERECKÝ KRAJ

SPC pro SP, VŘ

Adresa SPC: Liberec 14, E. Krásnohorské 921, 460 01
Telefon: 482 416 443
E-mail: spc@ssplbc.cz
Odkaz: <http://www.ssplbc.cz/>

PARDUBICKÝ KRAJ

SPC Skuteč

Adresa SPC: Skuteč, Rubešova 531, 539 73
Telefon: 730 187 640
E-mail: spc@spzs-skutec.cz
Odkaz: <http://www.spzs-skutec.cz>

JIHOMORAVSKÝ KRAJ

SPC pro SP

Adresa SPC: Brno, Novoměstská 21, 621 00
Telefon: 541 226 090
E-mail: spc@zsspbrno.cz

SPC pro SP

Adresa SPC: Kyjov, Školní 3208, 697 01
Telefon: 518 614 917
E-mail: info@mszskyjov.cz
Odkaz: <http://www.mszskyjov.cz/>

OLOMOUCKÝ KRAJ

SPC pro SP

Adresa SPC: Olomouc, Kosmonautů 4, 779 00
Telefon: 585 567 118
778 436 657
E-mail: sluch@mbox.vol.cz, dolezalova.spc.sluch.ol@seznam.cz
Odkaz: <http://www.sluch-ol.cz/>

ZLÍNSKÝ KRAJ

SPC pro VŘ a SP

Adresa SPC: Valašské Meziříčí, Vsetínská 454, 757 01
Telefon: 576 809 839
E-mail: spc.sluch.valmez@seznam.cz odstrcilikova@val-mez.cz
Odkaz: <http://www.val-mez.cz/>

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

SPC pro SP

Adresa SPC: Ostrava-Poruba, Spartakovců 1153, 708 00
Telefon: 596 937 818, 602 616 261
E-mail: spc-sp@deaf-ostrava.cz
Odkaz: <http://www.deaf-ostrava.cz/>

6.2 SEZNAM NĚKTERÝCH VÝZNAMNÝCH FONIATRICKÝCH PRACOVÍŠŤ V ČR

Foniatrická klinika 1. LF UK a VFN

Adresa: Žitná 24, 120 00 Praha 2
Telefon: 224 964 915
Odkaz: <http://fonia.lf1.cuni.cz/> (doc. MUDr. Olga Dlouhá, CSc.)

Centrum kochleárních implantací u dětí,

Foniatrické oddělení Kliniky ušní, nosní a krční 2. LF UK a FN Motol

Adresa: U Mrázovky 15, 150 00 Praha 5

Telefon: 251 013 810

E-mail: Eva.Vymlatilova@fnmotol.cz

Odkaz: <http://www.ckid.cz/> (MUDr. Myška Petr)

Centrum kochleárních implantací Ostrava (CKIO)

Adresa: Fakultní nemocnice Ostrava, 17. listopadu 1790, 708 52

Telefon: 597 375 801

Odkaz: <http://www.fno.cz/otorinolaryngologicka-klinika/centrum-kochlearnich-implantaci-ostava-ckio> (prof. MUDr. Pavel Komínek, Ph.D., MBA)

AUDIO-Fon centr, s. r. o.

Adresa: Obilní trh 4, Brno, 602 00

Telefon: 541 24 65 98

Odkaz: <http://www.Audiofon.cz/> (prof. MUDr. Mojmír Lejska, CSc., MBA)

Seznam dalších foniatrických pracovišť v ČR najdete na:

<http://www.foniatrie.eu/pracoviste.htm>

6.3 SEZNAM INTERNETOVÝCH ODKAZŮ NA RELEVANTNÍ ORGANIZACE

http://www.msmt.cz/	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
http://www.apspc.cz/	Asociace pracovníků speciálněpedagogických center v ČR
http://www.aspcr.cz/	Asociace speciálních pedagogů ČR
http://www.frpsp.cz/	Federace rodičů a přátel sluchově postižených
http://www.snn-cr.cz/	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR
http://www.cun.cz/	Česká unie neslyšících
http://czsp.cun.cz/	Centrum zprostředkování simultánního přepisu
http://www.gong.cz/	časopis sluchově postižených – GONG
http://www.asnep.cz/	Asociace organizací neslyšících a nedoslýchavých a jejich přátel
http://www.audiohelp.cz/	Český klub nedoslýchavých HELP
http://www.pevnost.com/	České centrum znakového jazyka
http://www.cmjn.cz/	Českomoravská jednota neslyšících
http://www.ecpn.cz/	Evropské centrum pantomimy neslyšících
http://www.inpsv.com/	Institut neslyšících pro specializované vzdělávání
http://www.lorm.cz/	LORM – Společnost pro hluchoslepé

http://www.pevnost.com/	České centrum znakového jazyka – PEVNOST
http://www.trojrozmer.cz/	Brněnské centrum znakového jazyka – TROJROZMĚR
http://www.klubpratel.wz.cz/	Klub přátel červenobílé hole
http://www.ticho.cz/	web neslyšících
http://www.kochlear.cz/	web sluchově postižených zaměřený na kochleární im- plantace
http://www.orbipontes.cz/	občanské sdružení pomáhající vytvářet správný přístup k lidem se sluchovým postižením
http://www.nrzp.cz/	Národní rada osob se zdravotním postižením ČR
http://www.helpnet.cz/	informační portál pro osoby se specifickými potřebami
http://www.ruce.cz/	
http://www.audionika.cz/	dovoz, prodej a servis sluchadel a jiných pomůcek
http://www.tamtam-praha.cz/	Středisko rané péče TAMTAM Praha
http://www.tamtam-olomouc.cz/	Středisko rané péče TAMTAM Olomouc
http://www.prolomeneticho.cz/	nadační fond Prolomené Ticho
http://www.neslysi.cz/	portál na českém internetu o neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátelích nejen pro neslyšící, nedoslýchavé a jejich přátele
http://www.vymolova.cz/?_escaped_fragment_=ulita-novinky#!ulita-projekty	multimediální výukové pomůcky pro neslyšící ke stažení
http://www.cztn.cz/	Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící
http://www.mtd.wz.cz/	multimediální tvůrčí dílny pro neslyšící
http://czsp.cun.cz/	Centrum zprostředkování simultánního přepisu
http://www.cktzj.com/	Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
http://www.appn.cz/	Agentura pro neslyšící
http://www.tichezpravy.cz/	Zprávy pro neslyšící: Aktuality ve znakovém jazyce
http://www.labyrintbrno.cz/	Labyrint Brno: Sdružení podporující mimoškolní vzdělávání a integraci SP dětí
http://www.zavriusi.eu/	Zavři uši, o. s., Bezbariérové setkání světa slyšících a ne- slyšících
http://www.neslysim.cz/	Divadlo Neslyším
http://www.suki.cz/	Sdružení uživatelů kochleárního implantátu
http://www.znakovsky.cz/;	kurzy znakového jazyka
http://www.trojrozmer.cz/;	
http://www.msun.cz/;	
http://cun.cz/;	
http://www.cktzj.com/;	
http://www.aldea.cz/;	
http://www.bezhran.cz/ aj.	

LITERATURA

---

1. BEDNÁŘOVÁ, J.; ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a. s., 2011. 217 s. ISBN 978-80-251-1829-0.
2. BENDO VÁ, P. *Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. 152 s. ISBN 978-80-247-3853-6.
3. COGNET, G. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál, 2013. 208 s. ISBN 978-80-262-0499-2.
4. FREEMAN, D. R.; CARBIN, F.; BOESE, J. *Tvé dítě neslyší?* Praha: FRPSP, 1992. 359 s.
5. HÁJKOVÁ, V.; STRNADO VÁ, I. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 224 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
6. HRUBÝ, J. *Průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Septima, 1997. 235 s. ISBN 80-7216-006-0.
7. HUČÍK, J.; LECHTA, V. (ed.). *Aktuálne trendy v špeciálnej pedagogike*. Košice: SŠLV v SR, 2012. 166 s. ISBN 978-80-89535-04-4.
8. JANOTO VÁ, N. *Rozvíjení zrakového vnímání a odezírání sluchově postižených dětí*. Praha: Septima, 1996. 48 s. ISBN 80-85801-84-1.
9. JANOTO VÁ, N.; SVOBODO VÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1996. 64 s. ISBN 80-85801-72-8.
10. JANOTO VÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. 51 s. ISBN 80-7216-82-6.
11. KLAUS, B. a kol. *Bilingvální vyučování neslyšících žáků základní školy*. Praha: MŠMT, 1999. 57 s.
12. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 228 s. ISBN 978-80--247-1110-9.
13. KRAHULCO VÁ-ŽATKOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 1996. 218 s. ISBN 80-7184-239-7.
14. KUBOVÁ, L.; ŠKALOUDO VÁ, R. *Řeč rukou, komunikační systém tvořený znaky – Znak do řeči*. Praha: Parta, 2012. 64 s. ISBN 978-80-7320-178-4.
15. LANGER, J.; KUČERA, P. *Základy surdopedie*. [online]. © 2012 [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://kurzy-spp.upol.cz/CD/2/1-02.pdf>.
16. LECHTA, V. *Základy inkluzivní pedagogiky: Dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-679-7.
17. LUDÍKOVÁ, L. *Vzdělávání hluchoslepých III*. Praha: Scientia, 2001. 78 s. ISBN 80-7183-256-1.
18. NOVÁK, A. *Vývoj dětské řeči*. Vlastní náklad. Praha: UNITISK, 1999. 178 s.
19. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
20. POTMĚŠIL, M. a kol. *Katalog posuzování speciálních vzdělávacích potřeb. II. část (diagnostické domény pro žáky se sluchovým postižením)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3053-9.
21. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.
22. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.

23. SITNÁ, D. Metody aktivního vyučování: *Spolupráce žáků ve skupinách*. 2. vydání. Praha: Portál, 2013. 152 s. ISBN 978-80-262-0404-6.
24. SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
25. SLOWÍK, J. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Portál, s. r. o., 2010. 160 s. ISBN 978-80-7367-691-9.
26. SOURALOVÁ, E. *Vzdělávání hluchoslepých I*. Praha: Scientia, 2000. 74 s. ISBN 80- -7183-225-1.
27. SOURALOVÁ, E. *Vzdělávání hluchoslepých II*. Praha: Scientia, 2000. 78 s. ISBN 80- -7183-226-X.
28. STRNADOVÁ, V. *Současné problémy české komunity neslyšících I. Hluchota a jazyková komunikace*. Praha: Desk Top Publishng FF UK, 1998. 279 s. ISBN 80-85899-45-0.
29. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s. ISSN 0323-0732.
30. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 1*. Praha: Septima, 1997. 23 s. ISBN 80- -7216-034-6.
31. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 2*. Praha: Septima, 1998. 35 s. ISBN 80- -7216-048-6.
32. ŠKODOVÁ, E.; JEDLIČKA, I. a kol. *Klinická logopedie*. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 612 s. ISBN 80-7178-546-6.
33. UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním. Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál, 2010. 136 s. ISBN 978-80-7367-764-0.
34. VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 322 s. ISBN 80-244-0698-5.
35. VÍTKOVÁ, M. *Integrativní školní (speciální) pedagogika. Základy, teorie a praxe*. Brno: MSD, spol. s r. o., 2003. 248 s. ISBN 80-214-2359-5.
36. *Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (v pozdějším znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.)*.
37. *Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v pozdějším znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.)*.
38. *Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb.*
39. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Sbírka zákonů, č. 561/2004.*

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

<http://rvp.cz/>

<http://www.Apspc.cz/>

Jana Barvíková a kolektiv

Katalog podpůrných opatření dílčí část

Pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení
nebo oslabení sluchového vnímání

Výkonná redaktorka prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.

Odpovědná redaktorka Mgr. Jana Kopečková

Jazyková redaktorka Mgr. Jana Kusá, Ph.D.

Technická redakce Mgr. Petr Jančík

Návrh obálky Zdenka Plocrová

Grafické zpracování obálky Jiří Jurečka

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.vydavatelstvi.upol.cz

www.e-shop.upol.cz

vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2015

Ediční řada – Ostatní odborné publikace

ISBN 978-80-244-4616-5 (tištěná verze)

ISBN 978-80-244-4690-5 (elektronická verze)

Neprodejná publikace

VUP 2014/0507

„Při vyučovacím procesu má pedagog neustálý kontakt se žáky a vhodnými způsoby se informuje o tom, zda rozumí jeho výkladu, zda provádí zadávané činnosti a jakých výsledků dosahují. Pedagog, který má tyto informace, může změnit tempo výkladu, vyučovací metodu, popřípadě se vrátit k nepochopené nebo obtížné části učiva. Zpětná vazba by měla fungovat i obráceně.“ (PO Pravidelná kontrola pochopení osvojovaného učiva)

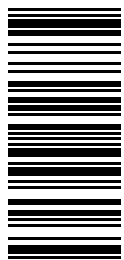
Uvedená ukázka obsahuje doporučení pro práci s dětmi, žáky či studenty se sluchovým postižením nebo oslabením sluchového vnímání.

V této dílčí části Katalogu podpůrných opatření naleznete mnohá další doporučení k podpoře žáků z cílové skupiny. Jsou popsána v tzv. kartách podpůrných opatření, které jsou uspořádány do deseti oblastí podpory. S ohledem na sluchové postižení a oslabení sluchového vnímání nás budou zajímat především doporučení týkající se zasedacího pořádku, úpravy prostředí, rozvoje jazykových kompetencí, doporučení pro komunikaci se sluchově postiženými osobami atd.

Zvláštní pozornost je věnována pedagogické diagnostice žáků v 1. stupni podpory, pomocí níž sám učitel rozpoznává příčiny neprospívání žáka v některé z oblastí vzdělávání. Jedná se o činnost, kterou pedagogové vykonávají v rámci své běžné pedagogické práce. Pomocí projevů žáka a popisu potíží stanovují a realizují vhodná podpůrná opatření po dobu, než dojde ke zlepšení či vymizení obtíží. Pomocnou ruku v těchto případech pedagogům poskytují školní poradenská pracoviště.

Žáci s potřebou podpory ve vyšších stupních podpůrných opatření získávají doporučení ke vzdělávání od školského poradenského zařízení, které poskytuje žákům, jejich zákonným zástupcům i školám poradenskou a intervenční činnost.

Katalog podpůrných opatření i tato dílčí část určená pro žáky s potřebou podpory z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání jsou přehledným manuálem metod, forem práce a organizačních i personálních opatření využitelných v každodenní pedagogické práci s každým žákem, který pro naplnění svých vzdělávacích možností tuto podporu potřebuje.

ISBN 978-80-244-4616-5

Nositel projektu:
UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI

Partner projektu:
ČLOVĚK V TÍSNI
O.P.S.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ